

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİNDEKİ
AHİRETLE İLGİLİ KAZANIMLARIN
DEĞERLENDİRİLMESİ

Şule KOCALI

Danışman

Doç. Dr. Şükrü KEYİFLİ

İZMİR-2021

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersindeki Ahiretle İlgili Kazanımların Değerlendirilmesi” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

01.08.2021

Şule KOCALI

ÖZET
Yüksek Lisans Tezi
Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Dersindeki Ahiretle İlgili Kazanımların
Değerlendirilmesi
Şule KOCALI

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı
Felsefe ve Din Bilimleri Programı

Bu çalışmada, ilk ve ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) dersi eğitim-öğretim programındaki “Ahiret” konusunun ders kitaplarında ve ilköğretim DKAB öğretim programında kazanımsal olarak nasıl yer aldığı, hangi üniteler içinde ne şekilde işlendiği ve ders kitaplarının öğretim programı ile uyum içinde olup olmadığı konuları araştırılmıştır. Ahiret konusu ile ilgili kazanımların tespit edilmesi ve bu kazanımların hangi sınıf düzeyinde nasıl verildiğinin tespit edilmesi bu tezin temel amacını oluşturmaktadır. Bu doğrultuda ilköğretim ve ortaöğretim DKAB 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11 ve 12. Sınıf ders kitapları ile bu sınıf düzeylerine ait yıllık planlar, günlük planlar ve ilköğretim/ortaöğretim DKAB öğretim programları derinlemesine incelenmiştir. Bu nedenle çalışmamız nitel bir çalışmadır. Araştırmamız tarama modeli esas alınarak hazırlanmıştır. Çalışma kapsamında yer alan veriler doküman analizi tekniği ile toplanmıştır. Araştırmada ayrıca konu ile ilgili gerekli literatür taraması da yapılmıştır.

Çalışmanın başlıca bulgularına göre ilköğretim ve ortaöğretim DKAB dersinde ahiret konusu ile ilgili olan kazanımlar, 7. ve 11. sınıf düzeylerinde doğrudan verilmiştir. 7. sınıf DKAB dersinde ahiret konusu ile ilgili kazanımlar doğrudan ‘Melek ve Ahiret İnancı’ ünitesinde verilmiştir. Toplamda 7 kazanım 16 ders saati süresi içerisinde öğrencilere verilmektedir. Bu ünite de ahiret konusunun doğrudan işlendiği 3 kazanım tespit edilmiştir. Bu üç kazanım da 8 ders saati süresi içinde işlenmektedir. 11. sınıf DKAB dersinde ahiret konusu ile

ilgili kazanımlar ise ‘Dünya ve Ahiret’ ünitesinde verilmiştir. Toplamda 5 kazanım 18 ders saati içerisinde öğrencilere verilmektedir. Bu ünite de ahiret konusunun doğrudan işlendiği 4 kazanım tespit edilmiştir. Bu dört kazanım da 12 ders saati süresi içinde işlenmektedir. Ahiret kazanımları ile diğer sınıf düzeyindeki kazanımlar ise ayet ve hadisler ışığında dolaylı olarak öğrencilere verilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ahiret, DKAB, İlköğretim, Ortaöğretim, Kazanım.

ABSTRACT
Master's Thesis
Evaluation of the Learning Outcomes about the Hereafter in the Religious
Culture and Ethics Course
Şule KOCALI

Dokuz Eylül University
Graduate School of Social Sciences
Department of Philosophy and Religious
Sciences Philosophy and Religious Sciences Program

In this study, the topics of "The Hereafter" in the primary and secondary education Religious Culture and Moral Knowledge curriculum are included in the textbooks and primary education Religious Culture and Moral Knowledge curriculum, how it is processed in which units and whether the textbooks are in harmony with the curriculum. examined. The main purpose of this thesis is to determine the achievements related to the hereafter and how these gains are given at which grade level. In this direction, primary and secondary school Religious Culture and Moral Knowledge 4th, 5th, 6th, 7th, 8th, 9th, 10th, 11th and 12th grade textbooks and both annual and daily plans for these grade levels, as well as primary and secondary school Religious Culture and Moral Knowledge curricula were examined in depth. Therefore, our study is a qualitative one. Our research was prepared on the basis of scanning model. The data within this study were collected by document analysis technique. In the study, the necessary literature review on the subject was also done.

According to the main findings of the study, the achievements related to the hereafter in primary and secondary school Religious Culture and Moral Knowledge course were given directly at the 7th and 11th grade levels. In the 7th grade Religious Culture and Moral Knowledge course, the achievements related to the hereafter are given directly in the unit of 'Angel and Belief in the Hereafter'. In total, 7 achievements are given to students within 16 lesson hours.

In this unit, 3 acquisitions in which the subject of the hereafter are handled directly have been identified. All three achievements are covered in 8 lesson hours. In the 11th grade Religious Culture and Moral Knowledge course, the achievements related to the hereafter are given in the unit of 'World and the Hereafter'. In total, 5 achievements are given to students within 18 lesson hours. In this unit, 4 achievements in which the hereafter issue is handled directly have been identified. These four achievements are covered in 12 lesson hours. The achievements of the Hereafter and other grade-level achievements are indirectly given to the students.

Keywords: Hereafter, Religious Culture and Moral Knowledge, Primary Education, Secondary Education, Achievement.

**DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİNDEKİ AHİRETLE İLGİLİ
KAZANIMLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ**

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xii
TABLolar LİSTESİ	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiv
GİRİŞ	1

**BİRİNCİ BÖLÜM
KAVRAMSAL ÇERÇEVE**

1.1 AHİRET İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR	8
1.1.1 Ahiret	8
1.1.2 Ölüm	11
1.1.3 Berzah	12
1.1.4 Kıyamet	13
1.1.5 Ba's	13
1.1.6 Mahşer	14
1.1.7 Hesap ve Mizan	15
1.1.8 Cennet	16
1.1.9 Cehennem	17

İKİNCİ BÖLÜM

DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ PROGRAMI İÇİNDE YER ALAN AHİRET İLE İLGİLİ KAZANIMLAR

2.1. DKAB DERSİ PROGRAMI İÇİNDE YER ALAN AHİRET İLE İLGİLİ KAZANIMLAR	18
2.1.1. Ahiret Konusu İle İlgili Kazanımların Çeşitleri	18
2.1.1.1. Ahiret Konusu İle İlgili Bilişsel Kazanımlar	20
2.1.1.2. Ahiret Konusu İle İlgili Duyuşsal Kazanımlar	21
2.1.1.3. Ahiret Konusu İle İlgili Psikomotor Kazanımlar	21
2.1.2. Kazanımların Amacı	21
2.1.2.1. İlkokul 4. Sınıf Kazanım Amaçları	21
2.1.2.2. Ortaokul 7. Sınıf Kazanım Amaçları	22
2.1.2.3. Lise Düzeyi 11. Sınıf Kazanımları Amaçları	23

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	25
3.1.1 Ders Kitaplarının Seçimi	26
3.1.2. Seçilen Kitaplara İlişkin Tanımlayıcı Bilgiler	27
3.1.3. Verilerin Toplanması	27

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE YORUMLARI

4.1 AHİRET İLE İLGİLİ KAZANIMLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ	29
4.1.1. Ahiret Konusu İle İlgili 4. Sınıf Kazanımları	29
4.1.1.1. Ahiret Konusu İle İlgili 4. Sınıf Kazanımının Tanımı	29
4.1.1.2. Ahiret Konusu İle İlgili 4. Sınıf Kazanımlarının Konu İçindeki Yeri	30
4.1.1.3. Ahiret Konusu İle İlgili 4. Sınıf Kazanımlarının Amacı	31

4.1.1.4. Ahiret Konusu İle İlgili 4. Sınıf Kazanımlarının Değerlendirilmesi	31
4.1.2. Ahiret Konusu İle İlgili 7. Sınıf Kazanımları	31
4.1.2.1. Ahiret Konusu İle İlgili 7. Sınıf Kazanımlarının Tanımı	32
4.1.2.2. Ahiret Konusu İle İlgili 7. Sınıf Kazanımlarının Konu İçindeki Yeri	32
4.1.2.3. Ahiret Konusu İle İlgili 7. Sınıf Kazanımlarının Amacı	33
4.1.2.4. Ahiret Konusu İle İlgili 7. Sınıf Kazanımlarının Değerlendirilmesi	35
4.1.3. Ahiret Konusu İle İlgili 11.Sınıf Kazanımları	35
4.1.3.1. Ahiret Konusu İle İlgili 11. Sınıf Kazanımlarının Tanımı	35
4.1.3.2. Ahiret Konusu İle İlgili 11. Sınıf Kazanımlarının Konu İçindeki Yeri	36
4.1.3.3. Ahiret Konusu İle İlgili 11. Sınıf Kazanımlarının Amacı	37
4.1.3.4. Ahiret Konusu İle İlgili 11.Sınıf Kazanımlarının Değerlendirilmesi	39
4.2. AHİRET İLE İLGİLİ KAZANIMLARIN KİTAPLARDAKİ İŞLENİŞİ	39
4.2.1. DKAB 4. Sınıf Ders Kitabı İçeriği	39
4.2.2. DKAB 5. Sınıf Ders Kitabı İçeriği	42
4.2.3. DKAB 6. Sınıf Ders Kitabı İçeriği	44
4.2.4. DKAB 7. Sınıf Ders Kitabı İçeriği	46
4.2.5. DKAB 8. Sınıf Ders Kitabı İçeriği	51
4.2.6. DKAB 9. Sınıf Ders Kitabı İçeriği	53
4.2.7. DKAB 10. Sınıf Ders Kitabı İçeriği	56
4.2.8. DKAB 11. Sınıf Ders Kitabı İçeriği	57
4.2.9. DKAB 12. Sınıf Ders Kitabı İçeriği	69
4.3. KAPSAM	70
4.4. AHİRET İLE İLGİLİ KAZANIMLARIN İŞLENİŞİNDE KULLANILAN YÖNTEM VE TEKNİKLER	72
4.4.1. DKAB 4. Sınıf Derslerinde Kullanılan Yöntem ve Teknikleri	72
4.4.2. DKAB 7. Sınıf Derslerinde Kullanılan Yöntem ve Teknikleri	73
4.4.3. DKAB 11. Sınıf Derslerinde Kullanılan Yöntem ve Teknikleri	77

4.5. SÜREÇ VE ETKİNLİKLER	80
4.6. ETKİNLİK KİTAPLARINDA AHİRET İLE İLGİLİ YER ALAN ETKİNLİKLER	91
4.6.1. DKAB Dersi 4. Sınıf Etkinlikleri	92
4.6.2. DKAB Dersi 7. Sınıf Etkinlikleri	92
4.6.3. DKAB Dersi 11. Sınıf Etkinlikleri	97
4.7. KAZANIMLARIN İNCELENMESİ	100
 SONUÇ VE ÖNERİLER	 103
KAYNAKÇA	108

KISALTMALAR

DKAB	Din Kùltürü ve Ahlak Bilgisi
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
DÖGM	Din Öğretimi Genel Müdürlüğü
s.	Sayfa No
Hz.	Hazreti
TDK	Türk Dil kurumu
vb.	Ve benzeri

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: DKAB Ders Kitaplarına Ait Açıklamalar s. 27

Tablo 2: Analiz Kriterleri s. 28

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: DKAB 4. Sınıf İslam'ın İnanç Esaslarını Sıralar Kavram Haritası	s.30
Şekil 2: DKAB 11. Sınıf Sonuç Çıkarma Etkinliği	s.81
Şekil 3: DKAB 11. Sınıf Geri Plandaki Düşünceleri Bulma Etkinliği	s.82
Şekil 4: DKAB 11. Sınıf Şiir Yazma Etkinliği	s.83
Şekil 5: DKAB 7. Sınıf Önem Sırasına Koyma Etkinliği	s.83
Şekil 6: DKAB 4. Sınıf Sınıflandırma Etkinliği	s.84
Şekil 7: DKAB 11. Sınıf Örnek Verme Etkinliği	s.84
Şekil 8: DKAB 11. Sınıf Yorum Yapma Etkinliği	s.85
Şekil 9: DKAB 11. Sınıf Bulmaca Etkinliği	s.86
Şekil 10: DKAB 7. Sınıf Görüşme Yapma Etkinliği	s.87
Şekil 11: DKAB 11. Sınıf Ahiretin Aşamalarını Sıralama Etkinliği	s.88
Şekil 12: DKAB 7. Sınıf Beyin Fırtınası Etkinliği	s.89
Şekil 13: DKAB 7. Sınıf Akrostiş Şiir Yazma Etkinliği	s.89
Şekil 14: DKAB 4. Sınıf İmanın Şartları Kavram Haritası	s.92
Şekil 15: DKAB 7. Sınıf Kodlama Etkinliği	s.93
Şekil 16: DKAB 7. Sınıf Kodlama Etkinliği	s.94
Şekil 17: DKAB 7. Sınıf Dört İşlem Etkinliği	s.95
Şekil 18: Mozaik Bulmaca Etkinliği	s.96
Şekil 19: Çizelgeyi Doldur Etkinliği	s.97
Şekil 20: Boşluk Doldurma Etkinliği	s.98
Şekil 21: Bul-Yorumla Etkinliği	s.99

GİRİŞ

Bu başlık altında problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi ve araştırmanın sınırlılıkları ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Problem

Ülkemizde DKAB dersi ilköğretim dördüncü sınıf düzeyinden on ikinci sınıfa kadar, 1982 Anayasasının 24. Maddesi “,...*din ve ahlâk eğitim ve öğretimi devletin gözetim ve denetimi altında yapılır.*” doğrultusunda öğrencilere verilmektedir. Bu ders dışında kalan din eğitim ve öğretimi ise bireylerin kendi isteklerine, küçük çocukların da kanuni temsilcilerinin talebi doğrultusunda verilmektedir. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nun 12. Maddesi: “*Türk Millî Eğitiminde lâiklik esastır. Din Kültürü ve Ahlâk Öğretimi ilkokul ve ortaokullar ile lise ve dengi okullarda okutulan zorunlu dersler arasında yer alır.*” ilkesi doğrultusunda DKAB dersi ilk ve ortaöğretim dersleri içinde zorunlu ders olarak verilmektedir (Milli Eğitim Temel Kanunu, 1983: 2842/4).

Kazanımlar, öğrenme süreci içerisinde planlanmış ve düzenlenmiş yaşantılar sayesinde, öğrencilere kazandırılması hedeflenen bilgiler, beceriler, değerler ve tutumlar olarak kabul edilebilir. Öğrencilerin öğrenme alanlarındaki gelişimleri, kazanımların edinilmesine bağlıdır. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersindeki kazanımlar, program içerisinde öğrencilerin gelişim seviyelerine göre ve öğrenme alanlarının özelliklerine göre 4. sınıftan 12. sınıfa kadar verilmiş ve kazanımların hazırlanmasında mantık bütünlüğü gözetilmiştir (MEB,2010:18). Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi içerisinde yer alan önemli kazanımlardan biri de iman esasları içerisinde yer alan ahirete iman etmenin öğrencilere kazandırılmasıdır (dogm.meb.gov.tr).

İslam dini temel olarak inanç, ibadet ve ahlak olmak üzere üç temel ana esasın bir araya gelmesi ile oluşur. Bu üç ana esas içerisinde İman temel olan olup diğer esaslar iman üzerine kurulmuştur. İnsanların mevcut olan imanları problemlili ise hem sağlıklı bir ibadet hayatı hem de güzel bir ahlak hayatı ortaya koyamaz. Kur’an-ı Kerim’in birçok yerinde imanın önemine değinilmesi, (“*Ancak iman edip iyi dünya ve âhiret için yararı işler yapanlar başka; onlar için kesintisiz bir ödül*

vardır.”) (Tin, 95/6) hemen hemen her vesile ile uluhiyete dikkat çekilmesi; kıyamet, ahiret, kabir, hesap, cennet ve cehennem gibi konulara göndermede bulunulması bundan dolayıdır (Toprak, 2015: 7).

Allah’ın iman eden müminlere seslenerek *“Ey müminler iman ediniz”* (Nisâ 4/136) diye başlayan ayeti, iman esasının müminler için sürekli olarak canlı tutulması gerektiğine işaret eder. Ayetin tamamında ise Allah *“Ey iman edenler! Allah’a, Peygamberine, Peygamberine indirdiği kitaba ve daha önce indirdiği kitaba iman edin. Kim Allah’ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve ahiret gününü inkâr ederse derin bir sapıklığa düşmüş olur.”* (Nisâ 4/136) sözleri ile iman etmenin insanlar açısından önemine dikkat çekmiştir.

İman esasları Kur’an-ı Kerim’in temel meselelerinden biridir. Kur’an-ı Kerim’de Allah’ın varlığı ve birliği ile birlikte, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine ve ahirete iman etmenin hak olduğu bildirilmektedir. Bununla birlikte Kur’an-ı Kerim iman esaslarını birbirine bağlamakta, esasların birbirlerini gerektirdiğini ve esasların bir bütünlük oluşturduğunu ifade etmektedir. İmanın esasları bir zincirin birbirine bağlı halkaları gibidir. Bu halkalar bölünmeyi asla kabul etmez. Halkalardan birinde meydana gelen kopukluk diğer halkalara da zarar verecektir (Kula, 2018: 343). Kur’an-ı Kerim’de bu husus,

“Allah’ı ve peygamberlerini inkâr edenler ve (inanma hususunda) Allah ile peygamberlerini birbirinden ayırmak isteyip “Bir kısmına iman ederiz ama bir kısmına inanmayız” diyenler ve bunlar (iman ile küfür) arasında bir yol tutmak isteyenler yok mu; İşte gerçekten kâfirler bunlardır”(Nisa 4/150-151). şeklinde zikredilmiştir.

İslam inanç esasları içerisinde zikredilen ve imanın şartlarından beşincisi olarak bilinen esas, ahiret gününe iman etmektir. Ahirete iman ise, bu dünya hayatının sona erip yeni bir hayatın başlayacağına, bu hayata geçişin ölüm ve kabir hayatı ile olacağına, kıyametin kopması ve tekrar dirilme ile devam edeceğine, tüm insanların hesaplarından sonra cennet ya da cehenneme gideceklerine inanmaktır. Bir kulun imanı Ahiret Günü’ne iman etmedikçe tam ve gerçek olamaz. Allah bu konuda şöyle buyurmuştur: *“Ve lakin gerçek iyilik Allah’a, Ahiret Günü’ne İman edenin iyiliğidir.”* (Bakara, 2/177).

DKAB dersi ile ilgili kazanımlara yönelik olarak yapılan araştırmalara bakıldığında ahiret ile ilgili kazanımların tespitine yönelik her hangi bir araştırma yapılmadığı söylenebilir. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersindeki kazanımlar ile

ilgili yapılan araştırmalar ise oldukça sınırlıdır. Bu veriler dikkate alındığında DKAB dersindeki ahiret kazanımlarının daha verimli, daha anlaşılır ve daha somutlaştırılmış şekilde işlenmesi için yeterli kaynaklar bulunmamaktadır. Ders kitabı gibi ders içi materyallerin inanç öğrenme alanında bulunan “Ahirete İman” konusunun kazanımlarının öğretilmesinde yeterli olup olmadığı durumu da bir problemdir. Ayrıca ahiretle ilgili kazanımlar derste işlenirken kullanılan eğitim yöntem ve tekniklerin uygunluğu da ayrı bir problem olarak görölmektedir. Ortaya çıkan bu problemler bir eksiklik olarak kabul edilebilir.

Bu nedenle araştırma konusunun içeriğini oluşturan ahiret ile ilgili kazanımlar ders kitapları, planlar ve öğretim programları doğrultusunda ele alınmıştır. Bu bağlamda araştırmada “İlköğretim ve Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersindeki ahiret ile ilgili kazanımlar dersin amaç ve işlenişine uygun olarak ortaya konmuş mudur?” sorusuna cevap aranmıştır.

Alt Problemler

Bu temel problemten hareketle araştırmada aşağıda belirtilen diğer alt problemlerin de cevapları aranmıştır.

- 1-İlköğretim ve ortaöğretim DKAB dersinde “Ahiret” konusu ile ilgili olan kazanımlar hangi sınıflarda ve ünitelerde yer almıştır?
- 2-İlköğretim ve ortaöğretim DKAB dersinde “Ahiret” ile ilgili kazanımların taksonomik durumu nedir?
- 3-İlk ve ortaöğretim DKAB dersinde “Ahiret” konusu işlenirken hangi süreç ve etkinliklere yer verilmiştir?
- 4- İlk ve ortaöğretim DKAB dersi “Ahiret” konusu ile ilgili kazanımlar verilirken kullanılan ders kitapları, yöntem ve teknikler sınıf içi öğrenmelerde etkili midir?

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; 2017-2018 eğitim-öğretim yılından başlayarak 5 yıl süre ile Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 31.05.2016 tarih ve 33 sayılı kurul kararıyla ders kitabı olarak kabul edilen MEB Yayınları ve

bazı özel yayın evlerine ait ilk ve ortaöğretim 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11 ve 12. sınıf DKAB ders kitaplarında yer alan ahiret ile ilgili kazanımları ve bu kazanımların ait oldukları bilişsel, duyuşsal ya da davranışsal alanları göz önünde bulundurarak incelemektir.

Araştırmanın Önemi

İslam dininin inanç meseleleri içerisinde yer alan temel meselelerden biri de ahirete iman etmektir. İslam dini, ahiret hayatı hakkında çok geniş bilgi vermiş, böylece insanoğlunun hiç bilmediği bir âlemi henüz dünya hayatını yaşarken bilmesini ve bu âlem için hazırlık yapmasını istemiştir. Bununla birlikte insanoğlunun fitratının özünde bulunan ahiret inancının, hem iyilik hem kötülüğün hiçbir şekilde karşılıksız kalmayacağı görüşü için bir teminat olduğu ifade edilmiştir (Pınar, 2016: 197).

İslam dini ve Kur'an-ı Kerim, ahiret inancına büyük bir önem vermiştir. Ahiret hayatı konusu hem Mekkî hem de Medenî surelerin birçok yerinde tekrar tekrar ifade edilmektedir. Yapılan bu tekrarların ahiretin önemini vurgulamak, sorumluluk duygularını pekiştirmek, dünya ile ahiret hayatı arasındaki mevcut psikolojik mesafeleri kısaltarak müminlerin ruhunu yüceltmek ve hayatı ebedileştirmek gibi birçok hedefe yönelik olarak yapıldığını söylemek mümkündür. Kur'an-ı Kerim'de birçok surede kâinatın oluşumundan, insanoğlunun yaratılışından ve hayatın akışından bahseden ayetler ile ahiret hayatını anlatan ayetler birlikte verilmiştir.

Kur'an-ı Kerim'de ahiret günü ile ilgili birçok sure yer almaktadır. Kur'an-ı Kerim ahiret inancını insanların düşüncelerine ve kalbine bazen açık deliller ile bazen de örnekler ile yerleştirmeyi amaçlamıştır. Ahiret hayatından bahseden birçok açık ayetler ile sahih olan hadisler ahiret hayatının varlığını ortaya çıkaran ve bu konuda şüpheye yer bırakmayan nakli delillerdir.

Kur'an-ı Kerim'e göre, insan hayatının temel hedefi hem bireysel hem de toplumsal olarak dünya hayatı için iyi davranışlar içinde bulunmaktır. İyi olarak nitelendirilecek davranışlar Allah'ın ve peygamberlerin memnun olduğu, insanoğlunun hem bu dünya hem de ahireti için yararlı olacak davranışlardır. Bunun

olabilmesi için de insanın ilk olarak Allah’a ve ahirete inanması gerekmektedir. Ahiret konusunun okullarda öğretimi ilk defa tam olarak ortaokul kademesindeki öğrencilere anlatılmaktadır. Bu dönem çocuklarının gelişimi, hazırbulunuşluk seviyesi ve öğretim programı bu sebeple büyük bir öneme sahiptir. (Geçit, 2015:viii)

Bu araştırma ilk ve ortaöğretim 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11 ve 12. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitaplarında yer alan ahiret ile ilgili kazanımları ve bu kazanımların ait oldukları bilişsel, duyuşsal ya da davranışsal alanları göz önünde bulundurarak incelemeyi hedeflemektedir. Bu araştırma sonucunda elde edilen bulgular, ilerleyen dönemlerde hazırlanacak olan ders kitaplarında ahiret ile ilgili kazanımların hazırlanmasında ve ahiret ile ilgili yapılacak olan çalışmalara katkı sağlayacaktır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma, ilköğretim ve ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi müfredatı içinde yer alan ‘Ahiret’ ile ilgili kazanımlar ve bu kazanımların ilköğretim 4,5,6,7 ve 8.sınıflar ile ortaöğretim 9,10,11 ve 12. sınıflarda ders kitabı olarak okutulan Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları (4,5,8,9,10,12. sınıf ders kitapları) ve bazı özel¹ yayınevlerine ait ders kitapları incelenmiştir. Bu kitapların incelenmesiyle araştırma sınırlandırılmıştır. Özel yayınevlerine ait olan ders kitapları rastlantısal olarak seçilmiştir.

Konu İle İlgili Yapılan Araştırmalar

Araştırma konusu Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanında kelime ve bütün olarak aratılmış, “Ahiret” konusu ile ilgili olan akademik çalışmalar incelenmiştir. Tez konumuz olan “İlköğretim ve ortaöğretimde ahiretle ilgili kazanımların değerlendirmesi” ile ilgili yapılan doğrudan bir çalışma tespit edilmemiştir. Dolaylı olarak ilişkilendirebileceğimiz ve incelediğimiz çalışmalardan bazıları şunlardır;

Halil GEÇİT tarafından 2015 yılında hazırlanan “Ortaokul Öğrencilerinin

¹ Dörtel Yayınları’na ait “İlköğretim 6. sınıf DKAB ders kitabı”, FCM Yayınları’na ait “İlköğretim 7. sınıf DKAB ders kitabı”, SDR Dikey Yayınları’na ait “Ortaöğretim 11. sınıf DKAB ders kitabı”

Ahret İnancı Algıları” isimli yüksek lisans tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi E.B.E.

İncelediğimiz bu tezde öncelikle ahiret ve ahiret ile ilgili kavramlar incelenmiştir. Ders müfredatındaki işlenişi ele alınmıştır. Nicel araştırma yöntemlerinden anket tekniği kullanılarak öğrencilerin “Ahiret inancı algıları” düzeyleri alan araştırması yapılarak veriler toplanmıştır. Bu araştırmanın sonucunda elde edilen anket verilerinden yola çıkılarak ortaokul öğrencilerinin ahiret inancı algıları DKAB öğretim programında belirlenen ahiret inancı ile ilgili amaç ve kazanımlara ulaşıldığı tespit edilmiştir.

Semanur NUR tarafından 2019 yılında hazırlanan “Ahiret İnancının Ortaöğretim Öğrencilerinin Davranışlarına Yansıması” isimli yüksek lisans tezi. Uludağ Üniversitesi S.B.E.

İncelediğimiz bu çalışmada ahlaki davranışla ahiret etkileşimi ele alınmış, ahiret inancının gençlerin ahlaki davranışlarına etkisi üzerinde durulmuştur. Çalışmada ahiret inancının davranışlara etkilerini incelemek amaçlanmıştır. Yöntem olarak “genel tarama modeli” ve “ilişkisel tarama modeli” kullanılmıştır. Çalışma sonucunda ahiret inancı ile ahlaki kayıtsızlık arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu tespit edilmiştir.

Esra SEMİZ tarafından 2010 yılında hazırlanan “İlköğretim VII. Sınıf Müfredatındaki (2007) ‘Melek ve Ahiret İnancı’ Ünitesinin İşlenişi” isimli yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi E.B.E.

Bu çalışmada İlköğretim DKAB 7. Sınıf öğretim programında yer alan Melek ve Ahiret İnancı ünitesi yapılandırmacı eğitim yaklaşımına uygun olarak ele alınmıştır. Araştırma yöntemi olarak literatür taraması kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda DKAB dersinin yapılandırmacı eğitim yaklaşımına uygun hale getirmek için kitap içeriklerinin yeniden düzenlenmesi ve öğretmenlerin seminerlerle yeterliliklerinin artırılması gerektiği vurgulanmıştır.

Macit YILMAZ tarafından 2014 yılında Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi’nde yayımlanan “İnanç Öğrenme Alanları Açısından Lise Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarının İncelenmesi” isimli makale

Bu makalede Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitaplarında yer alan inanç öğrenme alanlarının, öğrencilerin ilgi ve ihtiyacına ne kadar uygun bir

içeriğe sahip olup olmadığı incelenmiştir. Ortaöğretim DKAB ders kitapları öğrencilerin inanç öğrenme alanındaki ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir içeriğe sahip olmalıdır. Bu çalışmada bu durumun ne kadar gerçekleştiği incelenmiştir. Yöntem olarak nitel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı bu çalışmada içerik analizi modeli kullanılmıştır. Sonuç olarak ders kitaplarında yer alan inanç konularının kapsamının 9-12. sınıflar için hazırlanan ortaöğretim DKAB dersi programları ile genel anlamda örtüştüğü, kitapta yer alan konuların içeriklerinin ise öğrencilerin dini gelişimlerinin gerekli kıldığı ilgi ve ihtiyaca cevap verebilecek nitelikte olduğu tespit edilmiştir.

Süleyman AKYÜREK'in "Din Öğretimi", Mehmet Zeki AYDIN'ın "Din Öğretiminde Yöntemler", Suat CEBECİ'nin "Din Öğretimi Yöntemleri", Adem GÜNEŞ'in "Din Öğretimi Materyalleri", Mustafa YILMAZ'ın "Din Öğretiminde Ders İçi Etkinlikler" adlı eserleri de tez konumuz gereği incelenmiştir.

Çalışmamız ahiret ile ilgili kazanım değerlendirmesi konusunda bir ilk olup, araştırma sonucunda elde edilen bulgular ileriki dönemlerde ahiret konusu ile ilgili yapılacak çalışmalara ve hazırlanacak olan ders kitaplarına katkı sağlayacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde ahiret kavramı ile ilgili olan temel kavramlar açıklanmaktadır. Bu kavramların verilmesindeki ve incelenmesindeki amaç; ahiret konusunun anlaşılmasını kolaylaştırmaktır. Bu bağlamda ilk olarak ölüm, ardından ahiret kavramı verilmiş ve daha sonra sırasıyla berzah, kıyamet, ba's, mahşer, hesap, mizan, cennet ve cehennem kavramları ele alınmıştır.

1.1 AHİRET İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Araştırmanın bu bölümünde ilk olarak ahiret kavramı farklı açılardan ele alınmakta ve alanyazın taraması yer almaktadır. Daha sonra ise ahiret kavramı ile doğrudan ilgili olan ölüm, berzah, kıyamet, ba's, mahşer, hesap-mizan, cennet ve cehennem kavramlarının anlamları ve Kur'an-ı Kerim'de geçmiş olduğu ayetler verilmiştir. Bu bölüm imanın esaslarından biri olan ahirete imanın önemini ortaya koymak ve ahiret konusunda öğrencilerin belirsizliklerini gidermek için günlük hayatta ve ilgili kaynaklarda kullanılan kavramlardan oluşturulmuştur.

1.1.1 Ahiret

Ölüm dünya hayatı ile uhrevi olan hayatı birbirine bağlayan bir olaydır. Kur'an-ı Kerim insanların dünya ile olan bağlılığı ile beraber, insanların ölüm karşısındaki çaresizliğini, ölüme karşı olan korkusunu ve ölüm anı geldiğinde yaşayacağı zorlukları hep ön planda tutmaktadır. İnsanların günlük hayatlarındaki uğraşları ve alışkanlıkları sebebi ile insanlar günlük hayatlarında çoğu zaman ölümü hiç akıllarına bile getirmemektedirler (Fındık, 2013: 16). Bu olay Allah tarafından bizlere Kur'an-ı Kerim vasıtası ile bildirilmiştir. *“Biliniz ki, kendisinden kaçıp durduğunuz ölüm, muhakkak gelip size çatacaktır. Sonra akıl ve duyularla idrak edilemeyi de edileni de bilen Allah'a döndürüleceksiniz, O da size yapıp etmiş olduklarınızı bildirecektir.”* (Cuma 8) şeklinde bildirilmektedir. Ölüm herkes için bir gerçektir. Ve herkes bir gün ahiret adı verilen hayatı mutlaka yaşayamaya başlayacaktır. Bu doğrultuda Ahiret hayatının ilk basamağını ölüm meydana

getirmektedir.

İslam dinine göre, insanların öldükten sonra dirilip ebediyete kadar kalacakları ve Allah’a hesap vereceği yer, diğer dünya, öteki dünya (TDK,1932). Terim anlamı olarak ve dini bir kavram olarak; *“İslam dinine göre, insanların ölümlerinden sonra tekrar dirilip ebediyete kadar kalacağı ve Allah’a hesap vereceği yer, diğer dünya, öteki dünya, dünya hayatından sonra başlayacak olup ebediyete kadar sürecek olan ikinci hayat; ahiret, ölüm ve kıyametten sonraki ebedi hayat, öte dünya”* anlamlarına gelmektedir. Ahiret hayatı insanların ölmeleri ve dünyadaki hayatlarının sona ermesiyle başlayacak olan yeni ve sonsuz bir hayattır. Teknik manada ise el-ahira olarak Kur’anı Kerim’de yer alan ahiret kelimesi insanların dünyadaki davranışlarının karşılığını görecekleri zaman ve mekânı anlatmak için kullanılır (Akgül, 2020: 3-4).

Ahiret ile ilgili yapılan birçok çalışma ve tanımlama bulunmaktadır. Yapılan tüm tanımlar içerik itibari ile farklılıklar göstermesine rağmen mahiyeti itibari ile tamamı aynı anlama gelmektedir. Ahiret ile ilgili farklı tanımlara bakacak olursak (Yeşilyurt ve Taşdelen, 2012: 9);

“İsrafil (a.s)’ın Sur’a birinci üfleyişi ile başlayan ve cennetliklerin cennete, cehennem ehlinin de cehenneme girmesine kadar meydana gelecek tüm halleri içine alan hayat”.

“İnsanoğlunun ölümü ile başlayıp mahşer günündeki dirilişten sonra da ebediyyen devam edecek olan hayat”.

“Dünya hayatını takip eden, ona benzer fakat daha değişik ve ölümsüz bir hayattan, ebediyet âlemine ait çeşitli merhaleler ve hallerden ibaret olan hayat.”

“İnsanoğlunun ölümünden sonraki ebedi, sonu olmayan, gelecekteki bir hayatı ifade eden hayatı.”

İnsanoğlunun dünya hayatını anlamasına, algılamasına ve dünyaya hangi bakış açısı ile bakması gerektiğine; dünya hayatından ziyade daha başka bir ebedi hayat olan ahiret hayatının gerçek olduğuna; dünya hayatının ahirette elde edeceklerimizi kazanacağımız yer olacağına dair Kur’an-ı Kerim’de birçok ayet yer almaktadır. Bu ayetler aşağıdaki şekildeki gibi sıralanabilir;

Ahiret hayatının sonsuz olduğu ve ahiret hayatının dünya hayatından daha değerli olduğu ayeti;

“Ahiret senin için dünyadan iyi olacaktır” (Duha, 93/4).

Aslında gerçek olanın yaşadığımız hayat değil de ahiret hayatı olduğu ve bu dünyanın ahiret hayatı için bir hazırlık olduğu buna bağlı olarak da dünya hayatı içinde yapmış olduğumuz her şeyden ahiret hayatında sorumlu olduğumuzu gösteren ayet;

“Dünyada iyilik yapanlara ahirette iyilik vardır” (Nahl, 16/30).

Ahirete iman etmeyen kişilerin kendi elleri ile kendilerine azap hazırladıkları ayeti;

“Ahirete inanmayanlara da can yakıcı bir azap hazırlamışsındır” (İsra, 17/10).

İnsanların dünya hayatını gerçek hali ile tasavvur edebilmesi ancak ahirete iman sayesinde mümkün olabilmektedir. İnsanların fitratlarına uygun olan ahiret fikri sadece yaşanılacak olan ahiret günü için değildir. Çünkü dünya hayatı ile ahiret hayatı birbirine bağlıdır. Aslında dünya hayatı ahiret hayatının hazırlık evresidir. İnsanoğlu bu dünyada ne ekirse öteki dünyada da onu biçecektir (Pinar, 2016: 59).

Âhirete iman etmenin hem insanlar hem de toplumlar açısından önemi ve faydası vardır. Gögen’e göre (Gögen,2012: 26) bu önem ve faydalar aşağıdaki gibi özetlenebilir;

- Ahirete iman etmek insanların hayatlarına yön vermelerine ve yaratılmalarındaki gaye ve hikmetleri öğrenmelerine imkân tanır.
- Ahiret inancına sahip olan kişilerin meydana getirmiş olduğu toplumlar asla doğruluktan ayrılmaz. Ahiret inancına sahip olan kişiler kazancını helal yollarda arar. Aldatma, hile ve rüşvete asla bulaşmaz. Hem kendi haklarını bilir hem başka insanların haklarını gözetir.
- Ahiret inancına sahip olan kişiler dini ve dünyevi görevlerini eksiksiz olarak ve zamanında yerine getirir. Ahirete iman etmek bireyler için hem hukuksal anlamda hem de ahlaki anlamda bir yaptırım sağlar.
- Ahiret inancı milletlerin ve toplumların arasında bulunan bağların ve ilişkilerin sağlam bir hale gelmesine yardımcı olur.
- Ahiret inancı insanların kalplerine barış duygularının dolmasını sağlar. Ahirete iman eden her birey Allah’ın adaletinin bir gün mutlaka gerçekleşeceğini bilincindedir.
- Ahiret inancı insanların ümitlerini yenilenmesine, acıların hafiflemesine ve zor durumlar karşısında metanetli olmasını sağlar.
- Ahiret inancı kişilerin hayırlar yapmalarına, kötülüklerden kaçınmalarına, hak

ve adaletten yana olmalarını sağlar.

•Ahiret inancı olan kişiler ölüm kendisine gelmek üzere iken geçmişini gözünün önünden geçirip duymuş olduğu inancının gereği olarak iyi ameller işlediğini görünce içi huzur dolar.

Ahiret hayatına inanmayan kişilerin durumları ile ilgili de birçok ayet inmiştir. Ahiret hayatına inanmayanlar için inen ayetlere baktığımız zaman;

“Kim Allah’ı meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve âhiret gününü inkâr ederse, mutlaka haktan çok uzak, derin bir sapıklığa sapmıştır.” (Nisa, 4/136).

“Bilakis âhirete inanmayanlar azapta ve derin bir sapıklık içindedirler.” (Sebe, 34/8).

“İnkâr edip âyetlerimizi ve bana kavuşmayı yalanlayanlara gelince, işte onlar azapla yüz yüze bırakılırlar.” (Rûm, 30/16)

“Doğrusu bu Kuran en doğru yola götürür ve yararlı iş yapan müminlere büyük ecir olduğunu; âhirete inanmayanlara da can yakıcı bir azap hazırladığımızı müjdelir.” (İsra, 17/9-10).

Kişilerin dünya hayatlarının ardından başlayacak olup ebediyete kadar devam edecek olan ahiret hayatı, haşirden sonra başlayacak ve sonsuza kadar sürecek olan “ba’s, haşr, hesap, mizan, şefaât, sırat, cennet ve cehennem” vb. birçok olgu ve olayları içinde barındıran bir hayattır. Yaşadığımız dünyanın düzeninin bozulup yok olması ile birlikte dünya âlemi içinde yer alan tüm canlı varlıklarının ölümünden sonra hem yeryüzünün hem de göklerin diğer bir âleme dönüşmesi ile başlar. Ahiret hayatının başlaması ile ilgili olarak *“Kişi öldüğünde kıyameti kopmuş olur”* (Deylemî,”Müşnedü’l-Firdevs”, 1121) hadisi insanların ölümü ile birlikte ahiret hayatının başlayacağına bir delil olarak gösterilebilir.

1.1.2 Ölüm

Ölüm hayatın sona ermesi, ruhun bedenden ayrılması, dünya hayatının sona ermesi, insanların yaşamlarının bitmesi olayına verilen isimdir. İslam inancına göre bahsi geçen bu son, dünyadaki yaşamın bitmesi anlamına gelmektedir. Ölüm, insanların ve diğer tüm canlıların önceden belirlenmiş olan ve belirli bir zaman dilimini kapsayan hayatlarının sona ermesi demektir. Ölüm diğer bir ifade ile ruhun cesetten ayrılmasıdır. Ruh cesedi terk ettiği anda ölüm olayı meydana gelmiş olur. Ölüm ile beraber hem bedenin hem de beden içinde bulunan tüm organların faaliyetleri sona ermiş olur. İnsan bedenine hayat ve canlılık sunan ruh ayrıldığı için

ceset sadece bir et ve kemik yığımına döner (Gögen,2012: 20).

Ölüm ile ilgili ayet ve hadisler incelendiği zaman ölümün anlamının aslında insanların yok olarak bu dünyadan gitmesi değil yalnızca bir durum değişmesinden ibaret olduğu görülür. İnsanların ruhları bedenlerinden ayrıldıktan sonra insanların beden üzerinde bulunan tasarrufu da sona ermektedir. Beden içinde yer alan organlar ruhla beraber olduğu süre içinde faaliyet gösterebilirler. Ruh göz ile görür, kulak ile işitir, el ile dokunur. Ölümün içeriğinin anlaşılması bir bakıma ruhun içeriğinin bilinmesine de bağlıdır. Allah her nefsin bir gün mutlaka ölümü tadacağını “*Her canlı ölümü tadacak ve sonunda dönüp huzurumuza geleceksiniz.*” (Ankebut, 29/57) ayetiyle haber vermiştir. Nefsin yani ruhun ölümle tanışması bedenden ayrılması anlamlarına gelmektedir (Kavuştu, 2007: 14).

Ölüm Allah’ın her insan için takdir etmiş olduğu, her insanın yaşayacağı, hiç kimsenin kaçıp kurtulamayacağı bir gerçektir. Allah ölüm hakkındaki bu gerçeği açık bir şekilde Kur’anı Kerim’de bizlere bildirmektedir.

“(Rasûlüm onlara) de ki: O kaçıp durduğunuz ölüm, muhakkak (bir gün) gelip size kavuşacaktır.” buyurmuştur (Cuma, 62/8).

“Nerede olursanız olun, ölüm size çatıp yetişir; sarp ve sağlam kalelerde olsanız bile!” (Nisâ, 4/78).

1.1.3 Berzah

Berzah kelimesi iki şeyin arasında bulunan engel ve mani anlamlarını içerdiğinden dolayı, ölüm anından kıyamet gününe kadar olan hayata berzah hayatı ismi verilmektedir. Ölen tüm insanlar içinde bulunmuş oldukları maddi âlemde yani dünya hayatından ölümle ayrılmış olurlar. Ölümden sonra ise insanların kıyamet gününe kadar geçecek zaman içerisinde bulunacağı yer ise berzah âlemidir. Berzah âlemi maddi olan dünya hayatı ile ahiretteki dirilişin arasındaki fasıldır (Gögen,2012: 29-30).

Kur’anı Kerim’de berzah kelimesi sözlük ve terim anlamı ile ölümden yeniden dirilişe kadar devam eden, dünya ile âhiret arasındaki dönem ve bu döneme özgü haller (Furkân 25/53; Rahmân 55/20) anlamlarında kullanılmıştır. Ölüm ile dirilme süresi içinde geçecek bu âleme ise Berzah ismi verilmiştir.

1.1.4 Kıyamet

Kıyamet sözcüğü; fiil anlamı olarak dosdoğru olmak, ayakta hareketsiz bir şekilde durmak anlamlarına gelen k-y-m fiil kökünden türemiştir. Dünyanın var olan tüm sistemlerinde ortaya çıkacak değişlerden sonra ölümlerin dirilmesi ile başlayacak ve ebedi olarak sürecek olan âlem anlamlarına gelmektedir. Kur'an-ı Kerim'de ölüm hakkında bahsedildiği gibi kıyametin de hak ve gerçek olduğundan bahsedilmiş ve kıyamet vaktinin ne zaman olacağı bilinmese de kıyamet olayının muhakkak bir gün gerçekleşeceği sürekli olarak vurgulanmıştır. Kıyametin varlığına inanmak ya da inanmamak insanların hayatları boyunca birçok davranışına etki etmektedir. Örnek olarak; insanlar yaşadığı dünyanın bir gün yok olacağına inanmıyorsa, bu dünya içindeki gelip geçici heveslerin sonsuz olacağını düşünüyorsa, hırs yapmışsa ya da kendinin de kötü bir insan olması gerektiği inancına kapılmışsa bu tür davranışlar insanların ahlaki olmayan davranışlara yönelmelerine neden olabilmektedir (Nur, 2019: 11-12).

Kıyamet günü gerçekleşecek olaylar ile ilgili Kur'anı Kerim'de birçok ayet yer almaktadır. Bu ayetlerden bazıları şunlardır;

“Ey insanlar! Rabbinizden korkun! Çünkü kıyamet vaktinin depremi müthiş bir şeydir. Onu gördüğünüz gün, her emzikli kadın emzirdiği çocuğu unuttur, her gebe kadın çocuğunu düşürür. İnsanları da sarhoş bir halde görürsün. Oysa onlar sarhoş değillerdir; fakat Allah'ın azabı çok dehşetlidir.” (Hac, 22/1-2).

“Yazılı kâğıt tomarlarının dürülmesi gibi göğü düreceğimiz günü düşün. Başlangıçta ilk yaratmayı nasıl yaptysak, -üzerimize aldığımız bir vaat olarak- onu yine yapacağız. Biz bunu muhakkak yapacağız.” (El-Enbiya, 21/ 104).

“Dağlar (yerlerinden koparılıp) yürütülmüş, bir serap haline gelmiştir.” (En-Nebe, 78 / 20).

“Dağlar da atılmış renkli yünler gibi olacaktır.” (El-Karia, 101 / 5).

“Hayır, yeryüzü (kıyamet sarsıntısıyla) parça parça olup dağıldığı zaman,” (El-Fecr, 89 / 21).

1.1.5 Ba's

Ba's sözlük anlamı olarak; “diriltmek, göndermek, sevk etmek, kaldırmak, harekete geçirmek, uykudan uyandırmak” anlamlarına gelmektedir. Terim anlamı ise “kıyamet koptuktan sonra sura iki defa üfürülmesi ile tüm canlı yaratıkların hesap vermek üzere tekrar diriltilmeleri” anlamlarını ifade etmektedir. İnsanların öldükten sonra tekrar diriltilmeleri ahiret hayatının önemli aşamalarından biridir. Bu nedenle

ahiret inancını tamamlayan inançların içerisinde yeniden dirilmeye inanmak da yer almaktadır. Ba's İslam dininin öngördüğü iman esaslarından biri olmakla Kur'anı Kerim, hadisler ve icma ile sabittir (Gögen,2012: 63).

İnsanların öldükten sonra yeniden dirilecekleri Kur'anı Kerim'de açıkça gösterilmektedir. Yeniden diriliş ile ilgili Kur'anı Kerim'de yer alan ayetler;

“Kendi yaratılışını unutarak bize karşı misal getirmeye kalkışıyor ve ‘Şu çürümüş kemikleri kim diriltecek?’ diyor. De ki: Onları ilk defa yaratmış olan diriltecek. Çünkü O, her türlü yaratmayı gayet iyi bilir.” (Yâsin, 36/78-79) ve “Gökleri ve yeri yaratan ve bunları yaratmakla yorulmayan Allâh'ın, ölüleri diriltmeye de gücü yeteceğini düşünmezler mi?” (Ahkâf, 46/33).

1.1.6 Mahşer

Ahiret hayatının dördüncü aşaması insanların mahşer denilen yerde toplanmasıdır. Kur'an-ı Kerim içinde farklı yönleri ile açıklanan ve son derece kısa bir zaman dilimi için gerçekleşeceği belirtilen bu aşamanın tüm insanları kapsayan mesajları bulunmaktadır. Mahşer aşamasını anlatan ayetlerin sayısı çok fazla değildir, ancak ayetlerin içerikleri dikkatle incelendiği zaman insanların ve toplumların dünya hayatını düzenleyecek temel olan ilkeleri ortaya koyduğu görülmektedir. Ahiret hayatının diğer tüm aşamalarındaki gibi Kur'an-ı Kerim'de mahşerde insanların toplanmasına dair temel vurgu bu olayın gerçek olduğuna yöneliktir. Allah zamanını sadece kendi bildiği bir anda tüm insanları huzurunda bir araya getirecektir (Ceran, 2013: 73). Bu durum Kur'an-ı Kerim'de şu şekilde geçmektedir.

“... 'Ne zaman gelip çatacak?' diye sana kıyamet saatini sorarlar. De ki: 'Onun hakkındaki bilgi sadece rabbimin katındadır. Vakti geldiğinde onu açığa çıkaracak olan ancak Allah'tır. O (kıyamet), göklere de yere de ağır gelecektir! Sizi ansızın yakalayacaktır!' Sanki sen onu biliyormuşsun gibi sana soruyorlar. De ki: 'Onun bilgisi Allah katındadır, fakat insanların çoğu bunu bilmezler' (A'râf, 187).

İnsanlar bu dünyada sahip olmuş oldukları olumlu ya da olumsuz tüm özellikleri ve konumları geride bırakmış olarak sadece kendilerini ve amellerini bu ilahi meydana taşımış olacaklardır. Her ne kadar farklı çağlarda ya da coğrafyalarda yaşamış da olsalar tüm insanlar yeniden dirildikten sonra bir ve aynı yerde toplanacaklardır.

'Rabbimiz! Şüphesiz sen, hakkında şüphe olmayan bir günde insanları toplayacaksın. Şüphesiz Allah vâdinden dönmez.' (Ali İmran, 3 / 9).
“Ve kuşkusuz, (Hesap Günü'nde) onların hepsini bir arada toplayacak olan

senin Rabbindir; gerçekten de her şeyin aslını bilen, doğru hüküm ve hikmetle edip eyleyen O'dur.” (Hicr, 15 / 25).

“O gün varıp durulacak yer, sadece Rabbinin huzurudur.” (Kıyamet, 75 /15).

“Hepsi saf saf Rabbinin huzuruna çıkarılırlar. Onlara, Andolsun, sizi ilk önce yarattığımız gibi bize geldiniz. Oysa siz, sizin için hesaba çekileceğiniz bir zaman belirlemediğimizi sanmıştınız’ denir.” (Kehf, 18 / 48).

1.1.7 Hesap ve Mizan

Amel defteri insanların dünya hayatı içinde kabul etmiş oldukları inançlarının ve işlemiş oldukları iyi ya da kötü tüm işlerin kaydedildiği belge anlamlarına gelmektedir (Dedemoğlu, 2019: 17). Bu doğrultuda Allah insanların tüm söz ve fiillerinin görevli melekler tarafından her an ve eksiksiz bir şekilde kaydedildiğini (Kehf, 18/49; Zuhurf, 43/80; Câsiye, 45/29; Kaf, 50/17-18) kıyamet gününde her insanın kendi amel defteri önünde açılmış bir kitap olarak bulacağı ve o gün insanlara *“Oku kitabını, bugün sana hesap görücü olarak kendi nefsin yeter!”* (İsra, 17/14) deneceği ve kitabını sağından alanların sevinçli bir halde hesaplarının daha kolay olacağı ancak kitabını solundan veya arkalarından alanların ise perişan bir halde ve çetin bir hesap içine girecekleri belirtilmiştir. Bununla beraber insanlara kıyamet gününde verilecek olan kişisel amel defterlerinin yanında kişilerin ümmet yani her dinin bağlıları şeklinde de Allah huzuruna çağrılacakları ve bunun için de ayrı tutulmuş bir defterin daha önlerine koyacakları belirtilmiştir. *“O gün, her ümmeti dizleri üzere çökmüş görürsün. Her ümmet kitabına çağrılır ve: “Bugün, yaptıklarınızın karşılığını alacaksınız.”* (Câsiye 28) bu durum insanların Allah’a karşı kişisel sorumlulukları ile birlikte toplumsal anlamda da sorumluluklarının olduğunu göstermektedir.

Ahiret hayatında insanların amel defterleri dağıtıldıktan sonra insanların amelleri ilahi bir adalet ölçüsünde tartılır. Buna mizan ismi verilir. Allah ; *“Kıyamet günü doğru teraziler kurarız; artık kimseye hiçbir şekilde haksızlık edilmez. Hardal tanesi kadar bile olsa yapılan her şeyi ortaya koyarız. Hesap gören olarak biz herkese yeteriz.”* (Enbiyâ, 21/47) ayetinde olduğu gibi mizanın hak ve gerçek olduğunu belirtmiştir. Buna rağmen ahirete ait haller daha çok gaybi konular olduğu için keyfiyetleri hakkında bir şey söyleyebilmek çok mümkün olmamaktadır. Mizan da bunlardan biri olarak kabul edilebilir. Sonuçta kimin tartısı daha ağır gelirse o kendini hoşnut eden bir yaşayışa kavuşacaktır. Kimin tartısı hafif gelirse de kendini

azap dolu bir hayat içinde bulacaktır (Çelik, 2018: 29).

Ahret hayatının aşamaları hakkında en çok ayetin indiği aşama hesap aşamasıdır. Mahşerde insanların bir araya gelmesinden sonra başlayacak olan bu aşamada yaşanacaklar tüm dünya ve ahiret hayatının temel felsefesini ortaya koyacaktır. Bunun sebebi kendinden önceki aşamalarda yaşananlar daha çok hesaba hazırlık, kendinden sonraki aşamada yaşanacak olanların ise sonuçlarının olmasıdır (Ceran, 2013: 79). Ahiret hayatının diğer tüm aşamaları gibi hesap aşamasının da Kur'an-ı Kerim içerisinde ilk vurgulanan yönü değişmez bir hakikat olduğu yönündedir. İnsanların dünya hayatında yapılan hiçbir şeyin burada kalmayacağını belirten ayetlerde hesap olayının içinde saklamış olduğu düşünceler ayetler de açık açık belirtilmiştir.

“Allah dileyseydi, sizi tek bir ümmet yapardı. Fakat O, dilediğini saptırır, dilediğini de doğru yola iletir. Yapmakta olduğunuz şeylerden mutlaka sorguya çekileceksiniz.” (Nahl, 16 / 93).

“(Bir gün) sizden hesap soracağız, siz ey günah yüklü çift!” (Rahman, 55/31).

“O Gün herkes, kendisinden kaçıp kurtulmak kabil olmayan bir davetçinin peşinden gider ve tüm sesler o sınırsız rahmet Sahibi'nin huzurunda saygıyla kısılr; öyle ki yalnızca cansız, baygın bir uğultu işitirsin.” (Tâhâ, 20 / 108).

1.1.8 Cennet

Sözlük anlamı olarak “örtmek, gizlemek” anlamlarında kullanılan “cnn” kökünden ad olan ve “bitki ve sık ağaçları ile toprağı örten bahçe” anlamlarına gelen cennet kelimesi istilahi anlam olarak; “Müslümanların içinde edebi olarak kalacakları farklı nimetler ile donatılmış olan ahiret yurdu” anlamına gelmektedir (Gögen,2012: 104). Cennet kelimesi Kur'an-ı Kerim içerisinde 147 defa yer almaktadır. Kur'an-ı Kerim içerisinde cennet hem en güzel bir yer olarak hem de tüm nimetlerin bol olarak bulunduğu mekân olarak tasvir edilmiştir

Cennet kelimesinin Kur'an-ı Kerim içinde yer aldığı ayetlerden bazıları şu şekilde sıralanmaktadır;

“Biz, (o zaman) cennetliklerin kalplerinden kin ve nefret (gibi her türlü kötü düşünceleri) çıkaracağız. Böylece onlar, kardeşler olarak sevinç içinde tahtlar üzerinde karşı karşıya oturacaklardır. Artık onlar, oralarda asla yorulmayacaklardır ve oralardan da çıkarılmayacaklardır.” (Hicr 15/47-48).

“Ancak tövbe eden, inanan ve iyi iş yapanlar, bunların dışında olacaklardır. Çünkü onlar, cennete, çok esirgeyici olan Allah'ın, kullarına giyaben, görmedikleri halde vaat ettiği Adn cennetine hiçbir haksızlığa uğratılmadan gireceklerdir. Onlar, orada asla boş sözler işitmeyeceklerdir. Onlar, orada ancak “esenlikle, barışla” ilgili sözler işiteceklerdir. Onlar, orada sabah akşam

rızıklandırılacaklardır. İşte bu, Bizim, kullarımızdan Bizim bilincimizde olanlara miras olarak vereceğimiz cennettir.” (Meryem 18/60- 63).

“Cennet, Allah’ın bilincinde olan takva sahiplerine yaklaştırılacak ve artık onlardan uzak durmayacaktır! (O zaman onlara), “İşte size vaat olunan cennet, budur! O, daima Allah’a yönelen, (O’nun buyruklarını) koruyan, çok esirgeyici olan Allah’a bütün samimiyetiyle gıyaben saygı gösterip O’ndan korkan, (kıymet günü O’nun huzuruna) halis bir kalp ile gelen kimseler için olacaktır. Oraya esenlikle girin! İşte bu, sonsuzluk günüdür!” denilecektir. Orada diledikleri, kendilerinin olacaktır. Hatta katımızda daha fazlası da olacaktır.” (Kâf 50/31-35).

1.1.9 Cehennem

Kelime anlamı olarak derin kuyu anlamına gelen Cehennem kelimesi; kelim kaynaklarına göre ise günahları nedeni ile büyük azap çekecek olan kâfir ve günahkâr kimselerin yurdu (Toprak, 2015: 208).

Cehennemin özellikleri Kur’an-ı Kerim içerisinde birçok ayette geçmektedir. Kur’an-ı Kerim içerisinde cehennemin vasıflarını anlatan ayetler şu şekilde sıralanmaktadır;

“Cehennem, inkâr edenleri şüphesiz çepeçevre kuşatacaktır.” (Tevbe 9/49).

“Biz, o sapık kimseleri, kıyâmet gününde, kör, dilsiz ve sağır olarak yüzükoyun bir araya getireceğiz. Onların varacakları yer, cehennem olacaktır; her ne zaman ateşi azalacak olursa Biz, onlar için ateşini artıracğız!” (İsrâ 17/97)”.
“Biz, o gün cehenneme, “Doldun mu?” diye soracağız. O, “Daha var mı?” diye karşılık verecektir.” (Kâf 50/30)”.
“Rablerini inkâr eden kimseler için cehennem azabı olacaktır. Varılacak ne kötü bir yerdir orası! Onlar, oraya atılacakları zaman, onun kaynarken çıkardığı korkunç uğultuyu işiteceklerdir. Neredeyse cehennem, öfkesinden çatlayacak gibi olacaktır! Oraya her ne zaman bir topluluk atılacak olursa oranın bekçileri onlara, “Size bir uyarıcı gelmemiş miydi?” diye soracaktır. Onlar da, “Evet, doğrusu bize bir uyarıcı gelmişti. Fakat biz onu yalanlamış ve Allah hiçbir şeyi indirmemiştir. Siz ise, ancak çok büyük bir sapıklık içerisinde bulunuyorsunuz, demiştik.” diye karşılık verecekler ve sözlerine, “Eğer biz (uyarılara) kulak verseydik ya da (hiç değilse) aklımızı kullansaydık, şu alevli ateşe girenler arasında olmazdık!” diye devam etmişlerdir.” (Mülk 67/6-10).

“Ateş, orada onların yüzlerini yalarken, dişleri sırtıp açıkta kalacaktır.” (Mü’minûn 23/104).

“Kitabı ve elçilerimizle birlikte gönderdiklerimizi yalanlayanlara gelince onlar, yakında (gerçeği) anlayacaklardır! Onlar, o zaman, boyunlarında demir halkalar ve zincirler olduğu halde, önce kaynar suda sürükleneceklerdir ve sonra da ateşte yakılacaklardır.” (Mü’min 40/70-72).

İKİNCİ BÖLÜM

DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ PROGRAMI İÇİNDE YER ALAN AHİRET İLE İLGİLİ KAZANIMLAR

Bu bölümde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersindeki Ahiret ile ilgili kazanımların çeşitleri, kazanımların amaçları verilecektir.

2.1. DKAB DERSİ PROGRAMI İÇİNDE YER ALAN AHİRET İLE İLGİLİ KAZANIMLAR

Bu başlık altında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersindeki Ahiret ile ilgili kazanımlar doğrudan 4, 7 ve 11. sınıf düzeylerinde verildiği için kazanımların çeşitleri ve amaçları bu sınıf düzeylerinde verilecektir.

2.1.1. Ahiret Konusu İle İlgili Kazanımların Çeşitleri

DKAB dersinde, çocukların herhangi bir dinin inananı olması hedeflenmez. Bunun tam tersine çocukların öğretim programları içinde bulunan diğer dinleri de öğrenmesi beklenir. Bununla beraber çocukların dünya tarihini ve toplulukların sosyolojik yapılarını şekillendirecek faktörlerden biri olan dini anlayabilmelerini ve öğrenmiş oldukları bu dini bilgiler ile de çocukların kendilerini geliştirmeleri ve bilinçli tercihler yapmaları beklenir. DKAB dersinde çocukların bilişsel öğrenmeleri vasıtası ile kendi yorumlarını katarak din anlamında kendi yaşantı ve anlayışlarını ortaya çıkarmaları beklenir.

Kazanım kavramı, öğretim programlarında eğitim faaliyetleriyle öğrencilere kazandırılması planlanan davranışlar olarak ifade edilmektedir (Tosun, 2005:19). Kazanımların sınıflandırılması öğrenme hedeflerine yönelik daha belirgin bir dil oluşmasına katkı sağlamıştır. Öğrencilerin gelişim özellikleri, hazırbulunuşlukları, programın amaçları ve içeriği dikkate alınarak hazırlanan DKAB kazanımlarının sınıflandırmaya (taksonomiye) göre düzenlenmesi daha anlaşılır ve etkili bir din eğitimi için önemli katkılar sağlayacaktır (Yıldız, 2021:313).

Bloom Taksonomisi incelendiğinde, öğretim faaliyetlerinde öğrencilerin kazanması hedeflenen davranışlar bilişsel, duyuşsal ve psikomotor olarak üç alana

ayrıldığı görülmektedir. Bu alanların her biri kendi içerisinde basitten karmaşığa sıralanmaktadır. Kısacası bir aşamalılık söz konusudur. Bilişsel alan, bilgileri ve bilgilerle alakalı zihinsel süreçleri kapsar. Duyuşsal alan, bireylerde ortaya çıkan duyguları ve değerleri kapsarken, psikomotor alan ise bireylerin kazandığı becerileri kapsamaktadır (Selçuk, 1998:73).

Bilişsel alanın sınıflandırılması (taksonomisi) 1956 yılında yapılmıştır. Bilişsel alan; bilgi, kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme olarak altı basamakta sınıflandırılmıştır. 2001 yılında bu sınıflandırma Bloom'un öğrencilerinden olan Anderson, Krathwohl ve diğerleri tarafından yeniden revize edilmiştir. Yapılan bu revize için iki temel gerekçe gösterilmiştir. Bu gerekçelerden birincisi taksonominin ilk haline dikkat çekmek, ikinci gerekçe ise eğitim alanında gerçekleşen değişim ve gelişmelere uyum sağlamaktır. Bu sebeplerden dolayı yapılan revizeler neticesinde bilgi boyutu ve bilişsel süreçler boyutu olmak üzere iki yeni boyut ortaya çıkmıştır. Bu boyutlar birbiriyle ilişkilidir ve her boyut kendi içerisinde basitten karmaşığa doğru basamaklandırılmıştır. Bilgi boyutu; olgusal bilgi, kavramsal bilgi, işlemsel bilgi ve üstbilişsel bilgi olmak üzere dört kategoride toplanmıştır. Bilişsel süreçler boyutu ise; hatırlama, anlama, uygulama, çözümleme, değerlendirme ve yaratma basamakları olarak sınıflandırılmıştır. Bilişsel süreçler boyutu altı ana basamaktan oluşmaktadır. Bilgi basamağı 'hatırlama' şeklinde, kavrama basamağı 'anlama' şeklinde, analiz basamağı 'çözümleme' şeklinde, sentez basamağı da 'yaratma' şeklinde revize edilmiştir. Değerlendirme ve uygulama basamakları ismen aynı kalmış fakat değerlendirme basamağı yaratma basamağı ile yer değiştirmiştir. İsim olan basamakların hepsi fiil şeklinde yeniden düzenlenmiştir(Yıldız, 2021:312).

İnsanların davranışlarına şekil veren ve onları yönlendiren tutumları, inançları, değerleri ve yöntemler duyuşsal alana girmektedir. Duyuşsal alan insanların sahip olmuş oldukları iyi ya da kötü duyguları; bu duyguların şekillendirmiş oldukları tutumları, değerleri, ilgileri, ahlaki karakterleri, bireysel ve sosyal muhakeme yapabilme gibi güçleri içinde bulundurur. Duyuşsal alan toplumsal değerler ile çok yakın bir ilişki içinde bulunur. Ayrıca duyuşsal alan toplumsal değerlerin insanlar tarafından özümsemesi ile oluşur. Duyuşsal alan birlikte insanlara belirli bir ölçüde hem kendileri ile hem de toplumun değer yargıları ile

çelişmeyecek şekilde belirlenen hedeflerin kazandırılmasını amaçlamaktadır (Çekin, 2008:64).

Duyuşsal kazanımlar öğrenmenin doğasından çok sonuçları ile ilgilenmektedir. Duyuşsal öğrenmeler bir değer kazanımıdır. Bu nedenle değerler öğretilirken içselleştirme önemli bir yer tutmaktadır. Öğrenciler değeri ne kadar içselleştirirse o kadar önemli bir yer tutar (Akbaş: 2004). Duyuşsal alanda meydana gelen öğrenmeler ile alt basamaktan yukarı doğru çıktığında insanlarda tutarsızlık, şüphe ve çelişkilerin ortadan kalktığı görülür. En son basamakta ise kazanılan değerler ile birlikte insanların hayatlarına yön verecek rehber ilkeler olarak yerleştirilip içselleştirildiği söylenebilir (Tosun, 2005: 146-151).

2.1.1.1. Ahiret Konusu İle İlgili Bilişsel Kazanımlar

Talim ve Terbiye Kurulunun 19.01.2018 tarih ve 2 sayılı kararı ile 2018-2019 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulanmak üzere hazırlanan DKAB dersi öğretim programında ahiret inancı ile ilgili olan kazanımlar genel olarak bilişsel alan basamağının bilgi, kavrama, analiz ve değerlendirme basamaklarından oluşmaktadır. Ahiret konusu ile ilgili bilişsel kazanımlar;

- 4.2.4. Âmentü duasını okur, anlamını söyler. (MEB DKAB Öğretim Programı, 2018:17)
- 7.1.3. Dünya hayatı ile ahiret hayatı arasındaki ilişkiyi yorumlar. (MEB DKAB Öğretim Programı, 2018:31)
- 7.1.4. Ahiret hayatının kademelerini açıklar. (MEB DKAB Öğretim Programı, 2018:31)
- 7.1.5. Allah'ın adil, merhametli ve affedici olması ile ahiret inancı arasında ilişki kurar. (MEB DKAB Öğretim Programı, 2018:31)
- 11.1.2. Dünya yaşamı ile ahiret yaşamı arasında ilişki kurar. (MEB DKAB Öğretim Programı, 2018:25)
- 11.1.3. Ahiret hayatının aşamalarını ayet ve hadislerle temellendirir. (MEB DKAB Öğretim Programı, 2018:25)
- 11.1.5. Bakara suresi 153-157. ayetlerde verilen mesajları değerlendirir. (MEB DKAB Öğretim Programı, 2018:25)

2.1.1.2. Ahiret Konusu İle İlgili Duyuşsal Kazanımlar

Talim ve Terbiye Kurulunun 19.01.2018 tarih ve 2 sayılı kararı ile 2018-2019 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulanmak üzere hazırlanan DKAB dersi öğretim programında ahiret inancı ile ilgili olan kazanımlar arasında duyuşsal alan ile ilgili sadece 11. sınıflarda bir adet kazanım bulunmaktadır. O da duyuşsal alanın alma basamağına aittir. Bu kazanım ise; “11.1.1. Hayatı anlamlandırmada ahiret inancının önemini fark eder” (MEB DKAB Öğretim Programı, 2018:25) kazanımıdır.

2.1.1.3. Ahiret Konusu İle İlgili Psikomotor Kazanımlar

Talim ve Terbiye Kurulunun 19.01.2018 tarih ve 2 sayılı kararı ile 2018-2019 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulanmak üzere hazırlanan DKAB dersi öğretim programında ahiret inancı ile ilgili olan kazanımlar arasında psikomotor alan ile ilgili herhangi bir kazanım bulunmamaktadır.

2.1.2. Kazanımların Amacı

Bu bölümde ahiret konusu ile ilgili ders kazanımlarının amacı sınıf düzeyi bağlamında ele alınmıştır.

2.1.2.1. İlkokul 4. Sınıf Kazanım Amaçları

DKAB dersi öğretim programının 4. sınıflar için olan kısmında ahiret inancı ile ilgili olan kazanımlar açıkça verilmemiştir. Ancak ikinci üniteye yer alan İslam’ın inanç esasları, Âmentü duası ve üçüncü üniteye yer alan Fâtiha sureleri ile dolaylı olsa da ahiret inancına yer verilmiştir.

İkinci üniteye yer alan İslam’ın inanç esasları ünitesinde imanın şartları içerisinde ahirete iman da verilmiştir. Ahirete iman kavramı ile birlikte öğrencilere kazandırılmak istenen kazanımlar;

- Ahiret hayatının insanların ölümleri ile beraber başlayıp sonsuza kadar sürecek bir hayat olduğunu,
- Bahsi geçen bu hayata inanmanın ahirete iman etmek olduğunu,

- Dünya hayatının geçici olduğunu,
- İnsanların bu dünya içerisinde yapmış olduğu tüm davranışların karşılığını ahirette alacağını,
- Ahirete iman eden insanların dünyadaki zamanlarını en iyi şekilde değerlendirmeleri gerektiğini bilmelerini sağlamaktır.

İkinci üniteye yer alan İslam'ın inanç esasları ünitesinde Âmentü duası da verilmiştir. Âmentü inanmak anlamlarına gelmektedir. İslam dininde imanın şartları Âmentü kavramı ile ifade edilmektedir. Âmentü duasının içinde geçen vel yevmil ahiri ifadesi ahiret gününü anlam olarak içermektedir. Âmentü duası ismi ile anılan bu dua içerisinde imanın şartları sırasıyla verilmekte ve dua Kelime-i Şehadet ile tamamlanmaktadır. Bu dua ile öğrencilere kazandırılması düşünülen kazanım;

- Ahiret hayatının varlığını kabullenmelerinin iman etmenin önemli şartlarından biri olduğunu bilmelerini sağlamaktır.

2.1.2.2. Ortaokul 7. Sınıf Kazanım Amaçları

Talim ve Terbiye Kurulunun 19.01.2018 tarih ve 2 sayılı kararı ile 2018-2019 eğitim-öğretim döneminden itibaren uygulanmak üzere hazırlanan DKAB dersi öğretim programının 7. sınıflar için olan kısmında ahiret inancı ile ilgili olan kazanımlar birinci üniteye yer almaktadır. Melek ve Ahiret İnancı başlığı altında hazırlanan program toplamda 16 ders saatinden oluşmaktadır. Ahiret inancı ile öğrencilere kazandırılmak istenen amaçlar ise;

- Öğrencilerin ahiret hayatının varlığına inanmanın ne kadar önemli olduğunun farkına varmasını sağlamak,
- Dünya hayatından sonra mutlaka ahiret hayatının geleceğini bilmesi,
- Dünyada yaptıkları her şeyin ahirette karşısına çıkacağını bilmesidir. Çünkü İslam inancına göre dünya ahiretin tarlasıdır.
- Gerçek hayatın ahiret hayatı olduğunu ve bu dünyanın gelip geçip olduğunu,
- Dünya hayatının bir imtihan hayatı olduğunu ve bunu bilinciyle yaşayıp iman edenlerin ahirette mükâfatlarını alacaklarını göstermek,
- Ahiret hayatının aşamalarını öğrenmelerini sağlamak. (Talim ve Terbiye Kurulu DKAB Öğretim Programı, 2018;2)

2.1.2.3. Lise Düzeyi 11. Sınıf Kazanımları Amaçları

Talim ve Terbiye Kurulunun 19.01.2018 tarih ve 2 sayılı kararı ile 2018-2019 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulanmak üzere hazırlanan DKAB dersi öğretim programının 11. sınıflar için olan kısmında ahiret inancı ile ilgili olan kazanımlar birinci ve üçüncü üniteye yer almaktadır. Dünya ve ahiret başlığı altında hazırlanan üniteye ahiret inancı ile ilgili öğrencilere kazandırılmak istenen amaçlar;

- Öğrencinin varoluşunun ve hayatının anlamının farkına varmasını sağlama,
- Tüm canlıların ölümü tadacağı ve tekrar Allah’a döneceklerini bilmelerini,
- Ahirete iman etmenin inanç esaslarından biri olduğunu bilmelerini sağlama,
- Varoluş ve hayatın anlamlandırılmasında ahiretin önemli bir yer tuttuğunu,
- İnsanların ahiret hayatlarının şekillenmesinde önemli olanın bu dünyada yaptıkları olmalarını öğrenmelerini,
- Dünya hayatının gelip geçici olduğunu, gerçek hayatın ahiret hayatı olduğunu,
- İslam inancına göre dünya hayatı için ahiret hayatı içinde dünya hayatını terk etmenin doğru olmadığı ve her iki dünya içinde her zaman bir denge gözetmeyi öğrenmesini,
- Dünya üzerinde bulunan tüm canlıların kıyamet koptuktan sonra ahiret hayatında tekrar diriltileceklerini,
- Ahirete inanmanın İslam dininin temel inanç esaslarından biri olduğunu,
- Ahiret hayatının aslında bir süreç olduğunu ve sürecin çeşitli aşamalardan meydana geldiğini,
- Ölmüş olan kişilerin ahirete nasıl uğurlanacağı ile ilgili kuralları öğrenir.
- Talim ve Terbiye Kurulunun 19.01.2018 tarih ve 2 sayılı kararı ile 2018-2019 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulanmak üzere hazırlanan DKAB dersi öğretim programının 11. sınıflar için olan kısmında ahiret inancı ile ilgili olan kazanımların bir diğeri ise üçüncü üniteye yer almaktadır. ‘Kur’an’da Bazı Kavramlar’ ünitesinin sonunda yer alan Kehf suresi 107 ve 108 ayetler de ahiret ile ilgili kazanımlar yer almaktadır. Kehf suresi ayetleri; “(107) İman edip dünya ve ahiret için yararlı işler yapanlara gelince, onlar için de içlerinde

konaklayacakları Firdevs cennetleri vardır. (108) Orada ebedî kalacaklardır. Oradan hiç ayrılmak istemezler” bu ayetler ile öğrencilere açık olarak bir ahiret hayatının var olduğu anlayışı verilmeye çalışılmıştır. (Talim ve Terbiye Kurulu DKAB Öğretim Programı, 2018;2)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırma yöntemi, veri toplama ve analiz sürecine ilişkin açıklayıcı bilgilere yer verilmiştir.

3.1. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu araştırma, ilkökul 4, 5, 6, 7, 8. sınıflar ile ortaöğretim 9, 10, 11, 12. sınıflar DKAB öğretim programı ve ders kitaplarındaki ahiret ile ilgili kazanımları incelemeye yönelik olarak tasarlanmıştır. Bu bağlamda, DKAB dersinde işlenen Ahiret konusuna ilişkin ders kazanımlarını; ders kitapları, planlar ve öğretim programları doğrultusunda incelemeye yönelik olarak yürütülen nitel bir çalışmadır. Nitel araştırma, Yıldırım ve Şimşek (2018, 45) nitel araştırmaları, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamlarında gerçekçi ve bütüncül bir şekilde araştırmaya yönelik nitel süreçlerin izlendiği araştırma türü olarak tanımlanmaktadır. Araştırma tarama modeli esas alınarak hazırlanmıştır. Tarama modeli; “geçmişte veya halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma modelidir (Karasar, 2014: 77). Eğitim ile ilgili yapılan araştırmalarda en çok tercih edilen model tarama modelidir (Büyüköztürk, 2019: 24). Çalışma kapsamında yer alan veriler doküman analizi tekniği ile toplanmıştır. Madge (1965) doküman analizini, araştırılması amaçlanan olgu ya da olgular hakkında bilgilerin yer aldığı yazılı materyallerin analizi olarak tanımlamaktadır. Kırıl (2020: 173) doküman analizini, “*yazılı belgelerin içeriğini titiz bir şekilde ve sistematik olarak analiz etmek için kullanılan bir nitel araştırma metodudur*” olarak tanımlamaktadır. Doküman analizi, araştırmanın problemine yönelik yazılı ve görsel materyallerin analizini kapsayan bir süreçtir. Çalışma konusu eğitim ile ilgili olan durumlarda veri kaynakları; öğretim programları, ders kitapları, ödevler, resmî belgeler vb. olabilmektedir. Doküman analizi bir araştırma yöntemi olarak tek başına kullanılabilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

3.1.1 Ders Kitaplarının Seçimi

Eğitim-öğretim materyalleri içerisinde bulunan ders kitapları, içerikleri aracılığıyla öğrencilere belirlenen kazanımları kazandırmada etkin bir görev üstlenmektedir. Ders kitapları, eğitim hedeflerinin gerçekleştirilmesi için öğrencinin öğrenme yaşantılarına kaynaklık eden zengin öğretim araçlarından biridir (Yılmaz, 2014:118). Milli Eğitim Bakanlığı tarafından basılmış olan ve Türkiye Cumhuriyeti'nde 2020-2021 eğitim öğretim yılında kullanılan okutulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretim programları ve ders kitapları bu çalışmanın temel ögesini oluşturmaktadır. Bu bağlamda araştırmanın doküman analizi aşamasında incelenen kaynaklarla ilgili olarak araştırma evrenini 2020 - 2021 eğitim - öğretim yılında Türkiye genelinde ilköğretim ve ortaöğretimde okutulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitapları ve ilköğretim, ortaöğretim DKAB öğretim programı oluşturmaktadır.

Araştırmada tüm evrenin ulaşılabilir olması ve tüm dokümanların analizinin yapılmasının gerekliliği göz önünde bulundurularak, bu çalışmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden durum örnekleme esas alınmıştır. Yıldırım ve Şimşek'e (2018) göre bu yöntemi kullanan araştırmacı, kendisi için erişilmesi kolay olan durumları seçmektedir ve bu örnekleme yöntemi araştırmanın daha pratik bir şekilde yürütülmesine olanak sağlamaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 31.05.2016 tarih ve 33 sayılı kurul kararıyla 2017- 2018 öğretim yılından itibaren 5 yıl süre ile ders kitabı olarak kabul edilen Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitapları ise araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Bu ders kitaplarına ait ayrıntılı bilgiler bir sonraki konu başlığında verilmiştir.

3.1.2. Seçilen Kitaplara İlişkin Tanımlayıcı Bilgiler

Araştırma amaçları doğrultusunda, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitapları araştırmanın veri kaynağını oluşturmaktadır. Çalışmada bu ders kitaplarındaki ‘Ahiret konusu ile ilgili kazanımlar’ araştırılmıştır. Bu bağlamda Ahiret konusunun işlendiği 3 farklı sınıf seviyesinde okutulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitapları ele alınmıştır. Bu ders kitaplarına ilişkin tanımlamalar tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: DKAB Ders Kitaplarına Ait Açıklamalar

Okutulan Sınıf Seviyesi	Sayfa Sayısı	Yayınevi ve Basım Yılı	Ahiret Konusunun işlendiği Sayfalar
4. Sınıf	134	MEB. Yayınları/ 2019	32, 35, 42, 47.
7. Sınıf	154	FCM Yayınları/ 2019	16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23,
11. Sınıf	158	SDR Yayınları/ 2019	9 ve 30. Sayfalar arasında

Tablo 1’de görüleceği üzere, bu çalışmada Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, FCM yayınları ve SDR yayınlarına ait olan Din Kültürü Ahlak Bilgisi ders kitapları incelenmiştir.

3.1.3. Verilerin Toplanması

Araştırma verileri, araştırmacı tarafından 2020 - 2021 eğitim öğretim yılı süresince toplanmıştır. Analizler araştırmanın problemi çerçevesinde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitapları ve DKAB öğretim programları üzerinde yapılmıştır. Bu amaçla MEB Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından ilan edilen Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitapları basıldıktan sonra kitaplar üzerinde doküman analizleri yapılmıştır. Bu bağlamda üzerinde çalışılan veri setleri Tablo 2 ’de verilen analiz kriterleri çerçevesinde analiz edilmiştir.

Tablo 2: Analiz Kriterleri

Kazanımlar	Kazanımının tanımı
	Konu içindeki yeri
	Kazanımın amacı
	Kazanımların değerlendirilmesi
İlgili kazanımların ders içinde sunumu	Ahret ile ilgili kazanımları kitaplardaki işlenişi
	Konu kapsamı
	Ahret ile ilgili kazanımların işlenişinde kullanılan yöntem ve teknikler
	Sınıf etkinlikleri

Çalışma, ders kitaplarındaki kazanımların alanlarının ele alınışı, işlenişi ile sınırlıdır. Bu bölümde araştırmanın yöntemi, veri toplama süreçleri ve çözümlenmesi gibi konular ele alınmıştır. Bundan sonraki bölümde, çözümlenen verilerin değerlendirilmesi ele alınmıştır.

Araştırma konusu ile ilgili doküman incelemesi sonucunda elde edilen verilere içerik analizi kullanılarak ulaşılmıştır. İçerik analizi, araştırmanın özüne ilişkin kalıpları, temaları, önyargıları ve anlamları belirlemek hedefiyle verilerin dikkatli, detaylı ve sistematik olarak incelenmesi ve yorumlanmasıdır. İçerik analizinde amaç, dosya ve belge incelemesi yoluyla elde edilen verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır (Baltacı, 2019:377).

Verilerin analizinde 4,5,6,7,8. Sınıflar ile 9,10,11,12. sınıfların DKAB ders kitaplarının içerisinde yer alan ahret ile ilgili kazanımlar ve konular belirlenerek bunların ünitelerde nasıl yer aldığı ortaya çıkarılmıştır. Bu belirlemeden sonra bu kazanımların taksonomik durumları incelenmiştir. Ayrıca ahret ile ilgili kazanımların hangi etkinlikler ile desteklendiği ve süreç içerisinde kullanılan yöntem ve tekniklerin kazanımların verilmesindeki etkinliği araştırılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE YORUMLARI

Bu bölümde araştırma problemleri doğrultusunda araştırmanın bulguları verilmiştir.

4.1 AHİRET İLE İLGİLİ KAZANIMLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Ahiret ile ilgili kazanımlar 4, 7 ve 11. sınıf düzeylerinde doğrudan verilmiştir. Diğer sınıf düzeylerinde ise ahiret ile ilgili kazanımlar ayet ve hadisler doğrultusunda dolaylı olarak verilmiştir. Bu nedenle bu bölümde 4, 7 ve 11. sınıf düzeylerinde yer alan ve doğrudan ahiret ile ilgili olan kazanımlara yer verilmiştir.

4.1.1. Ahiret Konusu İle İlgili 4. Sınıf Kazanımları

Bu bölümde ilkokul dördüncü sınıf kazanımına ilişkin olarak kazanımın tanımı, konu içindeki yeri, kazanımın amacı ve ilgili kazanımın değerlendirilmesi yapılmıştır.

4.1.1.1. Ahiret Konusu İle İlgili 4. Sınıf Kazanımının Tanımı

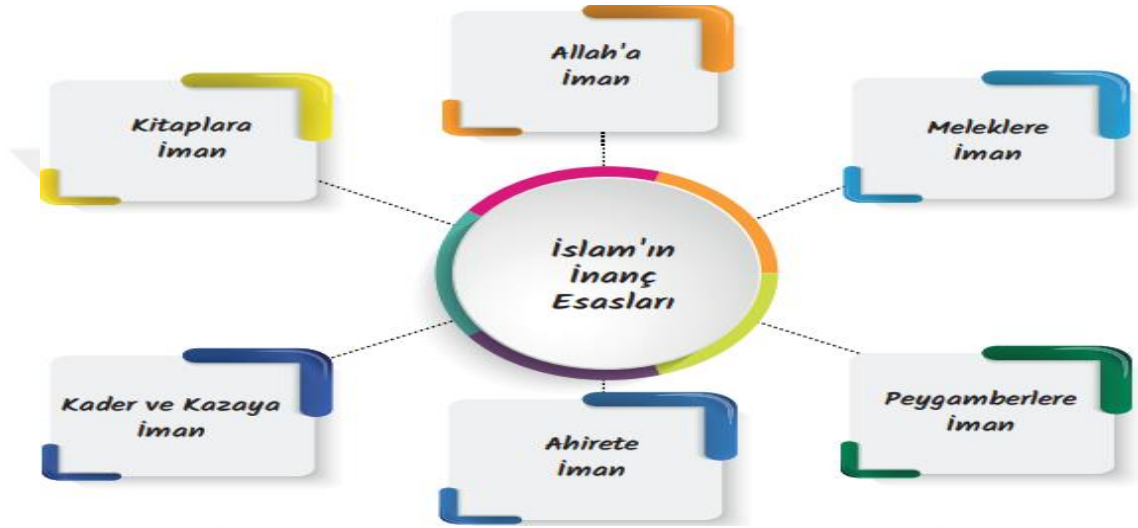
Ahiretle ilgili kazanımlardan biri olan 4.2.4. Âmentü duasını okur ve anlamını söyler; Bu bölümde Amentü duası hakkında kısa bilgilere yer verilir. “Vel yevmil ahiri” ahiret gününe iman etmek, inanmak ifadesi ile ahiret hayatının varlığı gösterilmiş olur.

4.2.4. Âmentü duasını okur ve anlamını söyler; 4. sınıf ikinci ünite içerisinde yer alan “Bir Dua Tanıyorum” başlığı adı altında Amentü Duası verilmiştir. Bu duada ahiret hayatı ile ilgili önemli bilgiler yer almaktadır. Amentü duasının ilk cümlesinde: “Allah’a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe, kadere, hayır ve şerrin Allah’tan geldiğine inandım. Öldükten sonra diriliş hakkı.” ifadeleri ile ahiret hayatının gerçek ve hak olduğuna vurgu yapılmıştır (MEB, 4. Sınıf: 16).

4.1.1.2. Ahiret Konusu İle İlgili 4. Sınıf Kazanımlarının Konu İçindeki Yeri

4. Sınıf DKAB ders kitabının 32. Sayfasında (4.2.1. İslam'ın inanç esaslarını sıralar.) kazanımı doğrultusunda;

Şekil 1: DKAB 4. Sınıf İslam'ın İnanç Esaslarını Sıralar Kavram Haritası

Kaynak: MEB 4. Sınıf DKAB ders kitabının 32. Sayfası

kavram haritası verilmiştir. Bu kavram haritasında İslam'ın inanç esaslarından biri olan ahirete iman kavramı gösterilmiştir. Ders kitabının 35. sayfasında ahiret konusu “Ahirete İman” şeklinde konu başlığı olarak yer almış ve “*Dünya hayatı ancak bir oyun ve bir eğlencedir. Elbette ki ahiret yurdu Allah’a karşı gelmekten sakınanlar için daha hayırlıdır...*” (En’am, 6/32) ayetiyle açıklanmıştır. Bu ayetle insanların dünyada yaptıkları davranışların karşılığını ahirette alacakları vurgulanmıştır.

4.2.4. Âmentü duasını okur, anlamını söyler. Kazanımı doğrultusunda 4. Sınıf DKAB ders kitabının 47. Sayfasında “Âmentü Duası ve Anlamı” başlığı altında duanın içeriğinde “Öldükten sonra diriliş haktır.” cümlesiyle konu içerisinde yer almıştır.

4.1.1.3. Ahiret Konusu İle İlgili 4. Sınıf Kazanımlarının Amacı

Ele alınan ‘4.2.4. Âmentü duasını okur ve anlamını söyler’ kazanımının amacı; Amentü duasını öğrenciler, Arapça metni ve Türkçe anlamı ile birlikte öğrenmektedirler. Öğrenciler bu duanın anlamını öğrendikten sonra, bilgide herhangi bir değişiklik(yorumlama vs.) yapmadıkları için bu kazanım, bilişsel alanın bilgi basamağını kapsamaktadır. Yenilenen taksonominin iki boyutlu yapısına göre bu kazanım, bilgi boyutunun işlemsel bilgi basamağına girmektedirken, diğer bir boyut olan bilişsel süreçler boyutuna göre ise hatırlama basamağına girmektedir. Bu kazanım ile öğrencilerin imanın şartlarını öğrenmeleri sağlanmak istenmiştir. Bu kazanım öğrencilerin kendilerini bireysel ve toplumsal ahlak açısından geliştirmelerine imkân tanımaktadır.

4.1.1.4. Ahiret Konusu İle İlgili 4. Sınıf Kazanımlarının Değerlendirilmesi

4. sınıf bilişsel kazanımlarının bilgi boyutunda 1 kazanım vardır. Bu kazanım bilgi boyutunun işlemsel bilgi basamağındadır. Kazanımların bilişsel süreç boyutunda ise; hatırlama basamağında 1 kazanım yer almaktadır.

4. sınıf ahiret ile ilgili kazanımların verilmesi sırasında kullanılan yöntem ve teknikler öğrencilerin seviyelerine uygun olarak verilmiştir. Ayrıca kazanımların işlenişi sırasında kullanılan etkinlikler öğrencilerin anlamlı öğrenmelerini desteklemektedir. Kazanım, bilişsel alan ile sınırlıdır.

4.1.2. Ahiret Konusu İle İlgili 7. Sınıf Kazanımları

Bu bölümde ortaokul 7. sınıf kazanımına ilişkin olarak kazanımın tanımı, konu içindeki yeri, kazanımın amacı ve ilgili kazanımın değerlendirilmesi yapılmıştır.

4.1.2.1. Ahiret Konusu İle İlgili 7. Sınıf Kazanımlarının Tanımı

Ahiret ile ilgili olarak 7. Sınıf düzeyinde verilmek istenen ‘7.1.3. Dünya hayatı ile ahiret hayatı arasındaki ilişkiyi yorumlar’ başlıklı kazanımıyla; Öğrencilere ölümün canlılar için kaçınılmaz olduğu fakat ölümün bir yok oluş olmadığı düşüncesinin verilmesi hedeflenir. Dolayısıyla insanların yaptıkları her şeyin hesabını vereceği bir yer olduğu düşünülerek bu yerin de ahiret yurdu olacağını anlamlandırmaları gerekir. Ahiret hayatına inanmak ilahi adalet ilkesi ile bağdaşmaktadır. Yani bu dünyada yapılan en küçük kötülüğün de iyiliğin de karşılığının alınacağı bir ahiret hayatı olduğu düşüncesi verilmektedir.

Ayrıca ‘7.1.4. Ahiret yaşamının aşamalarını açıklar’, kazanımı ile Ahiret hayatının kademelerinden olan ölüm, diriliş, ba’s, kıyamet, mahşer, hesap, mizan, cennet ve cehennem gibi konular işlenir.

7.1.5. Allah’ın adaletli, merhametli ve affedici olması ile ahiret inancı arasındaki ilişkiyi kurar; Ahiretin var olması Allah’ın adalet sıfatının bir gereğidir. Ve bu yüzden Allah, ahirette kullarına hak ettikleri şekilde muamele edecektir. İman edip güzel ameller işleyen kullarını cennetiyle ödüllendirirken inkâr edip kötü ameller peşinde ömürlerini tüketen kullarına da adaletin bir göstergesi olarak cehennem ile cezalandıracaktır.

4.1.2.2. Ahiret Konusu İle İlgili 7. Sınıf Kazanımlarının Konu İçindeki Yeri

7.1.3. Dünya hayatı ile ahiret hayatı arasındaki ilişkiyi yorumlar; 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretim programı içinde bu kazanım öğrencilere verilirken genel olarak ayet ve hadislerden yararlanılmıştır. Bu kazanım 7. sınıf ders kitabı içerisinde de ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Sayfa 16’da hem Ahiret kavramının sözlük anlamı hem de ahiret hayatı ile ilgili birçok ayet verilerek öğrencilerin konuyu anlamalarına imkân sağlanmıştır. Çocukların ahiret hayatını daha iyi anlayabilmeleri ve analiz edebilmeleri için de etkinlikler verilerek konunun daha iyi öğrenilmesine imkân verilmiştir. Ayrıca kullanılan görseller de öğrencilerin kazanımları öğrenmelerinde önemli bir yarar sağlamaktadır. Kazanımların öğrenilmesi için

kullanılan yöntem ve teknikler öğrenci seviyelerine uygundur (MEB, 7. Sınıf: 16).

7.1.4. Ahiret yaşamının aşamalarını açıklar, Ahiret hayatının aşamaları konusu, 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabının 18. ve 23. sayfaları içerisinde verilmiştir. Bu kazanımın öğrenilmesi ve pekiştirilmesi için de birçok ayet ve hadisten faydalanılmıştır. Ayrıca kullanılan görseller konunun daha somut hale gelmesini sağlamıştır. Bu kazanımın daha iyi pekiştirilmesi için bilgi notu, etkinlik, yorumlayalım gibi aktiviteler ile konunun daha iyi pekiştirilmesine imkân sağlanmıştır. Kazanımların öğrenilmesi için kullanılan yöntem ve teknikler öğrenci seviyelerine uygundur (MEB, 7. Sınıf: 18-23).

7.1.5. Allah'ın adaletli, merhametli ve affedici olması ile ahiret inancı arasındaki ilişkiyi kurar; Bu kazanım verilirken açıklayıcı bir yöntem kullanılmıştır. Bir metin verilerek öğrencilerin kazanımı daha somut hale getirmeleri sağlanmıştır. Bu kazanımın konusu 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabının 23. sayfasında verilmiştir. Bu kazanım için öğrencilere verilen metin :“Allah, iyilik yapanlara olduğu gibi kötülük işleyenlere de adaletiyle muamele edecek ve onlara hak ettiklerinin karşılığını verecektir. Örneğin yeryüzünde her gün birçok suç işlenmekte, haksızlık yapılmaktadır. Suçlular çoğu kez adaleti yanıltıp cezadan kurtulmakta ve hak ettikleri cezayı almamaktadır. Kısacası dünyada adalet her zaman gerçekleşmemektedir. İşte ahiret, ilahi adaletin tam olarak gerçekleşeceği yerdir. Allah, orada herkese hak ettiği şekilde muamele edecektir. Orada mazlum, zalimden hakkını alacaktır. Suçlular cezasını çekecek, iyiler ödüllendirilecektir. Bu, Allah'ın adil olmasının gereğidir. Çünkü adalet, iyilere olduğu gibi kötülere de yaptıklarının karşılığını vermeyi, herkese hak ettiği şekilde davranmayı gerektirir” şeklindedir (MEB, 7. Sınıf: 23). Ancak verilen metin öğrencilerin bu kazanımı tam anlamı ile öğrenmelerine yetmemektedir. Öğrencilerin kazanımı daha iyi kavrayabilmeleri için görseller ve etkinlikler kullanılmalı ve böylece öğrenmeler daha somut hale getirilmelidir.

4.1.2.3. Ahiret Konusu İle İlgili 7. Sınıf Kazanımlarının Amacı

7.1.3. Dünya hayatı ile ahiret hayatı arasındaki ilişkiyi yorumlar; Bu kazanım bilişsel alanının kavrama basamağını kapsamaktadır. Yenilenen

taksonominin iki boyutlu yapısına göre bu kazanım, bilgi boyutunun kavramsal bilgi basamağına girmektedirken, diğer bir boyut olan bilişsel süreçler boyutuna göre ise anlama basamağına girmektedir. Bu kazanım ile birlikte öğrencilerin hem bireysel hem de toplumsal hayatına yönelik ahlaki davranışlar geliştirmelerine imkân sağlanmıştır. Ahiret inancı olan öğrenciler yaşantılarını daha düzenli hale getirecekleri için toplumsal anlamda da kendilerine çekidüzen vereceklerdir.

7.1.4. Ahiret yaşamının aşamalarını açıklar, Bu kazanım şekilsel olarak ('açıklar' ifadesinden dolayı) kavrama basamağı olarak görünmektedir. Ancak kazanım detaylı incelendiğinde (ölüm, kıyamet, diriliş, mahşer, hesap, mizan, cennet, cehennem kavramlarında) belirli bir sıralama ve kısımlarına ayırabilme becerisi gerektirdiği için bilişsel alanın analiz basamağı olarak da gösterilebilir. 'Sura üflenince Allah'ın diledikleri müstesna olmak üzere göklerde ve yerde ne varsa hepsi ölecektir. Sonra ona bir daha üflenince bir de ne göresin, onlar ayağa kalkmış bakıyorlar!'(Zümer,39 / 68). Yaşanılacak olan ahiret hayatı olaylarında ayette de verildiği üzere belli bir sıralama söz konusudur. Bu sıralamayı yapabilmek için analiz becerisinin olması gerekmektedir. Yenilenen taksonominin iki boyutlu yapısına göre bu kazanım, bilgi boyutunun kavramsal bilgi basamağına girmektedirken, diğer bir boyut olan bilişsel süreçler boyutuna göre ise anlama basamağına girmektedir.

7.1.5. Allah'ın adaletli, merhametli ve affedici olması ile ahiret inancı arasındaki ilişkiyi kurar; Bu kazanım bilişsel alanının analiz basamağını kapsamaktadır. Yenilenen taksonominin iki boyutlu yapısına göre bu kazanım, bilgi boyutunun kavramsal bilgi basamağına girmektedirken, diğer bir boyut olan bilişsel süreçler boyutuna göre ise çözümleme basamağına girmektedir. Bu kazanım ile birlikte öğrenciler bu dünyada yapmış oldukları her şeyin Allah tarafından mutlaka bir karşılığının olacağı anlayışını kazanacaklardır. Bu kazanım ile analiz yapan öğrenciler hem bireysel davranışlarına hem de toplum içindeki davranışlarına ahlaki anlamda dikkat edeceklerdir.

4.1.2.4. Ahiret Konusu İle İlgili 7. Sınıf Kazanımlarının Değerlendirilmesi

7. sınıf bilişsel kazanımlarının bilgi boyutunda 3 kazanım vardır. Bu kazanımlar bilgi boyutunun kavramsal bilgi basamağındadır. Kazanımların bilişsel süreç boyutunda ise; anlama basamağında 2, çözümleme basamağında 1 kazanım yer almaktadır.

7. sınıf ahiret ile ilgili kazanımların verilmesi sırasında kullanılan yöntem ve teknikler öğrenci seviyelerine uygun olarak verilmiştir. Ayrıca kazanımların verilmesi sırasında kullanılan etkinlikler öğrencilerin anlamlı öğrenmelerini desteklemektedir. Kullanılan görseller öğrencilerin konuyu anlamlandırmalarına yardımcı olmaktadır. 7.1.3, 7.1.4 ve 7.1.5 kazanımları bilişsel alan ile sınırlıdır.

4.1.3. Ahiret Konusu İle İlgili 11.Sınıf Kazanımları

Bu bölümde lise düzeyindeki sınıf kazanımına ilişkin olarak kazanımın tanımı, konu içindeki yeri, kazanımın amacı ve ilgili kazanımın değerlendirilmesi yapılmıştır.

4.1.3.1. Ahiret Konusu İle İlgili 11. Sınıf Kazanımlarının Tanımı

11.1.1. Hayatı anlamlandırmada ahiret inancının önemini fark eder; Bu kazanımda Kur'an-ı Kerim'den dünya hayatının gayesi ile ilgili örnekler verilmesine önem gösterilir. İnanç konusu içinde yer alan ahirete imanın öneminin farkında olmaları öğrenciler için önemlidir. Çünkü ahirete iman konusunun önemi fark edilmezse duyuşsal davranış geliştirilmesi öğrenciler açısından yeterli seviyede olmayacaktır.

11.1.2. Dünya yaşamı ile ahiret yaşamı arasında ilişki kurar; Bu kazanım ile birlikte dünya hayatının amaçsız olmadığı öğrencilere kavratılarak güzel ahlaka uygun bir hayat yaşamak için insanların çalışması gerektiği vurgulanmaktadır.

11.1.3. Ahiret hayatının aşamalarını ayet ve hadislerle temellendirir; Bu

kazanım ölüm, kabir, berzah âlemi, kıyamet, ba's, haşir, hesap, cennet ve cehennem gibi kavramların yer aldığı bir kazanım başlığıdır. Kıyamet ve yeniden diriliş gibi konular ele alınırken akli ve nakli deliller ışığı altında ele alınır.

11.1.5. Bakara Suresi 153 ve 157 ayetlerde verilen mesajları değerlendirir;

“(153) Ey iman edenler! Sabır ve namaz ile Allah’tan yardım isteyin. Allah muhakkak sabredenlerle beraberdir. (154) Allah yolunda öldürülenlere «ölüler» demeyin. Bilakis onlar diridirler, lâkin siz anlayamazsınız. (155) Muhakkak ki sizi korku ve açlıkla; mallardan, canlardan ve ürünlerinden eksiltmekle (fakirlikle) imtihan ederiz. Sabredenleri müjdele!. (156) Onlar, başlarına bir musibet geldiğinde: “Biz ancak Allah’a aidiz ve biz sonunda O’na döneceğiz.” derler.

“(157) İşte Rablerinden af ve rahmet onlarıdır ve doğru yolu bulanlar da onlardır” bu ayetler ile öğrencilerin bu dünyadan sonra bir hayat olduğu ve ölümle beraber tekrar bir dirilmenin gerçekleşeceği bilgisi verilmiştir. Bu kazanım öğrencilere, Kuran mealini kullanma, Kuran ayetlerini anlayıp yorumlama becerilerini geliştirecek şekilde verilmelidir.”

4.1.3.2. Ahiret Konusu İle İlgili 11. Sınıf Kazanımlarının Konu İçindeki Yeri

11.1.1. Hayatı anlamlandırmada ahiret inancının önemini fark eder; 11. sınıf DKAB ders kitabı içinde sayfa 10-11 arasında bu kazanımın konusuna yer verilmiştir. ‘Dünya ve Ahiret’ ünitesinde ahiret hayatı ile genişçe bilgi, ayet ve hadisler yer almaktadır. İslam inancında yer alan temel inanç esaslarından biri de ahirete iman etmektir. Ahirete iman ise kıyametin kopması ile beraber dünya hayatının sona ereceği her şeye gücü yeten Allah’ın, tüm insanları farklı bir âlemden yeniden dirilteceğine inanmak anlamına gelmektedir. İslam dinine göre bu dünya bir imtihan dünyasıdır ve tüm insanlar bu dünyada yapmış olduklarından dolayı sorguya çekileceklerdir gibi bilgiler verildikten sonra düşünelim-hazırlanalım, etkinlik, ayet yorumlayalım gibi etkinlikler ile kazanımların daha da pekiştirilmesi sağlanmıştır. Ayrıca kullanılan görseller ile de öğrenmeler daha somut hale getirilmiştir (MEB, 11. Sınıf: 10-11).

1.1.2. Dünya yaşamı ile ahiret yaşamı arasında ilişki kurar; 11. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabı içinde sayfa 12’de bu kazanımın konusuna yer verilmiştir. Kazanımın öğrenilmesi için ayet ve hadislerden yararlanılmıştır. Ayrıca ayet yorumlayalım, hadis yorumlayalım ve etkinlikler ile kazanımların pekiştirilmesi sağlanmıştır. Kullanılan görseller ile öğrenmeler daha somut hale getirilmiştir (MEB,

11. Sınıf: 13).

11.1.3. Ahiret hayatının aşamalarını ayet ve hadislerle temellendirir; Bu kazanımın konusuna, 11. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabı içinde sayfa 14'ten 30'a kadar olan bölümde yer verilmiştir. Ahiret hayatının aşamaları sırasıyla verilmiş ve bu aşamaların Kuranı Kerim'de nasıl yer aldığı teker teker verilmiştir. Ayrıca bu aşamalar hadisler ile de desteklenmiştir. Kazanımın daha iyi pekiştirilmesi için düşünelim- hazırlanalım, bilgi kutusu, not edelim, etkinlik, ayet yorumlayalım, hadis yorumlayalım gibi etkinlikler ile kazanım daha da pekiştirilmiştir. Ayrıca bol sayıda kullanılan görseller ile öğrenmeler daha somut hale getirilmiştir (MEB, 11. Sınıf: 14-30).

11.1.5. Bakara Suresi 153. ve 157. ayetlerde verilen mesajları değerlendirir; Bu kazanımın öğrencilere kazandırılması için Kuran'dan mesajlar başlığı altında Bakara Suresi 153-157. ayetleri verilmiştir. Bu kazanımın kazandırılması için 11. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabı içinde sayfa 42'de verilen bu kazanım için ilk olarak düşünelim-hazırlanalım etkinliği verilmiştir. Ardından ayetler verilmiş ve etkinlik örneği ile kazanımların daha fazla pekiştirilmesi sağlanmıştır. Kullanılan resimler ile de öğrenmeler daha somut hale getirilmiştir (MEB, 11. Sınıf: 42).

"Ey iman edenler! Sabır ve namaz ile Allah'tan yardım isteyin. Çünkü Allah muhakkak sabredenlerle beraberdir"

"Allah yolunda öldürülenlere 'ölüler' demeyin. Bilakis onlar diridirler, lâkin siz anlayamazsınız."

"Andolsun ki sizi biraz korku ve açlıkla, bir de mallar, canlar ve ürünlerden eksilterek deneriz. Sabredenleri müjdele."

"O sabredenler, kendilerine bir bela geldiği zaman 'Biz Allah'ın kullarıyız ve biz ona döneceğiz.' derler."

"İşte Rablerinden bağışlamalar ve rahmet hep onlarıdır. Ve doğru yolu bulanlar da onlardır." (Bakara suresi, 153, 154, 155, 156, 157)

4.1.3.3. Ahiret Konusu İle İlgili 11. Sınıf Kazanımlarının Amacı

11.1.1. Hayatı anlamlandırmada ahiret inancının önemini fark eder; Bu kazanım duyuşsal alanının alma basamağını kapsamaktadır. Öğrenciler bu kazanım ile birlikte hayatlarına yön verirken ahiret inancı doğrultusunda hareket ederler. Böylece öğrenciler bu kazanımla birlikte hem bireysel hem de toplumsal açıdan davranışlarına dikkat ederler. Duyuşsal alanın alma basamağındaki bu kazanım ile birlikte öğrenciler ahirete inanmanın önemini fark ederek yaşadıkları dünya hayatını

bu inanca göre şekillendirirler.

11.1.2. Dünya yaşamı ile ahiret yaşamı arasında ilişki kurar; Bu kazanım bilişsel alanının analiz basamağını kapsamaktadır. Yenilenen taksonominin iki boyutlu yapısına göre bu kazanım, bilgi boyutunun kavramsal bilgi basamağına girmektedirken, diğer bir boyut olan bilişsel süreçler boyutuna göre ise çözümleme basamağına girmektedir. Bu kazanım ile birlikte öğrenciler yaşamış oldukları dünya hayatı ile ahiret arasında bağ kurarak davranışlarını bu doğrultuda şekillendirir. Bu dünyada davranışlarının karşılığını öbür dünyada alacağını bilen öğrenciler hem bireysel hem de toplumsal açıdan davranışlarına dikkat edecekler. Bu kazanım öğrencilerin çıkarım yapmalarına olanak sunar.

11.1.3. Ahiret hayatının aşamalarını ayet ve hadislerle temellendirir; Bu kazanım bilişsel alanının kavrama basamağını kapsamaktadır. Yenilenen taksonominin iki boyutlu yapısına göre bu kazanım, bilgi boyutunun kavramsal bilgi basamağına girmektedirken, diğer bir boyut olan bilişsel süreçler boyutuna göre ise anlama basamağına girmektedir. Öğrencilerin daha çok bireysel anlamda öğrenmelerine katkı sağlar. Öğrenciler ahiret hayatının safhalarını ayet ve hadisler ışığı altında izah ederek konuyu daha iyi kavrayacak ve bireysel anlamda ahiret ile ilgili bilgi sahibi olacaklardır.

11.1.5. Bakara Suresi 153. ve 157. ayetlerde verilen mesajları değerlendirir; Bu kazanım bilişsel alanının değerlendirme basamağını kapsamaktadır. Yenilenen taksonominin iki boyutlu yapısına göre bu kazanım, bilgi boyutunun kavramsal bilgi basamağına girmektedirken, diğer bir boyut olan bilişsel süreçler boyutuna göre ise değerlendirme basamağına girmektedir. Bu kazanım ile birlikte öğrencilere Kur'an-ı Kerim mealini aktif olarak kullanabilme, Kur'an-ı Kerim'i anlayabilme ve yorumlayabilme ayetler içinde yer alan şahıslar, yerler, konular ve kavramları belirleyebilme becerileri geliştirici etkinlikler ile desteklenerek kazanım verilmeye çalışılır. Bu doğrultuda ayetlerin iniş sebepleri kısa açıklamalar ile öğrenci seviyesine uygun olarak verilmeye çalışılmıştır.

4.1.3.4. Ahiret Konusu İle İlgili 11.Sınıf Kazanımlarının Değerlendirilmesi

11. sınıf bilişsel kazanımlarının bilgi boyutunda 3 kazanım vardır. Bu kazanımlar bilgi boyutunun kavramsal bilgi basamağındadır. Kazanımların bilişsel süreç boyutunda ise; anlama basamağında 1, çözümleme basamağında 1 ve değerlendirme basamağında da 1 kazanım yer almaktadır. Duyuşsal alanla ilgili ise 1 kazanım mevcuttur. Bu kazanım duyuşsal alanın alma basamağındadır.

11. sınıf ahiret ile ilgili kazanımların verilmesi sırasında kullanılan yöntem ve teknikler öğrenci seviyelerine uygun olarak verilmiştir. Ayrıca kazanımların verilmesi sırasında kullanılan etkinlikler öğrencilerin anlamlı öğrenmelerini desteklemektedir. Kullanılan görseller öğrencilerin konuyu anlamlandırmalarına yardımcı olmaktadır. Konu ile ilgili tüm hadis ve ayetlerin yer alması kazanımların öğrenilmesinde büyük kolaylık sağlamaktadır.

4.2. AHİRET İLE İLGİLİ KAZANIMLARIN KİTAPLARDAKİ İŞLENİŞİ

İlköğretim (4,5,6,7 ve 8. sınıf), ortaöğretim (9,10,11 ve 12. Sınıf) DKAB ders kitaplarında ahiret konusuna vurgu yapan yerler ve ahiretle ilişkili olan ayet ve hadisler aşağıdaki gibi sıralanmaktadır.

4.2.1. DKAB 4. Sınıf Ders Kitabı İçeriği

İlköğretim 4. Sınıf DKAB dersinin “Günlük Hayattaki Dini İfadeler” ünitesinde geçen “Not Edelim” başlığı altında ahiret hayatının önemli bir aşaması olan cennet ile alakalı olarak Zümer Suresi, 73. ayet verilmiştir. Buna göre Allah; *“Cennet, huzur ve güven yurduudur. Dünya hayatında Allah’a inanıp güzel işler yapanlar cennet yurduunda yaşayacaklardır. Cennete kavuşan insanlara melekler... Size selam olsun, tertemiz oldunuz, Haydi ebedi kalmak üzere buraya girin.”* (Zümer, 73) diye buyurur (Yiğit ve diğerleri, 2018:14).

İlköğretim 4. Sınıf DKAB dersinin “Günlük Hayattaki Dini İfadeler” ünitesinde ahiret ile ilgili Hz. Peygamber’in bir hadisi verilmiştir. Hz. Peygamber

kişilerin birbirlerine karşı düzgün bir biçimde selamlaşmaları tavsiyesinde bulunmuş ve bunu durumu şu sözleri ile açıklamıştır: “Siz, iman etmedikçe cennete giremezsiniz; birbirinizi sevmedikçe de iman etmiş olamazsınız. Yaptığınız zaman birbirinizi seveceğiniz bir şey söyleyeyim mi? Aranızda selamı yayınız.” (Müslim, İman, 93) (Yiğit ve diğerleri, 2018:16).

İlköğretim 4. Sınıf DKAB dersinin “Günlük Hayattaki Dini İfadeler” ünitesinde Hz Peygamber’in kıyamet günü ile ilgili önemli bir hadisi paylaşılmıştır. Hz Peygamber bir hadisinde “Kıyamet günü insanların bana en yakını, bana en çok salavat getirendir. "buyurarak onu sevmenin ve salavat getirmenin önemini vurgulamıştır (Tirmizî, Vitr, 21) (Yiğit ve diğerleri, 2018:22)

İlköğretim 4. Sınıf DKAB dersinin “Günlük Hayattaki Dini İfadeler” ünitesinde ahiret ile ilgili olarak: Müminlerin İslam’ın inanç esaslarını hem şüphe duymadan inanması gerekir. Müminlerin koşulsuz bir şekilde inanmaları iman etmek olarak kabul edilir. Kur’an-ı Kerim iman eden kişileri cennetle müjdelemiştir. Hac Suresi 14. ayetinde geçen; “*Muhakkak ki Allah, iman edip iyi davranışlarda bulunan kimseleri, zemininden ırmaklar akan cennetlere kabul eder... iman etmiş olan mümin inandığı şeye yürekte bağlıdır ve bunu da davranışları ile ortaya koyar*” (Yiğit ve diğerleri, 2018:32)

İlköğretim 4. Sınıf DKAB dersinin “Günlük Hayattaki Dini İfadeler” ünitesinde “Hacca Gitmek” başlığı altında Hz Peygamber’in cennet ile ilgili bir hadisi bulunmaktadır. Bu hadis ahiret hayatının önemli aşamalarından biri olan cennet ile ilgilidir. “...*(Allah tarafından) kabul edilmiş haccın karşılığı ancak cennettir.*” (Buhârî, Umre, 1) (Yiğit ve diğerleri, 2018:41)

İlköğretim 4. Sınıf DKAB dersinin “Günlük Hayattaki Dini İfadeler” ünitesinde “Bir Dua Tanıyorum” başlığı adı altında Amentü Duası verilmiştir. Bu duada ahiret hayatı ile ilgili önemli bilgiler yer almaktadır. Amentü duası ilk ayetinde: “Allah’a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe, kadere, hayır ve şerrin Allah’tan geldiğine inandım. Öldükten sonra diriliş haktır.” ifadeleri ile ahiret hayatının gerçek ve hak olduğuna vurgu yapılmıştır (Yiğit ve diğerleri, 2018:47).

İlköğretim 4. Sınıf DKAB dersinin “Günlük Hayattaki Dini İfadeler” ünitesinde “Akrabalar İle Olan İlişkiler” başlığı altında ahiret hayatının önemli

aşamalarından olan cennet ile ilgili Hz. Peygamber'in bir hadisi bulunmaktadır. Bu hadis akrabalar arası ilişkiler ile ilgilidir. İslam dinine göre, akrabalar arasındaki ilişkiler önemli sayılmıştır. Kur'an-ı Kerim'in birçok ayetinde akrabalara iyi davranmayı, onlara yardım etmeyi ve akrabalar ile sık sık görüşülmesi konusunda birçok nasihat ve öğüt yer almaktadır. Nitekim Hz. Peygamber bir hadisinde; "Cennete girmeyi sağlayacak ibadetlerden birinin de akrabalarla ilişkileri koparmamak" olduğunu ifade etmiştir (Müslim, İman, 12) (Yiğit ve diğerleri, 2018:64).

İlköğretim 4. Sınıf DİKAB dersinin "Güzel Ahlak" ünitesi içinde "komşular ile ilişkiler" başlığı altında Hz. Peygamber'in ahiret gününe iman ile ilgili bir sözü verilmiştir. Hz. Peygamber "... Allah'a ve ahiret gününe iman eden komşusuna eziyet etmesin..." buyurmuş ve komşulara iyi davranmanın önemli olduğunu vurgulamıştır (Buhârî, Rikak, 23) (Yiğit ve diğerleri, 2018:64).

İlköğretim 4. Sınıf DKAB dersinin "Güzel Ahlak" ünitesi içinde yorumlayalım etkinliği altında Hz. Peygamber'in bilgiye ve bilgiyi öğrete olan saygısını ifade etmek için söylemiş olduğu hadisinde ahiret aşamalarından olan cennet ile ilgili önemli bilgiler yer almaktadır. Hz. Peygamber "Kim ilim için yola çıkarsa Allah ona cennete giden yolu kolaylaştırır. Melekler, hoşnutluklarından dolayı ilim talebesine kanatlarını serer. Sudaki balıklara varıncaya kadar yer ve gök ehli âlim kişinin bağışlanması için Allah'a yakarır. Âlimin, âbide (ibadet edene) üstünlüğü, (parlaklık, görünürlük ve güzellik bakımından) ayın diğer yıldızlara olan üstünlüğü gibidir. Kuşkusuz âlimler peygamberlerin vârisleridir. Peygamberler miras olarak ne altın ne de gümüş bırakmışlardır; onların bıraktıkları yegâne miras ilimdir. Dolayısıyla kim onu alırsa büyük bir pay almış olur." diyerek cennete gitmenin farklı yollarından birini daha ifade etmiştir (Tirmizî, İlim, 19) (Yiğit ve diğerleri, 2018:70).

İlköğretim 4. Sınıf DKAB dersinin "Güzel Ahlak" ünitesinde "bir sure tanıyorum" etkinliği içinde Fatiha Suresi verilmiştir. Bu surenin 4. ayetinde ahiret hayatının ilk aşamalarından olan hesap günü ile ilgili önemli bilgiler yer almaktadır. Fatiha suresi 4. ayette de: "Hesap gününün sahibidir." ayeti ile Allah hesap gününün tek sahibi olduğu ve bugünün gerçek olduğu ifade edilmiştir (Yiğit ve diğerleri, 2018:73).

İlköğretim 4. Sınıf DKAB dersinin "Peygamberimizi Tanıyalım" ünitesi

içinde Hz. Peygamber'in ahiret hayatı ile ilgi önemli bir sözü verilmiştir; “Kıyamet günü insanların bana en yakını, bana en çok salavat getirendir.” (Tirmizî, Vitr, 21) (Yiğit ve diğerleri, 2018:97).

4.2.2. DKAB 5. Sınıf Ders Kitabı İçeriği

İlköğretim 5. Sınıf DKAB dersinin Allah İnancı adlı ünitesinde ahiret ile ilgili olarak “... *Rabbimiz! Bize dünyada da iyilik ver, ahirette de iyilik ver ve bizi ateş azabından koru.*” (Bakara, 2/201) buyurmuştur Allah MEB, 5. Sınıf: 25).

İlköğretim 5. Sınıf DKAB dersinin Allah İnancı adlı ünitesinde Hz. Yusuf'un duası verilmiş ve dua ile birlikte ahiret gününün gerçek ve hak olduğu vurgulanmıştır. “Ey gökleri ve yeri yaratan! Sen dünyada da ahirette de benim sahibimsin. Beni Müslüman olarak öldür ve beni salihler arasına kat.” (Yusuf, 12/101) ifadeleri buna örnektir (Yiğit ve diğerleri, 2019:26).

İlköğretim 5. Sınıf DKAB dersinin Ramazan ve Oruç adlı ünitesinde Ramazan ayı ile ilgili bilgiler verilmiştir. Daha sonra ise Hz Peygamberin bu ay ile ilgili söylediği bir hadisi verilmiştir. Bu hadiste kıyamet hayatının aşamalarından olan cennete yer verilmiştir. Hz. Peygamber; “*Mübarek ramazan ayı size geldi. Yüce Allah bu ayda size oruç tutmayı farz kıldı. Bu ayda sema (cennet) kapıları açılır, cehennem kapıları ise kapanır...*” (Nesâî, Sıyâm, 5) buyurarak ramazan orucunun önemine değinmiştir (Yiğit ve diğerleri, 2019:44).

İlköğretim 5. Sınıf DKAB dersinin Ramazan ve Oruç adlı ünitesinde Ramazan ayı ile ilgili Hz Peygamber diğer bir hadisinde; “... *Müminin iki sevinci vardır: Birisi iftar vaktinde orucunu açtığı andaki sevinci, diğeri Rabbine kavuştuğu zaman orucunun (mükâfatından kaynaklanan) sevincidir.*” (Müslim, Sıyâm, 163) buyurarak oruç tutan kişilerin ahirette mükâfatlarını alacağını ve ahiret hayatının hak ve gerçek olduğunu ifade etmiştir (Yiğit ve diğerleri, 2019:45).

İlköğretim 5. Sınıf DKAB dersinin Ramazan ve Oruç adlı ünitesinde okuyalım etkinliği başlığı altında Ramazan ayı ile ilgili Hz Peygamber'in diğer bir hadisinde ise; “*Cennette Reyyân denilen bir kapı vardır. Oradan sadece oruçlular girer. Oruçlular girdiler mi artık kapanır, kimse oradan giremez.*” (Tirmizî, Savm, 55.) buyurmuştur (Yiğit ve diğerleri, 2019:45).

İlköğretim 5. Sınıf DKAB dersinin Ramazan ve Oruç adlı ünitesinde “bir dua öğreniyorum” başlığı altında Rabbena duaları verilmiştir. Burada Allah sadece dünya için dua edenlerin ahirette çok pişman olacaklarını Bakara Suresi 201. ayetinde açık açık ifade etmiştir. Allah ; “... ‘Ey Rabbimiz! Bize dünyada ver.’ derler. Böyle kimselerin ahiretten hiç nasibi yoktur.” Bakara suresi 201. ayeti ile ahiret hayatının hak ve gerçek olduğunu ortaya koymuştur (Yiğit ve diğerleri, 2019:54).

İlköğretim 5. Sınıf DKAB dersinin Ramazan ve Oruç adlı ünitesinde ‘bir dua tanıyorum’ başlığı altında Rabbena duaları verilmiştir. Bu duanın içiresinde Allah ahiret hayatının hak ve gerçek olduğunu bir kez daha ortaya koymuştur. Allah bu duada; “Ey Rabbimiz! Bize dünyada da ahirette de iyilik ver. Bizi, cehennem azabından koru. Ey Rabbimiz! Ahirette hesabın görüleceği gün beni, annemi, babamı ve tüm müminleri bağışla” buyurmuştur (Yiğit ve diğerleri, 2019:55).

İlköğretim 5. Sınıf DKAB dersinin Adap ve Nezaket ünitesinde ‘Hz. Lokman’dan (a.s) Öğütler’ başlığı altında Hz. Peygamber’in anne-baba hakkı ile ilgili bir sözü verilmiştir. Bu söz içinde ahiret hayatının aşamalarından olan cennet ile ilgili de bilgiler yer almaktadır. Hz Peygamber; “...Anne babası, yanında ihtiyarladığı halde, [rızarını alamayıp] Cenneti kazanamayanın burnu sürtsün.” (Müslim, Birr, 10) buyurarak müminleri anne-baba hakları konusunda uyarmıştır (Yiğit ve diğerleri, 2019:72).

İlköğretim 5. Sınıf DKAB dersinin ‘Hz Muhammed ve Aile Hayatı’ ünitesi içinde; Hz. Peygamber’in akrabalık ve komşuluk ilişkilerine vermiş olduğu özenden bahsedilmiştir. Hz. Peygamber aileye, akrabaya ve yakınlarla karşı nasıl davranmamız konusunda bizlere örnek olmuştur. Bu konuda söylemiş olduğu hadisinde ahiret hayatının aşamalarından biri olan cennet ile ilgili de ifadeler yer almaktadır. “Hz Muhammed (s.a.v) kendisine Ey Allah’ın Resulü beni cennete götürecek salih bir amel söyler misin sözüne karşılık olarak; Allah’a ibadet eder ve ona hiçbir şeyi ortak koşmazsın, namazı kılar, zekâtı verir, akrabayı gözetirsin.” (Buhârî, Edeb, 10) buyurmuştur (Yiğit ve diğerleri, 2019:90).

İlköğretim 5. Sınıf DKAB dersinin ‘Hz Muhammed ve Aile Hayatı’ ünitesi içinde, yetimler ve yoksullar başlığı altında Hz. Peygamber’in bu konuda söylemiş olduğu bir sözün içinde de cennet ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Hz. Peygamber; “Ben ve yetime kol kanat geren kimse cennette böyle (yan yana) olacağız” (Buhârî,

Talâk, 25) buyurmuştur (Yiğit ve diğerleri, 2019:91).

İlköğretim 5. Sınıf DKAB dersinin ‘Hz Muhammed ve Aile Hayatı’ ünitesi içinde Hz. Peygamber’in misafirler ile ilgili gerek davranışları ile gerekse sözleri ile misafirleri ağırlamayı ve onlara ikram etmeyi teşvik etmiştir. Misafirler ile ilgili bir sözünde; *“Kim Allah’a ve ahiret gününe inanıyorsa misafirini iyi ağırlasın. Bunun uygun süresi bir gün ve bir gecedir. Misafirlik (hakkı) üç gündür, bundan sonra (misafire ikram) sadakadır. Misafirin de ev sahibini sıkıntıya sokacak kadar onun yanında kalması helal olmaz.”* (Buhârî, Edeb, 85) diyerek ahiret gününün hak ve gerçek olduğunu vurgulamıştır (Yiğit ve diğerleri, 2019:92).

İlköğretim 5. Sınıf DKAB dersinin ‘Hz Muhammed ve Aile Hayatı’ ünitesi içinde ‘Bir Sure Tanıyorum’ başlığı altında Kevser Suresi verilmiştir. Kevser suresi Kur’an-ı Kerim’deki en kısa suredir. Kevser sınırsız bolluk, bereket, nesillerin çoğalması, maddi ve manevi anlamdaki bolluk anlamlarına gelmektedir. Hz Peygamber’in cennette müminler ile bir araya geleceği nehir ya da havuza Kevser havuzu ismi verilir. Hz Peygamber bu konuda; *“Kevser, iki kıyısı altından, yatağı inci ve yakuttan olan cennette bir nehirdir. Toprağı miskten hoş, suyu baldan tatlı ve kardan beyazdır.”* (Tirmizî, Tefsirul-Kur’an, 108). Kevser bununla birlikte Hz. Peygamber’in yolunu takip eden inançlarını ve kararlılıklarını devam ettiren müminler içinde bir çeşit müjdedir. Hz. Peygamber bir gün mezarlıkta ahiret gününde mümin kardeşlerini nasıl karşılayacağını anlatmıştır. Hz Peygamber; *“...Onlar kıyamet günü, aldıkları abdestten dolayı yüzleri pırıl pırıl parlayarak, abdest organları ışıdayarak geleceklerdir. Ben de onları kevser havuzu başında karşılayacağım.”* (Müslim, Taharet, 39)

4.2.3. DKAB 6. Sınıf Ders Kitabı İçeriği

İlköğretim 6. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin “Peygamber ve İlahi Kitap İnancı” ünitesi içinde Kur’an-ı Kerim’de geçen bazı peygamberlerin özelliklerinden bahsederken ahiret yurduna da değinilmiştir. Bu ayetler ahiret hayatının gerçekliliğini ortaya koymaktadır. *“(Ey Muhammed!) Güçlü ve basiretli kullarımız İbrahim’i, İshak’ı ve Yakup’u da an. Şüphesiz biz onları, ahiret yurdunu düşünme özelliği ile (temizleyip) ihlaslı kimseler kıldık. Şüphesiz onlar, bizim katımızda hayırlı, seçkin kimselerdendir.”* (Sa’d, 45-47) buyuran Allah bir ahiret

hayatı olacağı gerçeğini bizlere göstermiştir (Özdemir, 2019:17).

İlköğretim 6. Sınıf DKAB dersinin “Peygamber ve İlahi Kitap İnancı” ünitesi içinde Hz. Peygamber’in peygamberlerin sonuncusu olduğu bilgisi verilmiş ve Kur’anı Kerim’de müminler için en güzel örneğin de Hz. Peygamber olduğu vurgusu yapılmıştır. Konu ile ilgili ayette ise ahiret gününün var olduğu gerçeği verilmiştir. *“Andolsun, Allah’ın Resulü’nde sizin için; Allah’a ve ahiret gününe kavuşmayı uman, Allah’ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır.”* (Ahzab, 33/21) ayette buyrulmuş ve ahiret gününün olacağı gösterilmiştir (Özdemir, 2019:19).

İlköğretim 6. Sınıf DKAB dersinin “Peygamber ve İlahi Kitap İnancı” ünitesi içinde Hz. Âdem’in kıssası verilmiştir. Allah, Hz. Âdem ve eş olarak ta Hz. Havva’yı yarattı. Âdem ve Havva’yı cennetine koydu ve şöyle buyurdu. *“...Ey Âdem! Sen ve eşin cennette yerleşip dilediğiniz yerden yiyin. Ancak şu ağaca yaklaşmayın! Sonra zalimlerden olursunuz.”*(A’râf, 7/19). Bu durumu şeytan kıskandı ve onları cennetten çıkarmak için büyük uğraşlar verdi. Bunu gerçekleştirmek içinde Hz. Âdem’i ve eşini Allah’ın koyduğu yasağı çiğnemek için ikna etmeye başladı. Sonunda Hz. Âdem ve eşi şeytana uyarak Allah’ın koyduğu yasağı çiğneyerek yasak ağaçtan meyve yediler. Bu durum üzerine de Allah Hz. Âdem’i ve eşini cennetten çıkardı. Ve böylece insanın dünya hayatı başlamış oldu. Şeytan da bundan sonra insanları doğru yoldan çıkarmak, insanların kötülük yapmalarını sağlamak için çalışacağına dair yemin etti. Bunun içinde Allah kıyamete kadar süre istedi. Şeytanı huzurundan kovan Allah şöyle buyurdu. *“Haydi, yerilmiş ve kovulmuş olarak oradan çık! Andolsun ki onlardan kim sana uyarsa sizin hepinizi cehenneme dolduracağım!”* buyurdu (A’râf,18). Bu ayet ile Allah bu dünyadan sonra bir ahiret hayatının hak yani gerçek olduğunu bizlere bildirmiştir (Özdemir, 2019:25).

İlköğretim 6. Sınıf DKAB dersinin namaz’ ünitesi içerisinde Hz. Peygamber’in hadislerinde namazın önemini sık sık vurguladığı ifade edilmiş ve bir örnek hadisi verilmiştir; *“Kıyamet gününde kulun hesaba çekileceği ilk ameli onun namazıdır. Eğer namazı düzgün olursa diğer hesapları iyi gider ve kazançlı çıkar. Namazı düzgün olmazsa kaybeder ve zararlı çıkar...”* (Tirmizî, Mevâkıt,188; Nesâî, Salât, 9) buyurarak ahiret hayatının önemli aşamalarından biri olan kıyametin hak ve gerçek olduğunu bizlere göstermiştir (Özdemir, 2019:33).

İlköğretim 6. Sınıf DKAB dersinin “Zararlı Alışkanlıklar” ünitesi içinde ise

İslam dininin tüm kötü alışkanlıkları yasakladığı vurgusu yapılmış ve dünya hayatında yapılan tüm kötülüklerin küçük-büyük her türlü günahın cezasının ahirette çekileceği bilgisi ayetler ışığında verilmiştir. “*Kim de zerre miktarı şer (kötülük) işlemişse onu görür.*” (Zilzal, 99/8) buyurularak bu dünya dışında bir hayat olduğu gerçeği verilmiştir (Özdemir, 2019:68).

İlköğretim 6. Sınıf DKAB dersinin “Zararlı Alışkanlıklar” ünitesi içinde ‘bir sure tanıyorum’ başlığı altında Tebbet Suresi verilmiştir. Bu surede Ebu Leheb ve eşinin Allah’ın gazabına uğramasından bahsedilir. İnsanlara mallarının ve mülklerinin hiçbir faydası olmadığı belirtilir ve bu insanların ahirette büyük bir azaba uğrayacağı belirtilir. Tebbet Suresinde; “*Ebu Leheb kahrolsun, kahroldu da. Malı ve kazandıkları ona fayda vermedi. O, alevli bir ateşte yanacak. Odun taşıyıcı olarak ve boynunda hurma lifinden bükülmüş bir ip olduğu hâlde karısı da (ateşe girecek*” buyurularak ahiret hayatının hak ve gerçek olduğu gösterilmiştir (Özdemir, 2019:76).

4.2.4. DKAB 7. Sınıf Ders Kitabı İçeriği

Ahiret konusunda geniş ve detaylı bilgilerin büyük bir kısmı 7. Sınıf üniteleri içinde yer almaktadır. Melek ve Ahiret İnancı adlı ünite; İlköğretim 7. Sınıf DKAB dersinin “Melek ve Ahiret İnancı” ünitesi içinde Hz. Peygamber hadislerinde imanın şartları arasında meleklerle inanmayı da eklemiştir. Hz. Peygamber’e “İman nedir?” diye sorulduğunda Hz. Peygamber; “*İman; Allah’a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe, hayrı ve şerriyle kadere inanmandır.*” (Müslim, İman, 1) cevabını vermiştir (Macit, 2019:12).

İlköğretim 7. Sınıf DKAB dersinin “Melek ve Ahiret İnancı” ünitesi içinde Kur’an-ı Kerim’de ahirete iman etmenin inanç esasları arasında olduğunu bizlere bildiren birçok ayet bulunmaktadır. Müminlerin özellikleri anlatılırken; “*Onlar sana indirilene de senden önce indirilenlere de inanırlar. Ahirete de kesin olarak inanırlar.*” (Bakara, 2/4) bu ayetle beraber şüphe ve tereddütte yer bırakmadan ahiret hayatının varlığına iman etmenin önemine vurgu yapılmıştır. (Macit, 2019:16).

İlköğretim 7. Sınıf DKAB dersinin “Melek ve Ahiret İnancı” ünitesi içinde dünya hayatı hem kısa hem de gelip geçici olduğundan bahsedilmiştir. Esas olan ve ebediyyen sürecek olan ise ahiret hayatıdır. Kur’an-ı Kerim’de birçok ayette buna vurgu yapılmıştır. Bu ayetlerden bazıları şunlardır (Macit, 2019:13).

“Bu dünya hayatı ancak bir eğlence ve oyundan ibarettir. Ahiret yurduna gelince, işte gerçek hayat odur. Keşke bilselerdi!” (Ankebût, 29/64).

“Sizler dünya hayatını tercih ediyorsunuz. Oysa ahiret daha hayırlı ve sürekli.” (A’lâ, 16/17).

Ahiret hayatı sürekli ve ebediyen devam edecektir. “İlk tattıkları ölüm dışında, orada artık ölüm tatmazlar. Ve Allah onları cehennem azabından korumuştur (sürekli hayata kavuşmuşlardır).”(Duhân, 44/56) ayetleri ile birlikte ahiret hayatının ebediyyen devam edeceği açıkça gösterilmiştir (Macit, 2019:16).

İlköğretim 7. Sınıf DKAB dersinin “Melek ve Ahiret İnancı” ünitesi: İslam dinine göre yaşadığımız bu dünya aslında ahiret hayatının tarlasıdır. Buna göre insanlar bu dünyada ne ekerlerse ahirette de onu biçeceklerdir. Bu dünyada iyilik yapanlar ahiret hayatında mükâfat, kötülük yapanlar ise ahirette azap göreceklerdir. İslam dinine göre aslında yaşadığımız bu hayat bir imtihandır. Dünya hayatı içinde imtihan bilinci ile hareket eden ve iman edip güzel ahlak sahibi olanlar ahirette de mükâfatını alacaklardır (Macit, 2019:17).

İlköğretim 7. Sınıf DKAB dersinin “Melek ve Ahiret İnancı” ünitesi: Allah bu dünyanın bir imtihan olduğunu ve gerçek olan hayatın ahiret inancı olduğunu bizlere açıklamıştır. Her insan bir gün ölecek ve vakti geldiği zaman tekrar dirilecektir. Allah yeniden dirilişi daha kolay idrak edebilmemiz için Kur’an-ı Kerim’de bizlere örnekler vermiştir. Allah; *“Gökten de bereketli bir su indirip onunla kullar için rızık olarak bahçeler ve biçilecek taneler (ekinler), birbirine girmiş kat kat tomurcuqları olan yüksek hurma ağaçları bitirdik ve böylece onunla ölü bir beldeye hayat verdik. İşte (dirilip kabirlerden) çıkış da böyledir.”* (Kâf, 9/11). Bir diğer ayette ise; *“Yeri, göğü ve uçsuz bucaksız kâinatı yoktan var eden Allah, ölüleri yeniden diriltmeye de kadirdir.”* (Mülk, 67/2) buyurmuştur Allah (Macit, 2019:17).

İlköğretim 7. Sınıf DKAB dersinin “Melek ve Ahiret İnancı” ünitesi: Ahiret hayatı ölümle başlayacak ve ebediyete kadar devam edecek olan gerçek hayattır. İnsanoğlu ahiret hayatı içerisinde birçok aşama içinden geçecektir. Ahiret yaşamı sonsuz ve birçok farklı olayların gerçekleşeceği çok uzun bir zaman dilimidir. Ahiret hayatının aşamaları şu şekildedir (Macit, 2019:18-23); Ölüm: Ahiret hayatının ilk aşamasıdır. Ölüm tüm canlıların dünya hayatının bitmesi ve yaşadığı bu hayata veda

etmesi demektir. Kur'an-ı Kerim'de "Her nefis ölümü tadacaktır. Sizi bir imtihan olarak hayır ile de şer ile de deniyoruz. Ancak bize döndürüleceksiniz." (Enbiyâ, 21/35) buyrulmuştur. Ölüm hakkında Hz. Peygamber; *"Ölümü en çok hatırlayanlar ve ölümden sonrası için en güzel şekilde hazırlananlardır. İşte onlar, en akıllı olanlardır."* (İbn-i Mâce, Zühd, 31) buyurmuştur.

Kıyamet ve Yeniden Diriliş: Kıyamet kelimesi sözlük anlamı olarak kalkmak, ayağa kalkmak, doğrulmak ve dirilmek anlamlarına gelir. Kur'an-ı Kerim'de ve hadislerde kıyamet meydana gelmesi iki aşama halinde olacaktır. İlk aşamada İsrâfil isimli melek Allah emri ve müsaadesi ile dilediği bir zaman sura üfleyecektir. Sura üflenmesi ile beraber tüm canlılar ölecektir. Allah dilediği bir zaman geçince İsrâfil, sura bir kez daha üfleyecektir. Bu kez de Allah izni ve müsaadesi ile yeniden dirilme meydana gelecek ve ölümler kabirlerinden kalkarak mahşere doğru hareket edeceklerdir. Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulur:

"Sûra üflenince Allah'ın diledikleri müstesna olmak üzere göklerde ve yerde ne varsa hepsi ölecektir. Sonra ona bir daha üflenince bir de ne göresin, onlar ayağa kalkmış, bakıyorlar!" (Zümer, 39/68).

İslam dinine göre kıyamet bir gün mutlaka gerçekleşecektir. Allah bize bunu Kur'an-ı Kerim'de haber vermektedir. *"Kıyamet günü mutlaka gelecektir, bunda hiç şüphe yoktur. Fakat insanların çoğu buna inanmazlar."* (Mü'min, 40/59).

Kur'an-ı Kerim'de ve hadislerde kıyametin ne zaman kopacağına dair bir bilgi bulunmamaktadır. Kur'an-ı Kerim'de kıyametin zamanını sadece Allah'ın bileceği açıkça bizlere bildirilmektedir. Bir ayette Allah şöyle buyurmaktadır. *"İnsanlar sana kıyametin zamanını soruyorlar. De ki: Onun bilgisi Allah katındadır. Ne bilirsin, belki de zamanı yakındır."* (Ahzâb, 33/63). Bu konuda Hz. Peygamber sahabelerine dönerek; *"Siz bana kıyameti soruyorsunuz. Onun bilgisi sadece Allah katındadır."* buyurmuştur. (Müslim, Fedâilü's-Sahabe, 218).

Yine Kur'an-ı Kerim'de;

"Nihayet sûra üfürülecek. Bir de bakarsın ki onlar kabirlerinden kalkıp koşarak Rablerine giderler. (İşte o zaman:) 'Eyvah, eyvah! Bizi kabrimizden kim kaldırdı? Bu, Rahmân'ın vadettiğidir. Peygamberler gerçekten doğru söylemişler!' derler." (Müslim, Fedâilü's-Sahabe, 218). *"Kıyamet gibi tıpkı yeniden diriliş de gerçekleşecektir. Birtakım insanlar ölümü tadıp toprağa karışan insanların nasıl olacak da yeniden dirilecekler meselesini bir türlü anlayamamaktadırlar. Böyle düşünenler Allah'ın gücünü ve kudretini inkâr etmektedirler. Allah bir şeyi gerçekleştirmek istediği zaman sadece "Ol" demesi*

yeterlidir. Kur'an-ı Kerim'de yeniden diriliş ile ilgili şöyle buyurulmaktadır; *"İnsan, kendisinin kemiklerini bir araya toplayamayacağımızı mı sanır? Evet, bizim, onun parmak uçlarını bile aynen eski hâline getirmeye gücümüz yeter."* (Kıyamet, 3/4).

Haşr ve Mahşer: Sura ikinci kez üflenmesi ile birlikte ölümler Allah tarafından başka bir âlemde tekrar diriltilecek ve dünyada yapmış olduklarının hesabını vermek üzere toplanacaklardır. Yeniden diriltilen insanların hesap vermek için toplanmasına haşr, insanların hesap vermek üzere toplandıkları büyük alana ise mahşer ismi verilir. Allah bu konuda Kur'an-ı Kerim'de; *"O günde sûra üflenir ve biz o zaman günahkârları, gözleri (korkudan) gömgök bir hâlde mahşerde toplarız."* (Tâhâ, 20/102) buyurmaktadır. Yine başka bir ayette; *"Şüphesiz senin Rabb'in onları diriltip bir araya getirecektir. Şüphesiz o, hüküm ve hikmet sahibidir, hakkıyla bilendir."* (Hicr, 15/25) buyurmaktadır.

Hesap ve Mizan: Ahiret günü mahşer alanında bir araya gelen insanların dünyada yapmış oldukları iyi ya da kötü şeylerden sorguya çekilmelerine hesap ismi verilmektedir. Hesap günü ile ilgili bir ayette; *"Elbette kendilerine peygamber gönderilen kimseleri de gönderilen peygamberleri de mutlaka sorguya çekeceğiz! Andolsun, onlara (yaptıklarını) tam bir bilgi ile anlatacağız. Çünkü biz onlardan uzak değiliz."* (Â'râf, 6/7). Hesap gününde tüm insanlar yaptığı tüm iyilik ya da kötülüklerin karşılığını göreceklerdir. *"Artık kim zerre ağırlığınca bir hayır işlerse onun mükâfatını göreceklerdir. Kim de zerre ağırlığınca bir kötülük işlerse onun cezasını göreceklerdir."* (Zilzâl, 7/8). Bunu doğrulamaktadır. Hesap gününde hiç kimse yaptığını inkâr edemeyecektir. Bu durum ayette; *"O gün biz onların ağızlarını mühürleriz. Elleri bize konuşur, ayakları da kazandıklarına şahitlik eder"*. (Yâsîn, 36/65) şeklinde geçmektedir. Mizan ise insanların günahlarının ve sevaplarının tartılacağı manevi terazidir. Bir ayette ahiret günü mizanda amellerin nasıl tartılacağı şöyle izah edilmektedir. *"O gün amellerin tartılması da haktır. Kimlerin sevabı ağır basarsa işte onlar kurtuluşa erenlerdir."* (Â'râf, 7/8).

Cennet ve Cehennem: Günahı olmayan, günahları affolan veya günahlarının cezasını çekmiş olan müminlerin içerisinde ebediyen kalacakları yerdir. Cehennem ise inanmaları gereken şeylere inanmayan veya inandığı halde inanmayan insanların hayatını yaşayan ve günahları affedilmeyen insanların ahiret hayatında cezalandırıldıkları yerlerdir. Kur'an-ı Kerim'de cennet ile ilgili ayetler;

"Şüphesiz Allah, iman edip salih ameller işleyenleri içlerinden ırmaklar akan

cennetlere koyacak, onlar orada altından bileziklerle, incilerle süsleneceklerdir. Oradaki giysileri ise ipektir.” (Hac, 22/23).

Ra’d suresinde ise şöyle bir cennet tasviri yapılır: *“Takva sahiplerine vaad olunan cennetin özelliği (şudur): Onun zemininden ırmaklar akar. Yemişleri ve gölgesi sürekli. İşte bu, (kötülüklerden) sakınanların (mutlu) sonudur. Kâfirlerin sonu ise ateştir.”* (Ra’d, 13/35).

“...Ey İsrailoğulları! Yalnız, benim de Rabb'im sizin de Rabb'iniz olan Allah'a kulluk edin. Kim Allah'a ortak koşarsa artık Allah ona cenneti muhakkak haram kılmıştır. Onun barınağı da ateştir. Zalimler için hiçbir yardımcı yoktur.” (Mâide, 5/72).

Hz. Muhammed cennet için; *“Yüce Allah şöyle buyurmuştur: Ben salih kullarım için cennette hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve hiçbir insanın hayal edemeyeceği birtakım nimetler hazırladım.”* (Buhârî, Bed’ü'l- Halk, 8). Kur'an-ı Kerim’de cehennem ile ilgili ayetler; *“Allah münaфіk erkeklere, münaфіk kadınlara ve kâfirlere, içinde ebedî kalmak üzere cehennem ateşini vadetti. O, onlara yeter. Allah onlara lanet etmiştir. Onlar için sürekli bir azap vardır.”* (Tevbe, 9/68).

İlköğretim 7. Sınıf DKAB dersinin “Ahlaki Davranışlar” ünitesinde de ahiret ile ilgili ayet ve hadisler yer almaktadır. Doğruluk insanlara sadece bu dünyada değil ahirette de büyük faydalar sağlar Bu durum ile ilgili bir ayette Allah ahiret gününde doğru kullarını ödüllendireceğini şu şekilde ifade etmiştir. *“Allah şöyle diyecek: Bugün, doğrulara, doğruluklarının yarar sağlayacağı gündür. Onlara içinden ırmaklar akan, içinde ebedî kalacakları cennetler vardır. Allah onlardan razı olmuş, onlar da Allah'tan razı olmuşlardır. İşte bu büyük başarıdır.”* (Mâide, 5/119). Hz. Peygamber doğruluk ve dürüstlük konusunda Müslümanlara hep örnek olmuş ve onları yönlendirmiştir. Bu konuda Hz. Peygamber; *“Dürüst ve güvenilir tüccar, (ahirette) peygamberler, siddıklar (dosdoğru kimseler) ve şehitlerle beraberdir.”* (Tirmizî, Büyû, 4) (Macit, 2019:62).

İlköğretim 7. Sınıf DKAB dersinin “Ahlaki Davranışlar” ünitesinde ‘yorumlayalım’ kısmında Hz. Peygamber’in insanlara yardımcı olma konusunda bir hadisi verilmiştir. Hz. Peygamber bu konuda:

“Kim bir Müslüman'ın dünya sıkıntılarından birini giderirse Allah da onun kıyamet sıkıntılarından birini giderir. Kim darda kalan bir kimsenin işini kolaylaştırırsa Allah da dünya ve ahirette onun işlerini kolaylaştırır. Kim bir Müslüman'ın ayıbını örterse Allah da dünya ve ahirette onun ayıplarını örter.”

Kul, kardeşinin yardımında olduğu sürece Allah da onun yardımcısı olur.”(Ebu Davud, Edeb, 60) buyurmuştur (Macit, 2019:76).

İlköğretim 7. Sınıf DKAB dersinin “Allah’ın Kulu ve Elçisi Hz. Muhammed” ünitesinde ‘Yorumlayalım’ kısmında ise Âl-i İmrân suresi, 85. ayeti verilmiştir. Bu ayette ahiret gününün hak ve gerçek olduğu bizlere gösterilmiştir. “Kim, İslam’dan başka bir din ararsa bilsin ki kendisinden (böyle bir din) asla kabul edilmeyecek ve o, ahirette ziyan edenlerden olacaktır.” (Macit, 2019:89).

İlköğretim 7. Sınıf DKAB dersinin “Allah’ın Kulu ve Elçisi Hz. Muhammed” ünitesinde Hz. Peygamber’in ahiret ile ilgili bir hadisi verilmiştir. Hz. Peygamber; “...Ben şiddetli bir azap konusunda sizi uyarıyorum. Allah, en yakın akrabalarımı uyarmamı istedi. Sizler, ‘Lâ ilâhe illallah.’ demedikçe sizin için ne bu dünyada ne de ahirette bir kismete kefil olabilirim.” (İbn-i Sa’d, et-Tabakâtü’l-Kebîr,1:87) (Macit, 2019:94).

İlköğretim 7. Sınıf DKAB dersinin “Allah’ın Kulu ve Elçisi Hz. Muhammed” ünitesinde bilgi notu içerisinde ahiret gününe vurgu yapılmıştır; “Andolsun, Allah’ın Resulünde sizin için; Allah’a ve ahiret gününe kavuşmayı uman, Allah’ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır.” (Ahzâb, 21) (MEB, 7. Sınıf: 96).

4.2.5. DKAB 8. Sınıf Ders Kitabı İçeriği

İlköğretim 8. Sınıf DKAB dersinin “Kader İnancı” ünitesinde ahiret ile ilgili birçok ayet ve hadis verilmiştir. Bunlar içerisinde ahiret hayatı ile ilgili olan hadis ise Cebrail, Hz. Peygamber’e “Bana iman hakkında bilgi ver” demesine karşılık olarak Hz. Peygamber’in vermiş olduğu karşılıktır. Hz. Peygamber bu söz karşısında; “Allah’a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine ve âhiret gününe iman etmendir. Keza hayrı ve şerriyle kadere inanmandır.” (Müslim, İman, 1; Ebû Dâvûd, Sünnet, 15) cevabını vermiştir. Bu cevapla Hz. Muhammed’e ahiret gününün gerçek ve hak olduğunu ortaya koymuştur (MEB, 8. Sınıf: 13).

İlköğretim 8. Sınıf DKAB dersinin “Kader İnancı” ünitesi: Fussilet Suresi 46. ayetinde Allah ; “Kim iyi bir iş yaparsa faydası kendisinedir ve kim kötülükte bulunursa zararı kendisinedir...” buyurmuştur. Bu yönü ile kaderin ahiret inancı ile çok yakın bir ilişkisi mevcuttur. Bu dünya üzerinde yapılan her şeyin sonucu ile

ahirette mutlaka karşılaştığımızı Allah Nahl Suresi 93. ayetinde şöyle ifade etmiştir: “Yapmakta olduğunuz şeylerden mutlaka sorguya çekileceksiniz.” Bu da bu dünyadaki yaşamdan sonra ahiret hayatı olacağının bir göstergesidir (MEB, 8. Sınıf: 22).

İlköğretim 8. Sınıf DKAB dersinin “Kader İnancı” ünitesinde hak ve adaletten bahsedilmiş ve hak ve adaletten ayrılıp zulüm ve haksızlıkla bir şeyleri elde etmenin başarı olmadığı vurgulanmıştır. Hak ve adaletten uzak başarılar elde eden kimselerin ahirette karşılıklarını bulacaklarını Allah bizlere Kur’an-ı Kerim’de bildirmiştir. Âl-i İmrân suresi, 22. ayetinde; “İşte bunlar dünyada da ahirette de çabaları boşa giden kimselerdir. Onların hiçbir yardımcısı da yoktur.” buyrulmaktadır (MEB, 8. Sınıf: 29).

İlköğretim 8. Sınıf DKAB dersinin “Zekât ve Sadaka” ünitesinde ahiret ile ilgili ayetler yardımlaşma başlığı altında verilmiştir. Yardımlaşma insanların tek başlarına çözemeyecekleri problemler karşısında yaşadığı zorluklardan kurtulmak için başkalarının yardımına ihtiyaç duymasıdır. Yardım insanlara değerli olduğu hissini verir. Hz. Peygamber de bu konuda; “Kim bir Müslümanın dünya sıkıntılarında bir sıkıntısını giderirse, Allah da onun kıyamet günündeki sıkıntılarında birini giderir. Kim darda kalan bir kimsenin işini kolaylaştırırsa, Allah da dünya ve ahirette onun işlerini kolaylaştırır. Kim bir Müslümanın ayıbını örterse, Allah da dünya ve ahirette onun ayıplarını örter. Kul, kardeşinin yardımında olduğu sürece, Allah da onun yardımcısı olur.” (Müslim, Birr, 58) buyurarak ahiret hayatının varlığına dikkat çekmiştir (MEB, 8. Sınıf: 46).

İlköğretim 8. Sınıf DKAB dersinin “Zekât ve Sadaka” ünitesinde insanların çevresine faydalı olmalarının öneminden bahsedilmiş ve örnek olarak Hadid Suresi 7. ayet verilmiştir. Bu ayette Allah; “Allah'a ve Resûlü'ne iman edin. Sizi, üzerinde tasarrufa yetkili kıldığı şeylerden harcayın. Sizden iman edip de (Allah rızası için) harcayan kimselere büyük mükâfat vardır.” (Hadid, 7) buyurarak Allah yolunda harcayanların ahirette karşılıklarını alacaklarını ifade etmiştir (MEB, 8. Sınıf: 57).

İlköğretim 8. Sınıf DKAB dersinin “Hz. Muhammed’in Örnekliği” ünitesinde ahiret günü ile ilgili ayetlere yer verilmiştir. Hz. Peygamber bütün âlemlere gönderilmiş son ve hak peygamberdir. Allah Kur’an-ı Kerim’i Hz. Peygamber aracılığı ile bizlere bildirmiştir. Kur’an-ı Kerim’in ilk muhatabı olan ve Kur’an-ı

Kerim'i yaşayıp açıklayan yine Hz. Peygamber olmuştur. Hz. Peygamber'in bu özellikleri Kur'an-ı Kerim'de Ahzab Suresi 21. ayetinde verilmiştir. Bu ayette Allah “Andolsun, Allah'ın Resulünde sizin için, Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı uman, Allah'ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır.” (Ahzab, 21) buyurarak ahiret hayatının varlığına da dikkat çekmiştir (MEB, 8. Sınıf: 57).

İlköğretim 8. Sınıf DKAB dersinin “Kur'anı Kerim ve Özellikleri” ünitesinde de ahiret inancına yer verilmiştir. Kur'an-ı Kerim'de yer alan önemli inanç esaslarından biri de ahirete iman esasıdır. Ahirete iman etmek insanların bu dünyada yapmış olduklarının karşılıklarını göreceklerini, yaratılan tüm varlıkların bir amaç doğrultusunda ve boş yere yaratılmadığı sonucunu bizlere verir. Kur'an-ı Kerim'de ahirete iman Allah'a iman ile birlikte zikredilmiş ve inanç esasları arasındaki önemine dikkat çekilmiştir; “... Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve ahiret gününü inkâr ederse derin bir sapıklığa düşmüş olur.” (Nisa, 36) buyurarak ahiret hayatının ne kadar önemli olduğu vurgulamıştır (MEB, 8. Sınıf: 122).

İlköğretim 8. Sınıf DKAB dersinin “Kur'anı Kerim ve Özellikleri” ünitesinde ahiret ile ilgili bir diğer örnek ise Hz. Nuh örneği ile verilmiştir. Hz. Nuh, Allah'ın kendisini peygamber olarak gönderdiğini ve acı verici azaplar gelmeden onları uyarmak üzere görevlendirildiğini anlattı. Ancak kavmi onu dinlemedi. Buna rağmen Hz. Nuh tebliğinden asla vazgeçmedi. “O, kavmine eğer inananlardan olurlarsa, Allah'ın geçmiş günahlarını affedeceğini bildirdi.” (Nûh, 10). Hz. Nuh, “İnsanların kalplerini etkilemek için hem dünyada hem ahirette inananlara Allah'ın sayısız nimetler vereceğini müjdeledi.” (Nûh, 11/12) (MEB, 8. Sınıf: 129).

4.2.6. DKAB 9. Sınıf Ders Kitabı İçeriği

Ortaöğretim 9. Sınıf DKAB dersinin “Bilgi ve İnanç” ünitesinde ahiret günü ile ilgili ayet ve hadisler yer almaktadır. Bu ünite de inanç esasları hakkında Bakara Suresi 177. Ayet örnek olarak verilmiştir. Bu ayette Allah'a; “İyilik, yüzlerinizi doğu ve batı taraflarına çevirmeniz(den ibaret) değildir. Asıl iyilik, Allah'a, ahiret gününe, meleklerle, kitap ve peygamberlere iman edenlerin; mala olan sevgilerine rağmen, onu yakınlarla, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışa, (ihtiyacından dolayı) isteyene ve

(özgürlükleri için) kölelere verenlerin; namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren, antlaşma yaptıklarında sözlerini yerine getirenlerin ve zorda, hastalıkta ve savaşın kızıştığı zamanlarda (direnip) sabredenlerin tutum ve davranışlarıdır...” (Bakara, 177) buyurarak ahiret gününün hak ve gerçek olduğunu bizlere bildirmiştir. Yine Allah’a ahiret hayatı, cennet ve cehennem hakkında tasvirler yapmış; “*Fakat Rabbine karşı gelmekten sakınanlar için (cennette) üst üste yapılmış ve altlarından ırmaklar akan köşkler vardır...*” (Zümer, 20). “*Cehennemin yedi kapısı vardır. Onlardan her kapı için birer gurup ayrılmıştır.*” (Hicr, 44) buyurarak hem ahiretin hem de cennetin hak ve gerçek olduğunu bizlere bildirmiştir (MEB, 9. Sınıf: 19-20).

Ortaöğretim 9. Sınıf DKAB dersinin “Bilgi ve İnanç” ünitesinde Allah’ın Kur’an-ı Kerim’de bizlere buyurmuş olduğu Buruc Suresi 11. ayeti verilmiştir. Allah bu ayetinde; “*İman edip salih ameller işleyenlere gelince, onlar için altından ırmaklar akan cennetler vardır. İşte bu büyük başarıdır.*” (Buruc, 11) buyurarak bizlere bu dünyadan sonra mutlaka bir ahiret hayatı olduğunu ve bu hayatında nasıl olacağının ise yaşadığımız dünyada yaptıklarımıza bağlı olduğunu bizlere bildirmektedir (MEB, 9. Sınıf: 28).

Ortaöğretim 9. Sınıf DKAB dersinin “Din ve İslam” ünitesinde kıyamet ve ahiret kelimeleri Kur’an-ı Kerim’de din kelimesinin bazı anlamları içinde verilmiştir. Kur’an-ı Kerim’de din kelimesinin bazı anlamları içinde ceza anlamı karşılık, kıyamet ve ahiret anlamlarında verilmiştir. Allah; “*O gün, Allah onlara kesinleşmiş cezalarını verecektir. Allah'ın apaçık hak olduğunu bileceklerdir.*” (Nur, 25) buyurarak bu dünyadan sonra mutlaka bir hayat daha olacağını göstermiştir (MEB, 9. Sınıf: 40).

Ortaöğretim 9. Sınıf DKAB dersinin “Din ve İslam” ünitesinde ‘not edelim’ başlığı içerisinde ahiret hayatı ile ilgili Ali İmran Suresi 85. ayeti verilmiştir. Allah bu ayetinde; “*Kim İslam’dan başka bir din ararsa, (bilsin ki o din) ondan kabul edilmeyecek ve o ahirette hüsrana uğrayanlardan olacaktır.*” (Ali İmran, 85) buyurarak ahiret hayatının hak ve gerçek olduğunu bildirmiştir (MEB, 9. Sınıf: 42).

Ortaöğretim 9. Sınıf DKAB dersinin “Din ve İslam” ünitesinde ‘Kur’an’dan mesajlar’ başlığı altında Nisa Suresi 136. ayeti verilmiştir. Bu ayette de yine Allah bizlere bu dünya hayatından sonra bir ahiret günü olacağını bildirmektedir. Nisa Suresi’nin bu ayetinde Allah kullarından iman etmelerini istemektedir. İman eden

kulların nelere ve nasıl inanmaları gerektiği konusunda ise bilgiler vermektedir. Nisa Suresi 36. ayetinde de İslam dininin inanç esasları sıralanarak bunlara iman etmeyen kişilerin düşeceği zor durumları bildirmektedir. Ayette; “Ey iman edenler! Allah’a, Peygamberine, Peygamberine indirdiği kitaba ve daha önce indirdiği kitaba iman edin. Kim Allah’ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve ahiret gününü inkâr ederse, derin bir sapıklığa düşmüş olur.” (Nisa, 136) şeklinde buyurulmuştur (MEB, 9. Sınıf: 51).

Ortaöğretim 9. Sınıf DKAB dersinin “Din ve İslam” ünitesinde Hz. Peygamber’in iman, İslam, ihsanı tarif şekli verilmiş ve Hz. Peygamber’in bu hadisinde tüm iman esasları ile birlikte ahirete iman esası da verilmiştir. Hz. Peygamber;

“İman, Allah’a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe inanmandır. Yine kadere, hayrına ve şerrine iman etmendir... İslam, Allah’tan başka ilah olmadığına, Muhammed’in de Allah’ın Resulü olduğuna şehadet etmen; namazı dosdoğru kılman, zekâtı vermen, Ramazan orucunu tutman ve gücün yeterse Kâbe’yi haccetmendir... İhsan, Allah’a onu görüyormuşsun gibi kulluk etmendir. Sen onu görmüyorsan da O, seni mutlaka görüyor” (Müslim, İman, 1; Buhârî, İman, 37)

buyurarak ahiret gününün hak ve gerçek olduğu bildirmiştir (MEB, 9. Sınıf: 53).

Ortaöğretim 9. Sınıf DKAB dersinin “İslam ve İbadet” ünitesinde Allah bu dünyada ibadet bilinci ile yaşayıp iyi ve güzel davranışlar sergileyenlerin ödüllendirileceğini söylemiş ve bunun için Kur’an-ı Kerim’deki Talâk Suresi’nin 11. ayeti verilmiştir. Allah bu ayetinde; *“Allah iman edip salih amel işleyenleri, karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için size Allah’ın ayetlerini apaçık okuyan bir peygamber göndermiştir. Kim Allah’a inanır ve faydalı iş yaparsa Allah onu, içinden ırmaklar akan, içinde ebedî kalacakları cennetlere sokar. Allah o kimse için gerçekten güzel bir rızık vermiştir.”* (Talâk, 11) buyurmuştur (MEB, 9. Sınıf: 60).

Ortaöğretim 9. Sınıf DKAB dersinin “İslam ve İbadet” ünitesinde Hz. Peygamber’in yapmış olduğu bir dua verilmiştir. Bu duada Hz. Peygamber; *“Ey yücelik ve ikram sahibi Allah’ım! Beni ve ailemi dünyada ve ahirette her an sana ihlas ve samimiyetle bağlı kıl.”* (Ebû Dâvûd, Vitir, 25.) buyurarak ahiret gününün hak ve gerçek olduğunu bildirmektedir (MEB, 9. Sınıf: 70).

Ortaöğretim 9. Sınıf DKAB dersinin “İslam ve İbadet” ünitesinde Hz.

Peygamber, Müslümanların sadece iyilik yapmak ve takva sahibi olmakla yetinmemesi gerektiğini bununla beraber bu konularda birbirlerine yardım etmelerini tavsiye etmiştir. Hz. Peygamber bu doğrultuda; *“Size doğruluğu tavsiye ederim. Doğrulukla iyilik bir bütündür ve bu ikisine sahip olanlar cennettir.”* (İbn Mâce, Duâ, 5) buyurarak bu dünya hayatından sonra hak bir hayatın daha beklediğini ve iyilikle hayatını şekillendirenlerin cennet mükâfatına ereceklerini ifade etmiştir (MEB, 9. Sınıf: 77).

Ortaöğretim 9. Sınıf DKAB dersinin “Gençlik ve Değerler” ünitesinde ‘not edelim’ başlığı altında Hz. Peygamber’in bir hadisi aktarılmıştır. Bu hadiste Hz. Peygamber; *“Kim Allah’a ve ahiret gününe inanıyorsa, misafirine ikramda bulunsun. Kim Allah’a ve ahiret gününe inanıyorsa, akraba ile irtibatını sürdürsün...”* (Buhârî, Edeb, 85.) buyurarak, ahiret hayatının hak ve gerçek olduğunu göstermeye çalışmıştır (MEB, 9. Sınıf: 87).

Ortaöğretim 9. Sınıf DKAB dersinin “Gençlik ve Değerler” ünitesinde Hz. Peygamber’in bir hadisi verilmiştir; *“Anne baba, kişinin cennete girmesine vesile olacak en yüce kapılardan birisidir. Bu kapıdan girme fırsatını kaybetmek ya da değerlendirmek artık senin arzuna kalmış!”* (Tirmizî, Birr, 3.) sözü verilmiştir. Hz. Peygamber bu sözünde ahiret hayatının aşamalarından biri olan cennet nimetine ulaşmanın yoluna vurgu yaptığını görebiliriz (MEB, 9. Sınıf: 99).

4.2.7. DKAB 10. Sınıf Ders Kitabı İçeriği

Ortaöğretim 10. Sınıf DKAB dersinin “Allah İnsan İlişkisi” ünitesinde ahiret inancına yer verilmiştir. Bu ünite de insanların yapmış olduğu tüm davranışların bu dünyada da ahirette de karşılığını bulacağından bahsetmiştir. Bu konuya örnek; *“Kim zerre kadar iyilik yaparsa onu görür. Kim de zerre kadar kötülük yaparsa onu görür.”* (Zilzâl, 7-8) buyurarak bu dünyadan sonra yaptıklarımızın karşılığını alacağımız bir hayat olduğunu bildirmiştir (MEB, 10. Sınıf: 10).

Ortaöğretim 10. Sınıf DKAB dersinin “Allah İnsan İlişkisi” ünitesinde Hz. Peygamber’in bir hadisi verilmiştir; *“Hiçbiriniz kendisi için istediğini (mümin) kardeşi için istemedikçe (gerçek) iman etmiş olamaz.”* Yine farklı bir hadiste de şöyle buyrulur: *“İman etmedikçe cennete giremezsiniz, birbirinizi sevmedikçe de*

iman etmiş olmazsınız.”(Müslim, İman, 93.) (MEB, 10. Sınıf: 13).

Ortaöğretim 10. Sınıf DKAB dersinin “Ahlaki Tutum ve Davranışlar” ünitesinde de verilen ayet örnekleri içinde ahiret hayatı ile ilgili ayet ve hadisler bulunmaktadır. Bu ünite de Allah’ın Hz. Peygamber’i yüce bir ahlak üzerine yarattığı bilgisi verilmiştir. Allah, inananlardan bu üstün ahlakın model olarak alınması gerektiğini Kur’an-ı Kerim’de bildirmektedir. Allah; *“Andolsun ki Resulullah, sizin için, Allah’a ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah’ı çok zikredenler için güzel bir örnektir.”* (Ahzâb suresi, 21) buyurarak ahiret hayatının hak ve gerçek olduğunu göstermiştir (MEB, 10. Sınıf: 93).

Ortaöğretim 10. Sınıf DKAB dersinin “İslam Düşüncesinde İtikadi, Siyasi ve Fıkhi Yorumlar” ünitesinde de ahiret hayatı ile ilgili ayet verilmiştir. Allah; *“Ey İnananlar! Allah’a itaat edin, Peygambere ve sizden buyruk sahibi olanlara itaat edin. Eğer bir şeyde çekişirseniz, Allah’a ve ahiret gününe inanmışsanız onun halini Allah’a ve Peygambere bırakın. Bu, hayırlı ve netice itibariyle en güzeldir.”* (Nisa, 59) buyurarak ahiret hayatının hak ve gerçek olduğunu göstermiştir (MEB, 10. Sınıf: 129).

4.2.8. DKAB 11. Sınıf Ders Kitabı İçeriği

Ahiret konusunda 11 sınıflarda detaylı bilgilerin büyük bir kısmı ‘Dünya ve Ahiret’ üniteleri içinde geçmektedir.

Ortaöğretim 11. Sınıf DKAB dersinin “Dünya ve Ahiret” ünitesinde ahiret hayatı ile genişçe bilgi, ayet ve hadisler yer almaktadır. İslam inancında yer alan temel inanç esaslarından biri de ahirete iman etmektir. Ahiret iman ise kıyametin kopması ile beraber dünya hayatının sona ereceği her şeye gücü yeten Allah’ın tüm insanları farklı bir âlemde yeniden dirilteceğine inanmak anlamına gelmektedir. İslam dinine göre bu dünya bir imtihan dünyasıdır. Ve tüm insanlar bu dünyada yapmış olduklarından dolayı sorguya çekileceklerdir. *“...Yapmakta olduğunuz şeylerden mutlaka sorguya çekileceksiniz.”* (Nahl, 93) ayette buyuran Allah bu gerçeği bize açık bir şekilde göstermektedir. Bu dünya sonunda Allah iman eden ve salih amel işleyenler karşılığında mükâfat kötüler ise ceza görecektir (MEB, 11. Sınıf: 12).

Ortaöğretim 11. Sınıf DKAB dersinin “Dünya ve Ahiret” ünitesinde ‘hadis

yorumlayalım' kısmında Hz. Peygamber'in ahiret ile ilgili hadisi verilmiştir. Hz. Peygamber; *"Allah'a ve ahiret gününe inanan kimse komşularına eziyet etmesin. Allah'a ve ahiret gününe iman eden kimse misafirine ikramda bulunsun. Allah'a ve ahiret gününe iman eden kimse ya hayır söylesin ya da sussun."* (Buhârî, Edeb, 31, 85; Müslim, İman, 74, 75) (MEB, 11. Sınıf: 13).

Ortaöğretim 11. Sınıf DKAB dersinin "Dünya ve Ahiret" ünitesinde ahiret ile oldukça geniş bilgilere yer verilmiştir. İslam dinine göre yaşadığımız bu hayat hem fani hem de geçicidir. Asıl olan ve ebediyete kadar sürecek olan hayat ise ahiret hayatıdır. Bu durumu Allah, Kur'an-ı Kerim'de birçok ayet ile haber vermektedir. Allah bir ayetinde; *"Dünya hayatı bir oyun ve eğlenceden başka bir şey değildir. Müttaki olanlar için ahiret yurdu muhakkak ki daha hayırlıdır. Hâlâ akıl erdiremiyor musunuz?"* (En'âm suresi, 32). Aynı konuyla ilgili başka bir ayette ise *"... Dünya hayatı sadece bir eğlenceden, bir oyundan ibarettir. Ahiret yurduna (oradaki hayata) gelince, asıl hayat odur. Keşke bilmiş olsalardı!"* (Ankebût, 64) buyurmaktadır (MEB, 11. Sınıf: 13).

Ortaöğretim 11. Sınıf DKAB dersinin "Dünya ve Ahiret" ünitesinde ahiret ile oldukça geniş bilgilere yer verilmiştir. İslam dinine göre dünya hayatı aslında ahiret hayatının tarlasıdır. Yani insanoğlu bu dünyada ne ekerse ahirette de onu biçecektir. Bu nedenle insanoğlu dünya hayatının gelip geçici olduğunu bilmeli; mala, mülke, mevki ve makama önem vermemelidir. Dünya malına hak ettiğinden daha fazla değer verilmemelidir. Bu dünya hayatının da bir gün biteceğini ve ahiret yolcusu olduğunu unutmamalıdır. Kur'an-ı Kerim bu konuda inananları şu şekilde uyarmaktadır. *"...Siz ne hayır yaparsanız Allah onu bilir. (Ahiret için) azık toplayın. Kuşkusuz, azığın en hayırlısı takvadır (Allah'a karşı gelmekten sakınmadır). Ey akıl sahipleri, bana karşı gelmekten sakının."* (Bakara, 197) (MEB, 11. Sınıf: 13).

Ortaöğretim 11. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin "Dünya ve Ahiret" ünitesinde ahiret ile oldukça geniş bilgilere yer verilmiştir. İslam dinine göre dünya hayatı için ahireti, ahiret hayatı için de dünyayı tamamen bırakmak doğru bir davranış değildir. Müminler aksine dünya ile ahiret hayatı arasında bir denge kurmalıdır. Hiç ölmeyecekmiş gibi düşünerek dünya hayatı için yarın ölecekmiş gibi de ahiret hayatı için çalışmalıdır. Hem dünyadaki sorumluluklarını hem de uhrevi sorumluluklarını mutlaka yerine getirmelidirler. Allah inananlara bu konuda Kur'an-ı

Kerim’de yol göstermektedir. Allah; *“Allah’ın sana verdiği şeylerde ahiret yurdunu ara. Dünyadan da nasibini unutma. Allah’ın sana iyilik yaptığı gibi sen de iyilik yap ve yeryüzünde bozgunculuk isteme. Çünkü Allah bozguncuları sevmez.”* (Kasas, 77) buyurmaktadır (MEB, 11. Sınıf: 13).

Ortaöğretim 11. Sınıf DKAB dersinin “Dünya ve Ahiret” ünitesinde ahiret ile ilgili olarak; İslam dininde yer alan ahiret inancına göre dünyada yaşayan tüm insanlar kıyamet koptuktan sonra Allah tarafından diriltilecektir. Tüm insanlar bu dünyada yapmış oldukları iş ve davranışlarından dolayı hesaba çekileceklerdir. Müslümanlar bu doğrultuda davranışlarını şekillendirir. Belirli bir amaç doğrultusunda yaşar. Kendini ve diğer tüm varlıkları noksansız bir şekilde yaratan Allah’a hamd eder. Yaşadığını anlamlı bir şekilde devam ettirmeye çalışır. Kur’an-ı Kerim’de bu insanlardan büyük bir övgü ile bahsedilmektedir. Allah konuda; *“Mümin olarak erkek veya kadın her kim salih ameller işlerse işte onlar cennete girerler...”* (Nisâ, 124).

“Allah’a çağıran, salih amel işleyen ve ‘Kuşkusuz ben Müslümanlardanım.’ diyenlerden daha güzel sözlü kim vardır?” (Fussilet, 33) buyurmaktadır. Allah bu ve buna benzer diğer ayetler ile ahirete iman eden insanların güzel davranışlar sergilemesini ve salih ameller işleyerek hayatlarını anlamlı bir şekilde sürdürmelerini gerektiğini ortaya koymuştur (MEB, 11. Sınıf: 14).

Ortaöğretim 11. Sınıf DKAB dersinin “Dünya ve Ahiret” ünitesinde ahiret ile ilgili olarak: Ahiret iman İslam dininin inanç esaslarından biri olarak kabul edilir. Bu sebeple her Müslümanın ahirete şüphe duymadan iman etmesi beklenmektedir. Kur’an-ı Kerim’de ahirete iman etmenin önemini vurgulayan birçok ayet bulunmaktadır. *“Onlar sana da senden önce indirilene de inanırlar. Ahirete de kesin olarak inanırlar.”* (Bakara, 4). *“Ey iman edenler! Allah’a, Peygamberine, Peygamberine indirdiği kitaba ve daha önce indirdiği kitaba iman edin. Kim Allah’ı, meleklerini, peygamberlerini ve ahiret gününü inkâr ederse derin bir sapıklığa düşmüş olur.”* (Nisâ suresi, 136) ayetleri örnek olarak verilebilir (MEB, 11. Sınıf: 15).

Ortaöğretim 11. Sınıf DKAB dersinin “Dünya ve Ahiret” ünitesinde ‘bilgi kutusu’ içinde yine ahiret inancı ile ilgili Hz. Peygamber’in bir hadisi verilmiştir. Hz. Peygamber; *“İman; Allah’a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret*

gününe, hayrı ve şerriyle kadere inanmandır.” (Müslim, İman, 1.) buyurmaktadır (MEB, 11. Sınıf: 15).

Ortaöğretim 11. Sınıf DKAB dersinin “Dünya ve Ahiret” ünitesinde ahiret ile ilgili olarak: Ahiret hayatı bir süreçtir ve farklı farklı aşamalardan meydana gelir. Ahiret hayatının bu aşamaları hem ayetlerde hem de hadislerde açıkça belirtilmektedir. Bu aşamalar aşağıdaki gibi sıralanmaktadır (MEB, 11. Sınıf: 15-28).

Ahiret hayatının ilk aşaması ölümdür. Diğer tüm canlılar gibi insan da ölümü mutlaka tadacaktır. Dünyaya gelen her insan belirli bir zaman dilimi yaşadktan sonra ölür. Kur’an-ı Kerim’de ölüm ile ilgili birçok ayet yer almaktadır. Bu ayetler; *“Her nefis ölümü tadacaktır. Ancak kıyamet günü yaptıklarınızın karşılığı size tastamam verilecektir...”* (Âl-i İmrân, 185). *“Her canlı ölümü tadacaktır. Sonra bize döndürüleceksiniz.”* (Ankebût, 57). *“...İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn.”* *“Biz her şeyimizle Allah’a aidiz ve şüphesiz ona döneceğiz.”* (Bakara, 156) *“De ki: Sizin kendisinden kaçıp durduğunuz ölüm var ya, o mutlaka size ulaşacaktır. Sonra gaybı da görünen âlemi de bilen Allah’a döndürüleceksiniz de o, size yapmakta olduklarınızı haber verecektir.”* (Cuma, 8).

Ahiret hayatının bir diğer aşaması kabir ve berzah âlemidir. Berzah ölümle başlayıp tekrar dirilme zamanına kadar sürecek olan ara dönemdir. Bu dönemi kendi kültürümüz içinde kabir hayatı ya da kabir âlemi de denir. Ölen herkes usulüne uygun olarak yıkanıp kefenlendikten sonra mezarlığa defnedilir. Hz. Peygamber bir hadisinde bu durumu şöyle ifade etmiştir. *“Kabir, ahirete giden yoldaki konaklama yerlerinin ilkidir. Kişi ondan sağ salim kurtulursa sonrası daha kolay olur. Eğer kurtulamazsa sonrası daha çetin geçer.”* (İbn-i Mâce, es- Sünen, Zühd, 32). Ölen her insan kabirde hesaba çekilir. Münker ve Nekir melekleri ölen kişiyi kabirde sorgular. Buradaki sorguya göre ölen insan berzah âleminde ya rahatça kıyameti bekleyecek ya da sıkıntı çekerek kıyameti bekleyecektir. Hz. Peygamber bu konuda;

“Kabir ya cennet bahçelerinden bir bahçe ya da cehennem çukurlarından bir çukurdur.” (Tirmizî, Sıfâtü’l-Kıyâme, 26) buyurarak bu hususa dikkat çekmiştir. Yine Hz. Peygamber kabir hayatı ile ilgili olarak; *“Sizden biriniz öldüğünde cennet ehlinden mi, cehennem ehlinden mi olduğu ona sabah akşam gösterilir ve şöyle denilir: Kıyamet günü Allah seni diriltene kadar işte yerin burasıdır.”* (Buhârî, Cenâiz, 89.) buyurmuştur. Hz. Peygamber ayrıca bu konuda son derece duyarlı

olmuş ve dualarında da sık sık kabir azabından Allah'a sığınmıştır. Hz. Peygamber dualarında; *"Allah'ım! Kabir azabından, cehennem azabından, hayatın ve ölümün fitnesinden sana sığınırım."* (Buhârî, Cenâiz, 87) diyerek dua etmiştir.

Ahret hayatının bir sonraki aşaması ise Kıyamet ve Ba's'tır. Kıyamet dünya hayatının sona ermesi ile birlikte ölen tüm insanların bu dünyada yapmış oldukları iyi ya da kötü her şeyin hesabını vermek üzere diriltilecekleri zamana verilen isimdir. Ba's ise uykudan uyanma, topraktan çıkma, canlanma anlamlarına gelir. İslam dinine göre kıyamet İsrâfil'in sura üflemesi ile beraber kopacaktır. Bu konuda Kur'an-ı Kerim'de;

"Sûra bir defa üfürülünce, yeryüzü ve dağlar kaldırılıp birbirine çarptırılınca işte o gün olacak olmuş (kıyamet kopmuş) tur." (Hakka, 13/15).

"Sûra üflenir ve Allah'ın dilediği kimseler dışında göklerdeki herkes ve yerdeki herkes ölür. Sonra ona bir daha üflenir, bir de bakarsın onlar kalkmış bekliyorlar." (Zümer, 68).

"Allah, diriye ölüden çıkarır, ölüyü de diriden çıkarır. Ölümünden sonra yeryüzünü diriltir. Siz de (mezarlarınızdan) işte böyle çıkarılacaksınız." (Rûm, 19).

"Nihayet sûra üfürülecek. Bir de bakarsın ki onlar kabirlerinden kalkıp koşarak Rablerine giderler. (İşte o zaman:) 'Eyvah, eyvah! Bizi kabrimizden kim kaldırdı? Bu, Rahmân'ın vadettiğidir. Peygamberler gerçekten doğru söylemişler!' derler." (Yâsîn, 51/52. ayetler.)

"Kendi yaratılışını unutarak bize karşı misal getirmeye kalkışıyor ve 'Şu çürümüş kemikleri kim diriltecek?' diyor. De ki: Onları ilk defa var eden diriltecektir. O, her yaratılmışı hakkıyla bilendir." (Yâsîn, 78/799).

"Allah'ın huzuruna çıkmayı yalanlayanlar gerçekten ziyana uğramıştır. Nihayet onlara Kıyamet vakti ansızın gelip çatınca onlar, günahlarını sırtlarına yüklenerek diyecekler ki: Dünyada iyi amelleri terk etmemizden dolayı vah bize! Dikkat edin, yüklendikleri şey ne kötüdür!" (En'âm, 31).

"Bir şey yaratmak istediği zaman onun yaptığı 'Ol!' demekten ibarettir. Hemen oluverir." (Yâsîn, 82).

"Gökleri ve yeri yaratan ve onları yaratmaktan yorulmayan Allah'ın, ölüleri diriltmeye gücünün yeteceğini görmediler mi? Evet şüphesiz o, her şeye hakkıyla gücü yetendir." (Ahkâf, 33).

"Sana kıyametin ne zaman kopacağını soruyorlar. De ki: Onun bilgisi ancak Rabb'im katındadır. Onu, vaktinde ancak O (Allah) ortaya çıkaracaktır. O göklere de yere de ağır basmıştır. O size ancak ansızın gelecektir. Sanki senin ondan haberin varmış gibi sana soruyorlar. De ki: Onun bilgisi sadece Allah katındadır. Fakat insanların çoğu bilmiyorlar." (A'râf, 187).

"Kıyamet günü mutlaka gelecektir, bunda hiç şüphe yoktur. Fakat insanların birçoğu buna inanmazlar." (Mü'min, 59).

"Sana kıyametin ne zaman gelip çatacağını soruyorlar: Sen onu nereden bileceksin! Onun nihâî bilgisi, yalnızca Rabb'ine aittir." (Nâziat, 42/44)

"Rüzgârları rahmetinin önünde müjde olarak gönderen odur. Sonunda onlar (o rüzgârlar) ağır bulutları yüklenince onu ölü bir memlekete sevk ederiz. Orada suyu indirir ve onunla türlü türlü meyveler çıkarırız. İşte ölüleri de böyle çıkaracağız. Herhâlde bundan ibret alırsınız." (Â'râf, 57).

Kıyamet konusunda Hz. Peygamber'in hadisleri bulunmaktadır. Hz. Peygamber; *"Siz bana kıyameti soruyorsunuz. Onun bilgisi sadece Allah katındadır."* (Müslim, Fedâilü's-Sahabe, 218). Bir gün sahabeden Akra b. Habis, Hz. Peygamber'e, *"Ya Resulallah! Kıyamet ne zaman kopacak?"* diye sordu. Peygamberimiz onun sorusuna, *"Sen onun için ne hazırladın?"* buyurarak cevap verdi. Akra b. Habis, *"Onun için fazla bir şey hazırlamadım. Namaz, oruç, sadaka vermek gibi ibadetlerim dışında onun için fazla bir hazırlığım yoktur. Ancak ben, Allah'ı ve Resulü'nü çok severim."* dedi. Hz. Peygamber, *"O hâlde sen sevdiğinle beraber olacaksın."* cevabını verdi. (Buhârî, Edeb, 96).

Ahiret hayatının bir diğer aşaması da haşirdir. Haşir sözcüğü sözlük anlamı olarak toplanmak ve bir araya gelmek anlamlarına gelmektedir. Dini bir terim olarak ise canlıların öbür dünyada yeniden diriltilerek mahşer denilen yerde dünyada yapmış oldukları ya da yapmadıklarının hesabını vermek üzere bir araya toplanmasıdır. Mahşer ise kıyamet günü sura ikinci kez üflendikten sonra tüm insanların yeniden diriltilerek mezarlarından çıkarak her şeyin hesabını vermek üzere toplanacakları yere verilen isimdir. Bu konuda Kur'an-ı Kerim'de birçok ayet yer almaktadır. Kur'an-ı Kerim'de;

"O Gün, dağları yerinden söktüp atacağız; yerin düz, çırılçıplak olduğunu göreceksin. Sonra da, bütün insanları yeniden dirilterek bir araya getirecek, bir tekini bile geride bırakmayacağız." (Kehf, 47).

"Andolsun, ölmeniz de öldürülmeniz de Allah'ın huzurunda toplanacaksınız." (Âl-i İmrân, 158).

"Şüphesiz biz diriltir ve öldürürüz. Dönüş de ancak bizedir. O gün yer yarılr, onların üzerinden süratle yarılp açılır. Bu, bize göre kolay olan bir haşirdir." (Kaf, 43/44).

"Allah kime hidayet verirse işte doğru yolu bulan odur; kimi de hidayetten uzak tutarsa artık onlara Allah'tan başka dostlar bulamazsın. Kıyamet gününde onları kör, dilsiz ve sağır bir hâlde, yüzükoyun haşrederiz. Onların varacağı ve kalacağı yer cehennemdir ki ateşi yavaşladıkça onun alevini artırırız." (İsrâ, 97).

"Allah'ın onları, sanki günün ancak bir saati kadar kaldıklarını zanneder vaziyette yeniden diriltilip toplayacağı gün aralarında birbirleriyle tanışırlar. Allah'ın huzuruna varmayı yalanlayanlar elbette zarara uğramışlardır. Zira onlar doğru yola gitmemişlerdi." (Yunus, 45).

"O günde sûra üflenir ve biz o zaman günahkârları, gözleri (korkudan) gömgök bir hâlde mahşerde toplarız." (Tâhâ, 102).

"Rabb'ine andolsun, onları şeytanlarla beraber mutlaka haşredeceğiz. Sonra onları kesinlikle cehennemin çevresinde diz çökmüş bir halde bekleteceğiz!" (Meryem, 68).

"O gün bazı yüzler parlak, güleç ve sevinçlidir. Yine o gün bazı yüzleri de keder bürümüş, (o yüzler) hüzünden kapkara kesilmiştir. İşte bunlar kâfirlerdir, günahkârlardır." (Abese, 38/42)

"(Diriliş için) Sûra üflendiği gün, Allah'ın dilediği kimseler hariç, göklerde ve yerde bulunanlar dehşet içinde kalacak ve hepsi, boyunları bükülmüş bir halde O'nun huzuruna çıkacaktır." (Neml, 87).

Ahiret hayatının bir diğer aşaması ise hesap aşamasıdır. Mahşer meydanında toplanan insanlar burada, dünyada yaptıkları ve yapmadıkları fiillerden hesaba çekileceklerdir. Kur'an-ı Kerim'de hesap günü ile ilgili;

"Elbette kendilerine peygamber gönderilen kimseleri de gönderilen peygamberleri de mutlaka sorguya çekeceğiz." (A'râf, 6).

"Kitap ortaya konur. Suçluları, kitabın içindekilerden korkuya kapılmış görürsün. 'Eyyah bize!' Bu nasıl bir kitaptır ki küçük, büyük hiçbir şey bırakmadan hepsini sayıp dökmüş!' derler. Onlar, bütün yaptıklarını karşılarında bulurlar. Senin Rabb'in hiç kimseye zulmetmez." (Kehf, 49).

"Kitabı sağ tarafından verilen, 'Alın, kitabımı okuyun. Doğrusu ben, hesabımla karşılaşacağımı biliyordum.' der. Artık o, meyveleri sarkmış yüce bir cennette hoşnut kalacağı bir hayat içindedir." (Hakka, 19/23).

"Kitabı sol tarafından verilene gelince, o; keşke der, kitabım bana hiç verilmeseydi de hesabımın ne olduğunu bilmeseydim. Keşke onunla (ölümümle) her iş olup bitseydi. Malım bana hiçbir fayda sağlamadı. Saltanatım da benden (koptu) yok olup gitti." (Hakka, 25/28).

Hesap günü için Hz. Peygamber'in de hadisi bulunmaktadır. Hz. Peygamber bugün için; *"Kıyamet gününde insan şu beş şeyden hesaba çekilmedikçe Rabb'inin huzurundan bir yere kımıldayamaz: Ömrünü nerede ve nasıl geçirdiğinden, Gençliğini nerede yıprattığından, Malını nereden kazandığından, Kazandığını nereye harcadığından, Bildiği ile amel edip etmediğinden."* Buyurmuştur (Tirmizî, Sıfatu'l-Kıyâme, 1).

Hesap aşamasından sonra mizan kurulacaktır. Sözlük anlamı olarak ölçü, tartı, terazi anlamına gelen mizan dini bir terim olarak ise ahiret günü insanların günah ve sevaplarının, iyilik ve kötülüklerinin tartılacağı manevi terazidir. Kur'an-ı Kerim'de;

"O gün amellerin tartılması da haktır. Kimlerin sevabı ağır gelirse işte onlar kurtuluşa erenlerdir. Ama kimlerin sevabı da hafif gelirse işte onlar, ayetlerimize haksızlık etmiş olmaları sebebiyle kendilerini ziyana sokanlardır." (Â'râf, 8/9).

"Artık kimin tartıları ağır gelirse işte onlar, kurtuluşa erenlerin ta kendileridir. Kimlerin de tartıları hafif gelirse işte onlar da kendilerini ziyana uğratanların ta kendileridir. Onlar, cehennemde ebedî kalacaklardır." (Mü'minûn, 102/103).

"Kıyamet günü için adalet terazileri kuracağız. Öyle ki hiçbir kimseye zerre kadar zulmedilmeyecek. (Yapılan iş) bir hardal tanesi ağırlığına da olsa onu getirip ortaya koyacağız. Hesap görücü olarak biz yeteriz." (Enbiyâ, 47).

"O gün biz onların ağızlarını mühürleriz. Elleri bize konuşur, ayakları da kazandıklarına şahitlik eder." (Yâsin, 65).

"Allah'ın düşmanlarının, toplanıp yığın yığın cehenneme sevk edilecekleri günü"

hatırla! Nihayet cehenneme vardıklarında kulakları, gözleri ve derileri, yapmış oldukları işler hakkında kendileri aleyhine şahitlik ederler.” (Fussilet, 19/20).

Ahret hayatının bir diğer aşaması da cennet ve cehennemdir. İman edenler, ibadetlerini eksiksiz yerine getirenler, salih amel işleyen kullarını Allah, cennetine koyacaktır. Ancak inanılması gereken şeylere inanmayan, ya da inandığı halde inanmayanların hayatlarını yaşayan ve günahları affedilmeyen kullar ise cehenneme gireceklerdir. Kur'an-ı Kerim'de cennet ile ilgili birçok ayet ve hadis bulunmaktadır.

Bu ayet ve hadisler;

“Rabb'inizin başına ve genişliği göklerle yer arası kadar olan, Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için hazırlanmış bulunan cennete koşun.” (Âl-i İmrân 3/133).

“Onlara altın tepsiler ve kadehler dolaştırılır. Orada canlarının istediği, gözlerinin hoşlandığı her şey vardır. Ve kendilerine: Siz, orada ebedî kalacaksınız, işte yaptıklarınıza karşılık size miras verilen cennet budur. Orada sizin için bol bol meyveler vardır, onlardan yersiniz, denilir.” (Zuhruf, 71/73).

“...İnanıp yararlı işler yapanlar da cennet bahçelerindedirler. Onlar için Rableri katında diledikleri her şey vardır. İşte bu büyük lütuftur.” (Şûrâ, 26/22).

“İman edip salih ameller işleyenler ise cennetliklerdir. Onlar orada ebedî kalacaklardır.” (Bakara, 2/82).

“Allah'a karşı gelmekten sakınanlara söz verilen cennetin durumu şöyledir: Orada bozulmayan su ırmakları, tadı değişmeyen süt ırmakları, içenlere zevk veren içecek ırmakları, saf bal ırmakları vardır. Orada onlar için meyvelerin her çeşidi vardır. Rablerinden de bağışlama vardır. Bu cennetliklerin durumu, ateşte temelli kalacak olan ve bağırsaklarını parça parça edecek kaynar su içirilen kimselerin durumu gibi olur mu?” (Muhammed, 47/15).

“İman edip salih ameller işleyenlere, kendileri için; altından ırmaklar akan cennetler olduğunu müjdele. Cennetlerin meyvelerinden kendilerine her rızık verilisinde, 'Bu (tıpkı) daha önce (dünyada iken) bize verilen rızık!' diyecekler. Hâlbuki bu rızık onlara (dünyadakine) benzer olarak verilmiştir. Onlar için orada tertemiz eşler de vardır. Onlar orada ebedî kalacaklardır.” (Bakara, 2/25).

“Rabb'inizden bir bağışlanmaya ve eni, gökle yerin genişliği kadar olan, Allah'a ve Resûlüne inananlar için hazırlanan cennete yarışarcasına koşun. İşte bu, Allah'ın lütfudur. Onu dilediğine verir. Allah büyük lütuf sahibidir.” (Hadîd, 57/21).

“Siz ancak yaptığınız işlerin karşılığı olarak cezalandırılırsınız. Ancak Allah'ın ihlaslı kulları başka. Bunlar için bilinen bir rızık türlü meyveler vardır. Naîm cennetlerinde karşılıklı koltuklar üzerine kurulmuş oldukları hâlde kendilerine ikram edilir.” (Saffât, 39/42).

Ebû Hureyre'den nakledildiğine göre, Hz. Peygamber'e (s.a.v) insanların cennete girmesini en çok sağlayan şey nedir?' diye soruldu. Hz. Peygamber: *“Takva (Allah'ın emir ve yasaklarına titizlikle uymak) ve güzel ahlakıdır.”* buyurdu. (İbn-i Mâce, Zühd, 29.)

Kur'an-ı Kerim'de ahiret hayatının bir diğer aşaması ise cehennem aşamasıdır. Cehennem inkâr edenlerin, münafıkların, zalimlerin, hakka ve hidayete tabi olmayanların hem ceza hem de azap görecekleri yerlerdir. Kur'an-ı Kerim'de cehennem ile ilgili ayetler;

"Cehennem yedi kapısı vardır. Onlardan her kapı için birer grup ayrılmıştır." (Hicr, 15/44).

"(Resulüm!) İnkâr edenlere de ki: Yakında mağlup olacaksınız ve cehenneme sürüleceksiniz. Orası kalınacak ne kötü bir yerdir!" (Âl-i İmrân, 3/12).

"De ki: 'Hak, Rabb'inizdendir. Artık dileyen iman etsin, dileyen inkâr etsin.' Biz zalimlere öyle bir ateş hazırladık ki onun alevden duvarları kendilerini çepeçevre kuşatmıştır. (Susuzluktan) feryat edip yardım dilediklerinde, maden eriyiği gibi yüzleri yakıp kavuran bir su ile kendilerine yardım edilir. O, ne kötü bir içecektir! Cehennem ne korkunç bir yaslanacak yerdir." (Kehf, 18/29).

"Şüphesiz, inkâr eden kitap ehli ile Allah'a ortak koşanlar, içinde ebedi kalmak üzere cehennem ateşindedirler. İşte onlar yaratıkların en kötüsüdürler." (Beyyine, 98/6).

"İnkâr edenler için ise cehennem ateşi vardır. Öldürülmezler ki ölsünler. Kendilerinden cehennem azabı da hafifletilmez. İşte biz her nankörü böyle cezalandırırız." (Fâtır, 35/36).

"Onlar cehennemde, 'Ey Rabb'imiz! Bizi buradan çıkar ki dünyada iken işlemekte olduğumuzdan başka ameller, salih ameller işleyelim.' diye bağırsınlar. (Onlara şöyle denilir:) Sizi düşünüp öğüt alacak kimsenin düşünüp öğüt alabileceği kadar yaşatmadık mı? Size uyarıcı da gelmişti. Öyle ise tadın azabı. Çünkü zalimler için hiçbir yardımcı yoktur." (Fâtır, 35/37).

"Mal toplayan ve onu durmadan sayan, insanları arkadan çekiştiren, kaş göz işaretiyle alay eden her kişinin vay hâline! O, malının, kendisini ebedî kılacağını sanır. Hayır! Andolsun ki o, Hutâme'ye atılacaktır. Hutame'nin ne olduğunu sen ne bileceksin? O, Allah'ın, yüreklere işleyen tutuşturulmuş ateşidir." (Hümeze, 104/1-7)

"Yarım hurmayla bile olsa kendinizi ateşten koruyun. Bunu da bulamayan güzel bir sözle (kendisini ateşten korusun.)" (Buhârî, Rikak, 49.)

Allah'a (c.c.) ve diğer inanç esaslarına iman etmeyen inkârcılar, cehennemde ebediyen kalacaklardır. Müslüman olarak öldüğü hâlde günahı çok olan ve Allah'ın bağışlamadığı kişiler ise cehennemde cezasını çektikten sonra cennete gireceklerdir. (Müslim, Sahih, İman 325).

Ortaöğretim 11. Sınıf DKAB dersinin "Dünya ve Ahiret" ünitesinde ahiret ile ilgili olarak bilgi kutusunda Hz. Peygamber'in bir hadisi verilmiştir. Bu hadiste Hz. Peygamber ahiret hayatında cennete gitmek isteyen kişilere bazı tavsiyelerde bulunmuştur. Hz. Peygamber; "Siz bana altı konuda garanti verin, ben de size cenneti garanti edeyim:

1-Konuştüğunuzda doğru söyleyin.

2-Söz verdiğiniz zaman onu yerine getirin.

3-Size bir şey emanet edildiğinde onu sahibine verin.

4-Namusunuzu koruyun.

5-(Harama) bakmaktan sakının.

6-Elinizi (kötü işlerden) çekin.” (Hanbel, el-Müsned, 5:323). (MEB, 11. Sınıf: 28).

Ortaöğretim 11. Sınıf DKAB dersinin “Dünya ve Ahiret” ünitesinde ‘bilgi kutusu’ içinde şehitlik ile ilgili bilgiler verilmiştir. İslam dinine göre şehitler yıkanmaz ve kefenlenmezler şehit oldukları elbiseleri ile defnedilirler. Cenaze namazları kılınır. Hz. Peygamber Uhut Savaşı’nda şehit olanlar için; *“Onları kanlarıyla defnedin. Çünkü Allah yolunda yara alan kimse, kıyamet günü yarası kanayarak (Allah’ın huzuruna) gelir, yaranın rengi kan rengi, kokusu ise misk kokusudur.”* (Nesâî, Cihad, 27.) buyurmuş ve kıyamet gününün olacağını bildirmiştir (MEB, 11. Sınıf: 28).

Ortaöğretim 11. Sınıf DKAB dersinin “Dünya ve Ahiret” ünitesinde etkinlik kısmında Hz. Peygamber’in ahiret ile ilgili bir hadisine yer verilmiştir. *“Kabirleri ziyaret ediniz. Çünkü onlar size ahireti hatırlatır.”* (Ebû Davud, Cenâiz, 81) buyurmuştur (MEB, 11. Sınıf: 38).

Ortaöğretim 11. Sınıf DKAB dersinin “Dünya ve Ahiret” ünitesinde ahiret ile ilgili olarak: Kur’an-ı Kerim’de ölen insanların arkalarında bırakmış oldukları hayırlı işler, çalışmalar, hayırlı evlatların, insanlara ve hayvanlara faydalı olan eserlerin ölen kişilere sevap getireceğine işaret edilir. Bu konu hakkında; *“Şüphesiz biz ölüleri mutlaka diriltiriz. Onların yaptıklarını ve bıraktıkları eserleri yazarız...”* (Yâsin, 12) buyurularak kıyamet ve ba’s’ın olacağı bildirilmektedir (MEB, 11. Sınıf: 40).

Ortaöğretim 11. Sınıf DKAB dersinin “Kuran’a Göre Hz. Muhammed” ünitesinin giriş kısmında verilen ayette de ahiret gününün hak ve gerçek olduğu bizlere bildirilmiştir. *“Andolsun, Allah’ın Resülü’nde sizin için, Allah’a ve ahiret gününe kavuşmayı uman, Allah’ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır.”* (Ahzab, 21) buyurulmuştur (MEB, 11. Sınıf: 47).

Ortaöğretim 11. Sınıf DKAB dersinin “Kuran’a Göre Hz. Muhammed” ünitesinde Hz. Peygamber’in peygamberlikle ilgili sorumluklarından birinin de temsil olduğu belirtilmiştir. Bu konuda örnek verilen bir ayette ahiret gününün gerçekleşeceği hakikati gösterilmektedir. Bu ayette; *“Andolsun, Allah’ın Resülü’nde*

sizin için Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı uman, Allah'ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır." (Ahzâb, 21) buyrulmuştur (MEB, 11. Sınıf: 54).

Ortaöğretim 11. Sınıf DKAB dersinin "Kur'an'da Bazı Kavramlar" ünitesinde ahiret hayatı ile ilgili ayetlere yer verilmiştir. Allah'ı görüyormuşçasına yaşamak: İhsan başlığı altında Kasas Suresi 7. ayeti verilmiştir. Bu ayette; *"Allah'ın sana verdiğinden (onun yolunda harcayarak) ahiret yurdunu iste ama dünyadan da nasibini unutma. Allah'ın sana ihsan ettiği gibi sen de (insanlara) ihsanda bulun, iyilik et. Yeryüzünde bozgunculuğu arzulama. Şüphesiz ki Allah, bozguncuları sevmez."* (Kasas, 77) buyuran Allah bir ahiret hayatı olduğu gerçeğini hatırlatmaktadır (MEB, 11. Sınıf: 71).

Ortaöğretim 11. Sınıf DKAB dersinin "Kur'an'da Bazı Kavramlar" ünitesinde ahiret hayatı ile ilgili Hz. Peygamber ile ilgili bir kıssaya yer verilmiştir. Hz. Peygamber'in yanına gelen bir kişi iman nedir diye sorduğunda Hz. Peygamber ona cevaben; *"İman; Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe ve hayrı ve şerriyle kadere inanmandır."* (Buhârî, İman, 37; Müslim, İman, 1) buyurmuş ve ahirete iman etmenin İslam'ın inanç esaslarından biri olduğu gerçeğine değinmiştir (MEB, 11. Sınıf: 72).

Ortaöğretim 11. Sınıf DKAB dersinin "Kur'an'da Bazı Kavramlar" ünitesinde 'ayet yorumlayalım' etkinliği içinde Bakara Suresi 264. ayeti verilmiştir. Bu ayette Allah (c.c) bizlere bir ahiret gününün olacağını bildirmiştir. Bu ayette;

"Ey iman edenler! Allah'a ve ahiret gününe inanmadığı hâlde insanlara gösteriş olsun diye malını harcayan kimse gibi sadakalarınızı başa kakmak ve gönül kırmak suretiyle boşa çıkarmayın. Böylesinin durumu, üzerinde biraz toprak bulunan ve maruz kaldığı şiddetli yağmurun kendisini çıplak bıraktığı bir kayanın durumu gibidir. Onlar kazandıklarından hiçbir şey elde edemezler. Allah kâfirler topluluğunu hidayete erdirmez."(Bakara, 264) buyurmuştur (MEB, 11. Sınıf: 77).

Ortaöğretim 11. Sınıf DKAB dersinin "Kur'an'da Bazı Kavramlar" ünitesinde "bilgi kutusu" içinde Sad Suresi 45-46 ayetleri verilmiştir. Bu ayetlerin içeriğinde de ahiret hayatının varlığından bahsedilmiştir. Ayeti Kerime'de; *"(Ey Muhammed!) Güçlü ve basiretli kullarımız İbrahim'i, İshak'ı ve Yakup'u da an. Şüphesiz biz onları, ahiret yurdunu düşünen ihlaslı kimseler kıldık."* (Sad, 45-46) buyurulmuştur (MEB, 11. Sınıf: 77).

Ortaöğretim 11. Sınıf DKAB dersinin “Kur’an’da Bazı Kavramlar” ünitesinde etkinlik kısmında Bakara Suresi 177. ayeti verilmiştir. Bu ayette de imanın şartları verilmiştir. Bu şartlardan biri de ahiret gününe iman etmektir. Bakara Suresi 177. ayette;

“İyilik, yüzlerinizi doğu ve batı tarafına çevirmeniz değildir. Asıl iyilik o kimsenin yaptığıdır ki Allah’a, ahiret gününe, meleklerle, kitaplara, peygamberlere inanır. (Allah’ın rızasını gözeterek) yakınlarla, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışlara, dilenenlere ve kölelere sevdiği maldan harcar, namaz kılar, zekât verir. Anlaşma yaptığı zaman sözlerini yerine getirir. Sıkıntı, hastalık ve savaş zamanlarında sabreder. İşte doğru olanlar, bu vasıfları taşıyanlardır. Müttakiler ancak onlardır!” (Bakara, 177) buyurmaktadır Allah (MEB, 11. Sınıf: 91).

Ortaöğretim 11. Sınıf DKAB dersinin “Kur’an’da Bazı Kavramlar” ünitesinde ‘ayet yorumlayalım’ etkinliği kısmında Bakara Suresi 264. ayeti verilmiştir. Bu ayette Allah, ahiret gününün hak ve gerçek olduğunu bildirmektedir. Bu ayette Allah; *“Ey iman edenler! Allah’a ve ahiret gününe inanmadığı hâlde insanlara gösteriş olsun diye malını harcayan kimse gibi sadakalarınızı, başa kakmak ve gönül kırmak suretiyle boşa çıkarmayın. Böylesinin durumu, üzerinde biraz toprak bulunan ve maruz kaldığı şiddetli yağmurun kendisini çıplak bıraktığı bir kayanın durumu gibidir. Onlar kazandıklarından hiçbir şey elde edemezler. Allah kâfirler topluluğunu hidayete erdirmez.”* (Bakara, 264) buyurmaktadır (MEB, 11. Sınıf: 92).

Ortaöğretim 11. Sınıf DKAB dersinin “Kur’an’da Bazı Kavramlar” ünitesinde ahiret ile ilgili olarak: Allah, iman ederek salih amel işleyen kullarının cennetle ödüllendirileceğini ve cennette bu kulları için çok güzel nimetler hazırladığını bildirmektedir. Bu konu ile ilgili bir ayetinde;

“İman edip dünya ve ahiret için yararlı işler yapanlar, Rablerinin izniyle içinde ebedî kalacakları ve altından ırmaklar akan cennetlere konulacaklar ve orada selamla karşılanacaklardır.” (İbrahim, 23).
“Şüphesiz, Allah iman edip salih ameller işleyenleri içlerinden ırmaklar akan cennetlere koyacak, orada altından bileziklerle, incilerle süsleneceklerdir. Oradaki giysileri ise ipektir.” (Hac, 23) buyurmaktadır (MEB, 11. Sınıf: 92).

Ortaöğretim 11. Sınıf DKAB dersinin “İnanç ile İlgili Meseleler” ünitesinde ‘Sekülerizm’ başlığı altında ahiret hayatı ile ilgili bilgiler ve ayetler verilmiştir. Sekülerizm İslamiyet’in ilkeleri ile çelişmektedir. Bunun sebebi sekülerizm insanları

adeta dünya yaşamı ile sınırlandırmakta İslam'ın temel inanç esaslarından ahiret inancını yok saymaktadır. Kur'an-ı Kerim bu yaklaşımı reddetmektedir. Nitekim bir ayette; *"Dediler ki: 'Dünya hayatımızdan başka hayat yoktur. Ölüyoruz ve yaşıyoruz. Bizi ancak zaman yok eder.' Bu hususta onların bir bilgisi yoktur. Onlar sadece zanda bulunuyorlar."* (Câsiye, 45/24). Yine bir ayette dünya hayatının kısa ve gelip geçici olduğu ve önemli olan hayatın ahiret hayatı olduğu belirtilmiştir. Bu hususta Kur'an-ı Kerim'de; *"Dünya hayatı ancak bir oyun ve bir eğlencedir. Elbette ki ahiret yurdu Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için daha hayırlıdır. Hâlâ akıllanmayacak mısınız?"* (En'âm, 6/32) (MEB, 11. Sınıf: 104).

Ortaöğretim 11. Sınıf DKAB dersinin "İnanç ile İlgili Meseleler" ünitesinde etkinlik kısmında verilen Hadid Suresi 20. ayetinde ahiret hayatının hak ve gerçek olduğu bildirilmiştir. Bu ayette Allah;

"Bilin ki dünya hayatı ancak bir oyun, eğlence, bir süs, aranızda bir övünme ve daha çok mal ve evlat sahibi olma isteğinden ibarettir. Tıpkı bir yağmur gibidir ki bitirdiği ziraatçıların hoşuna gider. Sonra kurur da sen onun sapsarı olduğunu görürsün; sonra da çer çöp olur. Ahirette ise çetin bir azap vardır. Yine orada Allah'ın mağfireti ve rızası vardır. Dünya hayatı aldatıcı bir geçimlikten başka bir şey değildir." (Hadid, 20) (MEB, 11. Sınıf: 107).

Ortaöğretim 11. Sınıf DKAB dersinin "İnanç ile İlgili Meseleler" ünitesinde Kur'an-ı Kerim'de yer alan bir ayette takva sahibi müminlerin özellikleri verilirken Allah şöyle buyurmaktadır. *"Onlar sana indirilene de senden önce indirilenlere de inanırlar. Ahirete de kesin olarak inanırlar."* (Bakara, 4) MEB, 11. Sınıf: 109).

4.2.9. DKAB 12. Sınıf Ders Kitabı İçeriği

Ortaöğretim 12. Sınıf DKAB dersinin "Anadolu'da İslam" ünitesi içerisinde 'Kur'an'dan mesajlar' başlığı altında Nisa Suresi 69. ayeti verilmiştir. Bu sure Kur'an-ı Kerim'de Bakara Suresi'nden sonra en uzun olan suredir. Bu ayet içerisinde 69. ayet, ahiret hayatı aşamalarından olan kıyamet günü ile ilgili bilgi vermektedir. Hz. Peygamber ahabından olan bazı kimseler

"Ya Resulallah! Biz sabah akşam senin yanına geliyoruz, yüziüne bakıyor ve seninle oturuyoruz. Yarın (ahirette) sen peygamberlerle olacaksın, biz ise sana ulaşamayacağız." dediler. Sahabelerden biri Hz. Peygamber'in yanına gelerek şöyle dedi; *"Ya Resulallah! Allah'tan başka ilah olmadığına ve senin de*

Allah'ın elçisi olduğuna şehadet ettim, beş vakit namazımı kıldım, malımın zekâtını verdim, Ramazan ayının orucunu tuttum.” Dedi Hz. Peygamber; “Kim ölünceye kadar bunlara devam ederse, kıyamet gününde peygamberler, sıddıklar, şehitler ve iyi kimselerle birlikte olur, dedi ve iki parmağını dikti, anne ve babasına asi olmadıkça.” dedi (İbn Kesîr, Tefsirü’l- Kur’ani’l-Azim). Yaşanan bu olay üzerine Nisa Suresi 69. ayeti indirildi (MEB, 12. Sınıf: 64).

Ortaöğretim 12. Sınıf DKAB dersinin “İslam Düşüncesinde Tasavvufi Yorumlar” ünitesi içerisinde ünitesinin rızalık ve kul hakkının sorulması başlığı altında cennet ile ilgili ayet verilmiştir. Bu ayette; *“Müminler ancak kardeşler. “... Ey huzura kavuşmuş insan! Sen ondan razı, o da senden razı olarak Rabb’ine dön. (Seçkin) kullarım arasına katıl ve cennetime gir!...”* (Fecr, 27/30) buyuran Allah, ahiret hayatının hak ve gerçek olduğunu bildiriyor (MEB, 12. Sınıf: 86).

Ortaöğretim 12. Sınıf DKAB dersinin “Güncel Dini Meseleler” ünitesi içerisinde ünitesinin, ünite değerlendirmesi kısmında ayet verilerek yorumlanması istenmiştir. Bu ayette ahiret gününe iman etmek geçmektedir. Bu ayette Allah; *“İnsanlardan öyleleri vardır ki: “Biz Allah’a ve ahiret gününe iman ettik.” derler; oysa inanmış değillerdir.”* (Bakara, 8) (MEB, 12. Sınıf: 96).

4.3. KAPSAM

Öğrenme alanı adı verilen kapsam, aynı konuların ardışık eğitim basamakları içerisinde gittikçe artan bir konu dağılımı ile verilmesini hedefleyen, sınıf düzeylerine göre farklılık ve aşama gösteren alakalı konuların birlikte verildiği bir yapıya sahiptir.

İlköğretim DKAB dersi “İnanç”, “İbadet”, “Hz. Muhammed”, “Kur ‘an ve Yorumu”, “Ahlâk”, “Din ve Kültür” şeklinde altı adet öğrenme alanı üstüne yapılandırılarak hazırlanmıştır.

İlköğretimler için hazırlanan “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi” programı öğrenme alanları hem kendi içerisinde hem de diğer öğrenme alanları arasında bir bütünlük oluşturacak şekilde ele alınmış ve birbiri ile ilişkilendirilerek hazırlanmıştır. Bahsedilen öğrenme alanları, 4. sınıftan 8. sınıfa kadar devamlılık göstermektedir. Öğrenme alanları ilköğretimin 4, 5, 6, 7, 8. sınıflarda işlenecek olan üniteler ve açılımlarının belirlenmesinde temel çerçeveyi meydana getirmektedir. Her sınıf düzeyinde altı öğrenme alanından her biri için bir ünite yer almaktadır. Bununla beraber bazen bir ünite bir ya da daha fazla öğrenme alanının çerçevesine dâhil

olabilmektedir. Bu nedenle bir öğrenme alanına ait olan üniteler ya da kazanımlar kendi üniteleri ile ya ünitelerin kazanımları ile ya da diğer öğrenme alanına ait olan ünitelerle ya da kazanımlar ile ilişkilendirilmiş ve yapılan bu tür ilişkilendirmelerle konuların açıklamalar kısmına da dikkat çekilmiştir. Yine ünitelerin sonunda ünite ve kazanımları desteklemek için okuma metinleri yer almıştır (MEB, 2018).

DKAB programlarında “Ahiret” konusu “İnanç” öğrenme alanı içinde doğrudan diğer öğrenme alanlarında ise (“Hz. Muhammed”, “Kur'an ve Yorumu” ve “Ahlak”) dolaylı olarak ele alınmıştır. İnanç öğrenme alanındaki ünitelerden 4. sınıf İslam’ın inanç esasları ünitesinin “Ahirete İman” başlığı içerisinde ve 7. sınıf melek ve ahiret inancı ünitelerinde ise doğrudan ele alınmıştır. 4. sınıftan 8. sınıfa kadar olan diğer ünitelerde ise ayetler ve hadisler kullanılarak dolaylı olarak da olsa ahirete vurgu yapılmaya çalışılmıştır.

Ortaöğretim öğrenme alanları ise 9. sınıftan başlayıp 12. sınıfa kadar devam eden bir yapıya sahiptir. Her sınıf düzeyinde yedi öğrenme alanından her biri için bir ünite yer almaktadır. Bununla beraber bazen bir ünite bir veya birden fazla öğrenme alanı içine girebilmektedir. Bir öğrenme alanına ait olan üniteler ya da kazanımlar kendi üniteleri ve ünite kazanımları ile ilişkilendirilebilmektedir.

Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi ” İnanç “, “İbadet “,” Hz. Muhammed “,” Vahiy ve Akıl”,” Ahlak ve Değerler “,” Din ve Laiklik” ve ”Din, Kültür ve Medeniyet “ şeklinde yedi öğrenme alanı üzerine yapılandırılmıştır.

“Ahiret” konusu “İnanç” öğrenme alanı içinde doğrudan diğer öğrenme alanları içerisinde ise dolaylı olarak ele alınmıştır. Öğrenciler, bu öğrenme alanlarında 9. sınıf düzeyinde insanoğlunun konumunu, insan ve din arasındaki ilişkiyi, dinin insan hayatı içerisindeki önemini ve inanç türlerini öğrenmektedirler. Öğrenciler 10. sınıf düzeyinde Allah’ın varlığını ve birliğinin delillerini, Allah’ın bazı sıfatlarını, insan ile Allah arasındaki iletişim yollarını ve temel inanç esaslarını öğreneceklerdir. Öğrenciler 11. sınıfta ise insan hayatının amaçsız olmadığını ve bu durumu ahiret inancı ile anlamlandırmayı, hayatı ve hayatın önemini, acı ve sevinçleri paylaşmayı öğreneceklerdir. Bununla birlikte 11. sınıfta “İnanç Öğrenme” alanında dünya ve ahiret konusu doğrudan işlenmiştir. Bu konu içerisinde varoluşumuzun ve hayatın anlamı, ahiret âlemi ve kavramları, ahirete uğurlama gibi konulardan da bahsedilmektedir.

4.4. AHİRET İLE İLGİLİ KAZANIMLARIN İŞLENİŞİNDE KULLANILAN YÖNTEM VE TEKNİKLER

İlköğretim 4, 7. ve ortaöğretim 11. sınıflarda “Ahiret” konusu ve kazanımları doğrudan ve konu başlığı şeklinde ele alınıp ders kitaplarında işlenmektedir. Bu nedenle bu başlık altında ahiret konusu ile ilgili üniteler, konuların işlenişi ve konuların derslerde işlenmesi sırasında kullanılan yöntem ve teknikler ele alınacaktır. 5, 6, 8, 9, 10 ve 12. sınıf düzeylerinde “Ahiret” konusu üniteler içinde doğrudan yer almamaktadır. Bunun için de bu sınıf düzeylerinde ahiret konusu ile ilgili üniteler içinde herhangi bir yöntem ya da teknik yer almamaktadır. Bu nedenle bu başlık altında bu sınıf düzeylerine ait bir başlık bulunmamaktadır. Bu konu başlığı altında ilköğretim 4 ve 7. sınıf, ortaöğretim 11. sınıf DKAB ders kitapları yöntem ve teknikler açısından incelenmiştir. Ayrıca ahiret konusu ile ilgili ders işlenişi DKAB 4,7,11. sınıf günlük planları çerçevesinde işlenişi paylaşılmıştır.

4.4.1. DKAB 4. Sınıf Derslerinde Kullanılan Yöntem ve Teknikleri

DKAB 4. Sınıf ders kitabında “İslam’ı Tanıyalım” ünitesinin bir alt başlığı olan “Ahirete İman” ile “Âmentü Duası ve Anlamı” konuları işlenirken anlatım yöntemi kullanılmıştır. Kitapta verilen metinler sesli ve sessiz okuma tekniklerine uygun olarak verilmiştir. Ayrıca sayfa otuz beşte verilen metinde ahiret inancı günlük hayat ile ilişkilendirilmiştir. Sayfa otuz altıdaki “Bulalım” etkinliği ile “4.2.1. İslam’ın inanç esaslarını sıralar” kazanımı desteklenmiştir. Sayfa kırk yedide verilen “yazalım” etkinliği ile de “4.2.4. Âmentü duasını okur, anlamını söyler” kazanımı ile “4.2.1. İslam’ın inanç esaslarını sıralar” kazanımı ilişkilendirilmiştir. Kitapta kullanılan yöntem-teknikler ve bu etkinlikler öğrenimin gerçekleştirilmesi ve “4.2.1. İslam’ın inanç esaslarını sıralar” ile “4.2.4. Âmentü duasını okur, anlamını söyler” kazanımlarının aktarılması için uygundur. Çünkü anlatım yöntemi bilişsel alanın bilgi basamağındaki kazanımlara ulaşılması ve konular arası geçiş için uygun olan bir yöntemdir.

DKAB günlük ders planı içerisinde konunun işlenişi şöyledir; Önce çocuklardan ahirete iman konusu ile ilgili olan metni sessizce okumaları istenir. Daha sonra çocukların anlamlarını bilmedikleri ifadelerin altlarını çizmesi istenir. Sorulacak

sorular ile de öğrencilerin derse aktif katılımı sağlanır. Öğrencilere sorulan sorular ise;

- Ahiret ne anlama gelmektedir?
- Ahiret hayatı neden vardır?

Dersin işlenişi sırasında kullanılacak olan yöntem ve teknikler ise; anlatım, soru-cevap, beyin fırtınası, örnek verme, tartışma, dramatizasyon.

Kullanılacak olan yöntem ve teknikler de ders kitapları, Kur'an Meali, sözlük ve akıllı tahta kullanılması uygundur.

DKAB günlük ders planında kitapta kullanılan yöntem ve tekniklere ek olarak beyin fırtınası, soru-cevap teknikleri kullanılmıştır. Kazanımın ve sınıf içi öğrenme davranışının gerçekleşmesi için kullanılan bu teknikler uyumlu ve ders kitabını destekler niteliktedir.

4.4.2. DKAB 7. Sınıf Derslerinde Kullanılan Yöntem ve Teknikleri

DKAB 7. Sınıf ders kitabının on altıncı sayfasında “Melek ve Ahiret” ünitesinin alt başlıklarından olan “Dünya ve Ahiret Hayatı” konusu anlatılmaya başlanmadan önce “Düşünelim-hazırlanalım” etkinliğinde ““Ölümlü dünya”, “Fâni dünya” ifadeleriyle anlatılmak istenen nedir?” sorusu sorularak öğrencilerin konuya dikkatlerini çekmeye ve onların ön bilgilerini harekete geçirmeye çalışılmıştır. Bu sebeple etkinlikte beyin fırtınası ve soru cevap teknikleri kullanılmıştır. Kitabın on altıncı ve on yedinci sayfalarında konu ayrıntılı olarak ele alınmış ve anlatım yöntemi tercih edilmiştir. Konu anlatılırken ayetlerden yararlanılmış ve günlük hayatla ilişkilendirme ilkesine dikkat edilmiştir. Kitapta görseller kullanılarak konu somut hale getirilmeye çalışılmış ve öğrencilerin anlamlı öğrenmeleri desteklenmek istenmiştir. Ayrıca sayfa on yedide ayetten çıkarım yapmak amacıyla verilen etkinlik, anlatımda kullanılan yöntem ve tekniği desteklemek için tek başına yeterli değildir. “7.1.3. Dünya hayatı ile ahiret hayatı arasındaki ilişkiyi yorumlar” kazanımını kazandırmak için kullanılan anlatım yöntemi ve beyin fırtınası, soru cevap, günlük hayatla ilişkilendirme teknikleri yeterli görülmektedir.

DKAB günlük ders planı içerisinde konun işlenişi şöyledir; 7. Sınıf “Melek ve Ahiret” ünitesinin alt başlıklarından olan “Dünya ve Ahiret Hayatı” konusunun

işlenmesi: Öğrenciler ilk olarak “Ölüm eğer bir son olsaydı dünya hayatı anlamlı olabilir miydi?” sorusu sorularak öğrencilerin derse hazırlanması sağlanır. Öğrencilerden “ahiret” sözcüğünün anlamını sözlükten çıkararak gereken açıklamaları yapmaları istenir. Ahirete iman konusunun öğrenciler tarafından sorgulanarak okumaları istenir. Daha sonra önceden belirlenen sorular ile öğrencilerin derse aktif olarak katılımları sağlanır. Öğrencilere sorulacak sorular ise;

1-Ölüme hazırlıklı olmak ne anlama gelmektedir?

2-Ölümün yeni bir hayatın başlangıcı kabul edilmesi ne anlama gelmektedir?

3-Ahirete iman ne anlama gelmektedir?

4-Ahiret hayatının varlığı ve nasıl olduğu hakkında gereken doğru bilgileri nereden ve nasıl temin edebiliriz?

5-Neden ahirete iman ederiz?

6-Dünya ve ahiret hayatları birbirleri için neden zorunludur?

Verilen soruların cevaplandırılması sırasında öğrencilerden Câsiye/24, Mü'minûn/115 ayetlerinin meallerinden faydalanmaları istenir. Dersin değerlendirilmesi öğrencilerin ahiret hayatının varlığının kanıtları sorusu sorularak gerçekleştirilir. Bu konu için dersin işlenişi sırasında kullanılacak olan yöntem ve teknikler; Beyin fırtınası, örnek verme ve günlük hayatla ilişkilendirme. Kullanılacak olan yöntem ve teknikler; ders kitapları, Kur'an Meali, Diyanet İlmihali, sözlük ve akıllı tahta ile desteklenir.

DKAB 7. Sınıf ders kitabının on sekizinci sayfasında “Melek ve Ahiret” ünitesinin alt başlıklarından olan “Ahiret Hayatının Aşamaları” konusu anlatılmaya başlanmadan önce “Düşünelim-hazırlanalım” etkinliğinde “Dünyada mekân, ahirette iman” ne demektir?” sorusu sorularak öğrencilerin konuya dikkatlerini çekmeye ve onların ön bilgilerini harekete geçirmeye çalışılmıştır. Bu sebeple etkinlikte beyin fırtınası ve soru cevap teknikleri kullanılmıştır. Kitabın on sekiz ve yirmi birinci sayfaları arası konu detaylı bir şekilde verilmiş ve yöntem olarak anlatım yöntemi kullanılmıştır. Anlatım yöntemi ayet ve hadislerle desteklenmiştir. Ayrıca sayfa on dokuz ve yirmi ikinci sayfalarda ayet ve hadisleri yorumlamaya yönelik etkinlikler kullanılarak konu desteklenmeye çalışılmıştır. Yirmi üçüncü sayfada “Ahiret hayatının aşamalarını, meydana gelme sırasına göre numaralandırma” etkinliği

verilmiştir. “7.1.4. Ahiret hayatının aşamalarını açıklar” kazanımına yönelik kullanılan anlatım yöntemi ve beyin fırtınası ile soru cevap teknikleri öğrenimin gerçekleşmesi için uygundur. Ancak kitapta kullanılan etkinlikler yöntem ve teknikleri destekleme konusunda eksik kalmıştır.

“7.1.5. Allah’ın adil, merhametli affedici olması ile ahiret inancı arasında ilişki kurar” kazanımı DKAB öğretim programında “5. Ahiret İnancının İnsan Davranışlarına Etkisi” başlığı altında anlatılacak şekilde gösterilmiştir. Kitapta bu kazanım ayrı bir konu başlığı altında anlatılması gerekirken “Ahiret hayatının aşamaları” konusu içerisinde dört paragraflık bir metin içinde anlatılmıştır.

DKAB günlük ders planı içerisinde konun işlenişi şöyledir; 7. Sınıftaki “Melek ve Ahiret” ünitesinin alt başlıklarından olan “Ahiret Hayatının Aşamaları” konusu işlenirken ilk olarak öğrencilere “Ahiret denildiği vakit aklınıza ilk gelen şey neler olabilir?” sorusu sorularak öğrencilerin derse hazır hale gelmeleri sağlanır. Konu ile alakalı olan anahtar kelime ve kavramlar konu içinde bulunarak akıllı tahtaya yazılır. Daha sonra öğretmen yazılan bu kavramları tek tek açıklar. Bu kavramlar; ölüm, kıyamet, diriliş, mahşer, hesap, mizan, cennet, cehennem Önceden hazırlanan sorular öğrencilere sorularak anahtar kavramlar yardımı ile birlikte öğrencilerin konu üzerinde düşünmelerine izin verilir. Sorulacak sorular;

1-Kıyamet ne demektir?

2-Kıyamet nasıl gerçekleşecektir?

3-Kıyamet ve yeniden dirilme arasında ne tür bir ilişki bulunmaktadır?

şeklindedir. Daha sonra öğretmen ahiret hayatının aşamalarını sıralar. Öğrencilerinden de metni takip ederek sessiz bir şekilde dinlemelerini ister. Konuyu okurken önceden hazırlanan soruları öğrencilere yönelterek konunun çok daha iyi anlaşılması sağlanır. Bu sorular;

1-Kıyametin kopması ile birlikte tüm canlıların hayatlarında ne gibi değişiklikler meydana gelecektir?

2-Canlıların ölümünden sonra dirilebilmeleri mümkün müdür?

3-Allah neden kıyametin zamanını kimseye bildirmemiştir?

4-Kıyamet koptuktan sonra hangi aşamalar meydana gelecektir?

Bu aşamadan sonra doğada var olan mevsimler arasında ortaya çıkan değişiklikler ile ölüm ve yeniden diriliş arasında kurulacak bağa dikkat çekilir. Kur’an-ı

Kerim’de yapılan bu benzetmeler ile öldükten sonra yeniden dirilmenin gerçekleşeceği kesin ve net bir şekilde ortaya koyduğu ifade edilir. Kur’an-ı Kerim’de Yasin suresinin 78. ve 82. ayetlerinin anlamları akıllı tahta da açılarak öğrencilerden bazılarına yüksek sesle okutulur. Daha sonra okunan bu ayetlerin yorumu üzerine öğrencilere kısa bir beyin fırtınası tekniği uygulanır. Öğrencilerden ahiret hayatının aşamalarını sırası ile doğru ve düzgün bir şekilde tahtaya yazmaları istenilerek dersin gerekli değerlendirmeleri yapılır. Bu konu için dersin işleniş sırasında kullanılacak olan yöntem ve teknikler; beyin fırtınası, örnek olay analizi ve yordama yapma. Kullanılacak olan yöntem ve teknikler; ders kitapları, Kur’an Meali, Diyanet İlmihali, sözlük ve akıllı tahta ile desteklenir.

Kitapta ayrı bir konu başlığı olarak incelenmeyen 7. Sınıf “Melek ve Ahiret” ünitesinin alt başlıklarından olan “Ahiret İnancının İnsan Davranışlarına Etkisi” konusu DKAB günlük planında şöyle işlenmiştir;

Öğrencilere “Ne ekersen onu biçersin” atasözü verilerek bu atasözünde verilmek istenen mesajın ne olduğu sorularak öğrencilerin derse ön hazırlık yapmaları sağlanır. Öğrencilerden birkaçına sesli ve dönüşümlü olarak metin okutulur. Daha sonra önceden belirlenen sorular öğrencilere yöneltilerek derse aktif olarak dâhil olmaları sağlanır. Bu sorular;

1-Allah’ın adaleti ne anlama gelmektedir?

2-Allah insanları nelerden dolayı hesaba çekecektir?

3-İnsanların bu dünyada yapmış oldukları ahirette nasıl bir karşılık görecek?

Öğrencilerden “Dünya, ahiretin tarlasıdır?” hadisinin yorumlamaları istenir. Öğrencilerden bu dünyada yaptıkları her şeyin ahirette mutlaka karşılık bulacağını kavramaları beklenir. Akıllı tahtaya Muhammet suresi 15. Ayetinin meali açılır. Öğrencilerden ilk olarak bu ayette hangi nimetlerden bahsedildiğini belirtmeleri istenir. Daha sonra ise “Size başka hangi tür nimetler sunulmasını isterdiniz? Sorusu yöneltilerek “Benim Cennetim” temalı bir yazı yazmaları beklenir. Hz. Muhammed’e bir cennet nimetlerini sordular. Hz. Muhammed onlara şu cevabı verdi; “Allah diyor ki: Kullarıma, cennette, hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın duymadığı, hiçbir insanın düşünemediği en güzel nimetleri hazırladım.” (Müslim) hadisi verilerek bu hadiste vurgulanmak istenen ana düşünceyi belirlemeleri istenir. Öğrencilerden ahiret

hayatına iman etmenin insanların davranışları üzerinde ne gibi etkileri olduğuna dair örnekler vermeleri istenerek dersin değerlendirmesi yapılır. Bu konu için dersin işlenişi sırasında kullanılacak olan yöntem ve teknikler; Örnek verme, kavram haritası ve yordama yapma. Kullanılacak olan yöntem ve teknikler; ders kitapları, Kur'an Meali, Diyanet İlmihali, sözlük ve akıllı tahta ile desteklenir.

4.4.3. DKAB 11. Sınıf Derslerinde Kullanılan Yöntem ve Teknikleri

DKAB 11. sınıf ders kitabında “Dünya ve Ahiret” ünitesine giriş yapılırken “Hazırlık çalışmaları” başlığı altında ünite kazanımlarına yönelik sorular sorularak öğrenciler araştırmaya sevk edilmiştir.

DKAB 11. sınıf ders kitabının onuncu sayfasında “Dünya ve Ahiret” ünitesinin bir alt başlığı olan “Varoluşun ve Hayatını Anlamı” konusu anlatılmaya başlanırken “Düşünelim ve hazırlanalım” etkinliğinde “Sizce uçsuz bucaksız evren, evrendeki milyonlarca varlık boş yere yaratılmış olabilir mi?” sorusu sorularak öğrencilerin konuya dikkatlerini çekmeye ve onların ön bilgilerini harekete geçirmeye çalışılmıştır. Kitabın on ile on dördüncü sayfaları arasında konu anlatım ve tartışma yöntemi kullanılarak açıklanmıştır. Metin içerisinde kullanılan tartışma yöntemi ile öğrenciler düşündürülmeye yönlendirilmiştir. Böylece beyin fırtınası, soru-cevap teknikleri kullanılmıştır. Kitapta konu anlatılırken ayet ve hadislerle desteklenmiş ayrıca günlük hayatla ilişkilendirilmiştir. Görseller kullanılarak konu somutlaştırılmaya çalışılmıştır. Sayfa on bir ve on üçte ayet ve hadis yorumlama etkinlikleri verilerek konu desteklenmeye çalışılmıştır. Sayfa on dörtte dünya hayatından ahiret hayatına geçişin aşamalarını pekiştirmek için olaylar zinciri dizinleri kavram haritası kullanılmıştır. Aynı sayfada öğrencilerin hayat amaçlarını sorgulatmaya yönelik bir etkinlikte verilmiştir. Konuyu açıklamak için kullanılan yöntem ve teknikler “11.1.1. Hayatı anlamlandırmada ahiret inancının önemini fark eder” kazanımında öğrenme davranışının gerçekleşmesi için uygun ve yeterlidir. Verilen kavram haritası ve etkinlikler kazanımla ilişkili ve yeterlidir.

DKAB günlük ders planı içerisinde konun işlenişi şöyledir; 11. Sınıflar “Dünya ve Ahiret” ünitesinin bir alt başlığı olan “Varoluşun ve Hayatını Anlamı” konusu işlenirken; öğrencilere bu üniteye geçen ahiret, vefat ve cenaze kavramlarının önemi vurgulanır. Ünite içinde yer alan dünya ve ahiret kavramlarının birbirleri olan

ilişkinde vurgu yapılır. Ünite içinde ise; “Varoluşun ve Hayatın Anlamı”, “Ahiret Âlemi”, “Ahirete Uğurlama”, “Kuran’dan Mesajlar: Bakara Suresi 153-157. Ayetler” konularına yer verilir. Ünite içinde bulunan konuların özelliklerine göre ilk olarak ayet ve hadisler başta olmak üzere hem sözlü hem de yazılı edebiyatımızdan konu düzeylerine uygun metinlerden faydalanılır. Kur’an-ı Kerim’den dünya hayatının amacı ile ilgili örnekler verilmesine özen gösterilir. Bununla beraber;

- a. Ahiret inancı insanlara ölümü yeni bir başlangıç olarak düşündürür. İnsanları ölüm korkusundan uzak tutar.
- b. Ahirete inanan insanlar davranışlarını sürekli olarak kontrol altına alırlar.
- c. Ahiret inancı insanları huzurlu ve mutlu olmalarını sağlar.
- d. Ahiret hayatına inanmak insanları umutsuzluktan kurtarır.
- e. Allah vaat etmiş olduğu her şeyi bizlere ahirette verecektir, ahirette sonsuz mutluluk olacaktır.
- f. Adaletin gerçekleşebilmesi için ahiret gereklidir. Ahiret hayatı insanlar için huzur ve umut kaynağıdır. İnsanların psikolojik olarak rahatlamalarına imkân tanır.
- g. İnsanların bir hedef için yaratılması da ahiret inancını gerektirir.
- h. İnsanların ölümsüzlük isteklerine cevap verir

gibi maddeler de öğrencilere aktarılır.

Bu konu için dersin işleniş sırasında kullanılacak olan yöntem ve teknikler; anlatım yöntemi, soru-cevap, tartışma, gösteri, örnek olay, dramatizasyon. Kullanılacak olan yöntem ve teknikler; ders kitapları, Kur’an Meali, Diyanet İlmihali, sözlük ve akıllı tahta ile desteklenir.

11. Sınıf “Dünya ve Ahiret” ünitesinin bir alt başlığı olan “Ahiret Âlemi” konusu ders kitabının on dört ile otuzuncu sayfalar arası ahiret hayatının aşamaları alt başlıklara bölünerek anlatılmıştır. Sayfa on dörtteki “Düşünelim-Hazırlanalım” etkinliğinde “Kıyamet hakkında neler biliyorsunuz?” sorusu sorularak öğrencilerin hazırbulunuşlukları ve konu hakkındaki ön bilgileri harekete geçirilmek istenmiştir. Ahiret hayatının aşamaları anlatım yönteminin kullanılmasına uygun olarak verilmiş ve soru-cevap, beyin fırtınası, analogi ve metafor teknikleri kullanılmıştır. Ayrıca konu verilirken ayet ve hadislerden faydalanılmış ve etkinliklerle desteklenmiştir.

On beşinci ile otuzuncu sayfalar arası ayet ve hadis yorumlamaya yönelik yirmi etkinlik verilmiş olup öğrencilerin anladıklarını yorumlamaları istenmiştir. Sayfa yirmi yedideki etkinlikle öğrencilerin Kur'an mealini aktif bir şekilde kullanmaları istenmiştir. Sayfa on yedideki bir diğer etkinlikte Yunus Emre'ye ait dörtlükler verilerek şiirde verilmek istenen mesaj sorulmuştur. Sayfa yirmi altıda verilen kavram haritası ile cennetin Kur'an ve hadislerde geçen isimleri verilmiştir. Sayfa yirmi sekizdeki bilgi kutusu bölümünde cennetin özellikleri maddeleştirilerek geniş bir şekilde verilmiş ve anlatım yöntemi detaylandırılmıştır. Kitapta konu ile ilgili kullanılan görseller konuyu somutlaştırmak ve açıklamak için uygun bir şekilde verilmiştir. Örneğin; sayfa yirmi birde verilen görselde metafor tekniği kullanılmış, yağın yağmurla ölü toprağı canlandıran Allah'ın, insanı da öldükten sonra dirilteceğı gerçeğı benzetme yoluyla açıklanmaya çalışılmıştır. Ders kitabında "11.1.2. Dünya hayatı ile ahiret hayatı arasında ilişki kurar ve 11.1.3. Ahiret hayatının aşamalarını ayet ve hadislerle temellendirir" kazanımlarını anlatmaya yönelik tercih edilen yöntemler, teknikler ve etkinlikler uygun ve yeterli görülmektedir.

DKAB günlük ders planı içerisinde konun işlenişi şöyledir; 11. Sınıf "Dünya ve Ahiret" ünitesinin bir alt başlığı olan "Ahiret Âlemi" konusunun işlenirken öncelikle öğrencilere gerekli kavramları verilir. Bu kavramlar; ölüm, kabir, berzah âlemi, kıyamet, ba's, haşir, hesap, mizan, cennet ve cehennem. Kıyamet ve yeniden diriliş gibi konular hem akli hem de nakli deliller ışığında ele alınır. Bu konu için dersin işlenişi sırasında kullanılacak olan yöntem ve teknikler; anlatım yöntemi, soru-cevap, tartışma, gösteri, örnek olay, dramatizasyon. Kullanılacak olan yöntem ve teknikler; ders kitapları, Kur'an Meali, Diyanet İlmihali, sözlük ve akıllı tahta ile desteklenir.

DKAB 11. sınıf ders kitabının onuncu sayfasında "Dünya ve Ahiret" ünitesinin bir alt başlığı olan "Kur'an'dan mesajlar: Bakara suresi 153-157. ayetler" konusu anlatılmaya başlanırken "Düşünelim ve hazırlanalım" etkinliğinde öğrencilerden sabır, musibet ve rahmet kavramlarının anlamlarını araştırıp konuya dair bilgi sahibi olmaları istenmiştir. Bakara suresi 153-157. ayet mealleri kitabın kırk ikinci sayfasında verilmiştir. Aynı sayfada verilen etkinlik ile ayetlerin vermek istediğı mesajların öğrenciler tarafından yorumlanması istenmiştir. Sayfa kırk iki ve kırk üçte ayetlerde verilmek istenen mesajlar anlatım yöntemi kullanılarak

açıklanmış ve bir görselle (metafor tekniği) desteklenmeye çalışılmıştır. Sayfa kırk üçte verilen etkinlik ile de öğrencilerin Kur'an meali kullanma ve yorumlama becerileri kazandırılmaya çalışılmıştır. Sayfa kırk dörtte “okuma metni” verilerek konu sonlandırılmıştır. Kullanılan yöntemler, teknikler ve etkinlikler “11.1.5. Bakara suresi 153-157. ayetlerde verilen mesajları değerlendirir” kazanımını öğrenime dönüştürmek için yeterli ve uygundur.

DKAB günlük ders planı içerisinde konunun işlenişi şöyledir; 11. Sınıf “Dünya ve Ahiret” ünitesinin bir alt başlığı olan ‘Kur'an'dan Mesajlar: Bakara Suresi 153-157. Ayetler’ konusu işlenirken öğrencilerden Bakara Suresi 153-157. ayetlerde verilen mesajların değerlendirilmesi istenir. Öğrencilerin Kur'an-ı Kerim mealini kullanabilme, Kur'an-ı Kerim'i anlama ve yorumlama, ayetler içinde yer alan şahıslar, yerler, konular ve kavramları belirleme becerilerini geliştirici etkinlikler ile destekleme çalışmaları yapılır. Bu doğrultuda ayetlerin hem nüzul sebepleri hem ana konuları gibi başlıklara göre öğrenci seviyesi doğrultusunda kısa acıklamalar yapılır. Bu konu için dersin işlenişi sırasında kullanılacak olan yöntem ve teknikler; anlatım yöntemi, soru-cevap, tartışma, gösteri, örnek olay, dramatizasyon, problem çözme. Kullanılacak olan yöntem ve teknikler; ders kitapları, Kur'an Meali, Diyanet İlmihali, sözlük ve akıllı tahta ile desteklenir.

4.5. SÜREÇ VE ETKİNLİKLER

İlköğretim 4,5,6,7 ve 8. sınıflar ile ortaöğretim 9,10,11 ve 12. sınıflar öğretim programlarında verilen etkinliklerin tamamı hem bir öneri hem de örnek niteliği taşımaktadır. Öğretmen, bu etkinlikleri isterse olduğu gibi kullanabilir, isterse ekleme ya da çıkarma yapabilir. Aynı zamanda bunların dışında da farklı etkinlikler yapabilir. Ancak öğretmenlerin etkinlikleri hazırlarken hangi hedeflere yönelik olduğuna ve içeriğine mutlaka dikkat etmeleri gerekmektedir. Bununla beraber çevrenin özellikleri ile birlikte öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları da asla göz ardı edilmemelidir. Aynı zamanda düzenlenecek etkinliklerin mutlaka öğrenci merkezli olması ve öğrencilerin öğrenme sürecinin tamamında etkin bir rol oynaması gerekmektedir. Öğrencilerin sadece kitap okuyarak ya da öğretmeni dinleyerek bilgi edinmesi ya da beceri geliştirmesi gibi yöntemlerin yerine sınıfta arkadaşları ile tartışarak, görüşlerini açıklayarak, sorgulayarak ya da kendi arkadaşlarına

öğrenmelerini aktararak ve öğrenme sürecine aktif olarak katılacağı yöntemler tercih edilmelidir. Bununla beraber öğrencilerin hem kendileri ile hem de öğretmenleri ile karşılıklı iletişime ve etkileşime girmelerini, birbirlerine açık uçlu ve anlamlı sorular sormalarını, araştırma yapmalarına imkân tanıyıcı etkinliklere de mutlaka yer verilmelidir. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenlerinin kendilerini geliştirebilecekleri etkinliklerin de öğretim programının mantığına uygun olması gerekmektedir. Yine bununla beraber öğretim programı içinde yer alan kavramların, değerlerin ve becerilerin hem öğrencileri geliştirmesi, hem öğrencileri öğrenme sürecine etkin olarak dâhil olmasını sağlayacak nitelikte olması son derece önemlidir. DKAB dersi öğretim programının uygulanması esnasında gereken beceriler, bilgiler ve kavramların kazandırılmasında kullanılabilecek ve etkinliklere temel oluşturacak uygulamalar arasında aşağıdaki yöntem ve teknikler gösterilebilir (Açıkgöz, 2003,86-125);

Örnek Olay Analizi (Çözümlemesi): Çocukların işlenecek konu ile alakalı örnek olayları çözümlemesidir. Araştırma bağlamında incelenen ders kitaplarında ve diğer kaynaklarda “ahirete iman” konusu ile ilgili bir örnek olay analizi örneği verilmemiştir.

Sonuç Çıkarma: Öğrencilerin işlenen konu ile ilgili ulaşılmış oldukları sonuçları ortaya çıkarmalarıdır.

Şekil 2: DKAB 11. Sınıf Sonuç Çıkarma Etkinliği

ETKİNLİK

Kur'an-ı Kerim'de haber verildiğine göre mahşerde bazı yüzler sevinçli, bazı yüzler ise üzüntülü olacaktır:

"O gün bazı yüzler parlak, güleç ve sevinçlidir. Yine o gün bazı yüzleri de keder bürümüş, (o yüzler) hüzünden kapkara kesilmiştir. İşte bunlar kâfirlerdir, günahkârlardır."

(Abese suresi, 38-42. ayetler.)

⇒ Sizce mahşerde bazı insanlar neden sevinçli, bazıları da neden üzüntülü olacaktır?

⇒ Mahşerde sevinçli kişilerden olmak için dünyada nasıl bir hayat yaşamalıyız? Düşüncelerinizi aşağıya yazınız.

Kaynak: MEB 11. Sınıf DKAB ders kitabının 23. Sayfası

DKAB 11. Sınıf ders kitabının yirmi üçüncü sayfasındaki bu etkinlik sonuç çıkarmaya örnek olarak gösterilebilir.

Geri Plandaki Düşünceleri Bulma: Çocukları işlenecek konu ya konular ile alakalı olayları analiz ederek açıkça ortaya çıkarılmamış düşünceleri keşfetmeye çalışma çabalarıdır. Örnek olarak; dini hikâyeler, kıssalar ve tarihi olaylar konu olarak işlendiği zaman kişilerin neden böyle davrandıklarını ya da ne düşünüyor olduklarını bulmaları geri plandaki düşünceleri bulmaya örnek olarak gösterilebilir.

Şekil 3: DKAB 11. Sınıf Geri Plandaki Düşünceleri Bulma Etkinliği

ETKİNLİK

Bir gün sahabeden Akra b. Habis (r.a.), Peygamber Efendimize (s.a.v.), "Ya Resulallah! Kıyamet ne zaman kopacak?" diye sordu.

Peygamberimiz (s.a.v.) onun sorusuna, **"Sen onun için ne hazırladın?"** buyurarak cevap verdi.

Akra b. Habis (r.a.), **"Onun için fazla bir şey hazırlamadım. Namaz, oruç, sadaka vermek gibi ibadetlerim dışında onun için fazla bir hazırlığım yoktur. Ancak ben, Allah'ı ve Resulü'nü çok severim."** dedi.

Hz. Peygamber (s.a.v.), **"O hâlde sen sevdiğinle beraber olacaksın."** cevabını verdi.

(Buhârî, Edeb, 96.)

⇒ Yukarıdaki hadis, bize hangi mesajları vermektedir? Söyleyiniz.

Kaynak: MEB 11. Sınıf DKAB ders kitabının 25. Sayfası

DKAB 11. Sınıf ders kitabının yirmi birinci sayfasındaki bu etkinlik geri plandaki düşünceleri bulma etkinliğine örnek olarak gösterilebilir.

Slogan Bulma: Öğrencilerin işlenen bir konu ile ilgili ana düşüncesini ortaya çıkaran bir slogan bulmaları süreci olarak tanımlanabilir. Araştırma bağlamında incelenen ders kitaplarında ve diğer kaynaklarda "ahirete iman" konusu ile ilgili herhangi bir slogan bulma örneği verilmemiştir.

Reklam Hazırlama / Poster Afiş Hazırlama: Çocukların işlenecek konu ile alakalı televizyon veya gazete için tanıtım niteliğinde posterler ya da afişler hazırlamasıdır. Araştırma bağlamında incelenen ders kitaplarında ve diğer kaynaklarda "ahirete iman" konusu ile ilgili herhangi bir reklam, poster ve afiş hazırlama örneği verilmemiştir.

Şiir – Hikâye Yazma: Çocukların işlenecek konunun önemli ayrıntılarını ortaya çıkaracak şiir ya da hikâye yazmaları.

Şekil 4: DKAB 11. Sınıf Şiir Yazma Etkinliği

KAZANIM

11.1.2. Dünya hayatı ile ahiret hayatı arasında ilişki kurar.

SÜREÇ

1. Öğrencilere “Dünya ahiretin tarlasıdır” konulu bir şiir yarışması düzenleme görevi verilir.
2. Gönüllü öğrencilerden en az beş kişilik bir düzenleme kurulu ve jüri heyeti oluşturulur. Öğretmen jüri heyetinin doğal başkanı durumundadır.
3. Öğrencilere iki hafta süre verilir.
4. İlk üçe girenlere verilecek hediyeler ilan edilir.
5. Toplanan şiirler jüri tarafından birlikte okunarak değerlendirilir ve ilk üç belirlenir.
6. Bu şiirler sınıfta okunur ve yazarlarına ödülleri takdim edilir.
7. Şiirler okuldaki uygun bir panoda diğer sınıflardan öğrencilerin de okuyabileceği şekilde sergilenir.

Kaynak: MEB 11. Sınıf DKAB ders kitabının 11. Sayfası

Din Öğretimi Genel Müdürlüğü DKAB 11. sınıf etkinlik kitabının on birinci sayfasındaki bu etkinlik şiir yazmaya örnek gösterilebilir.

Görsel İmge Oluşturma: Çocukların işlenecek konu ile alakalı grafik, resim, karikatür, tablo, şema, şekil gibi herhangi bir görsel imge tasarlaması. Araştırma bağlamında incelenen ders kitaplarında ve diğer kaynaklarda “ahirete iman” konusu ile ilgili herhangi bir görsel imge oluşturma örneği verilmemiştir.

Önem Sırasına Koyma: Çocukların işlenecek konu içindeki ana düşünceleri, ilkeleri veya anahtar kavramları önem sırasına koymasındır.

Şekil 5: DKAB 7. Sınıf Önem Sırasına Koyma Etkinliği

ETKİNLİK

Aşağıda verilen ahiret hayatının aşamalarını, meydana gelme sırasına göre örnekteki gibi numaralandırınız.

Oluş Sırası	Ahiret Hayatının Aşamaları
	Kıyamet
	Haşr ve Mahşer
1	Ölüm
	Cennet ve Cehennem
	Hesap ve Mizan
	Yeniden Diriliş

Kaynak: FCM 7. Sınıf DKAB ders kitabının 23. Sayfası

DKAB 7. Sınıf ders kitabının yirmi üçüncü sayfasındaki etkinlik önem sırasına koymaya örnek olarak verilebilir.

Sınıflandırma: Çocukların herhangi bir konudaki bilgileri edinmeleri ve bu bilgileri sınıflandırarak sunmaları.

Şekil 6: DKAB 4. Sınıf Sınıflandırma Etkinliği

BULALIM

Aşağıda verilen cümlelerin hangi inanç esasını açıkladığını bulunuz.

Her şeyin Allah'ın (c.c.) bilgisi ve dilemesi ile bir ölçüye göre gerçekleştiğine iman etmek.	Allah'ın (c.c.) insanları doğru yola iletmek için gönderdiği uyarıcılara iman etmek.	Allah'ın (c.c.) insanları doğru yola iletmek için gönderdiği peygamberlerin getirdiği ilahi mesajlara iman etmek.
Allah'ın (c.c.) emriyle çeşitli görevleri yerine getiren, nurdan yaratılmış ve gözle görülmeyen varlıklara iman etmek.	İnsanın ölümüyle başlayıp sonsuza kadar sürecek olan hayatın varlığına iman etmek.	Her şeyi yoktan var eden, eşi ve benzeri olmayan varlığa iman etmek.

Kaynak: MEB 4. Sınıf DKAB ders kitabının 36. Sayfası

DKAB 4. Sınıf ders kitabının otuz altıncı sayfasındaki etkinlik sınıflandırmaya örnek olarak verilebilir.

Örnek Verme: Çocukların işlenecek konular ile ilgili konuların açıklığa kavuşmasını sağlayacak örnekler sunmasıdır.

Şekil 7: DKAB 11. Sınıf Örnek Verme Etkinliği

ETKİNLİK

Dikdörtgen Biçimli Ekran Alınışı

Ölen kişinin yakınlarına taziyede bulunurken ne gibi ifadeler söyleriz? Aşağıya üç örnek yazınız.

Örnek 1:	Örnek 2:	Örnek 3:
-------------------------------------	-------------------------------------	-------------------------------------

Kaynak: MEB 11. Sınıf DKAB ders kitabının 36. Sayfası

DKAB 11. Sınıf ders kitabının otuz altıncı sayfasındaki etkinlik örnek verme etkinliğine örnek olarak gösterilebilir.

Yordama Yapma: Sınıf ortamında konunun işlenmemiş olan bölümleri ile ilgili çıkarımlarda bulunma ve bulunulan bu çıkarımların gerekçelerini açıklamadır.

Şekil 8: DKAB 11. Sınıf Yorum Yapma Etkinliği

"Ey iman edenler! Sabır ve namaz ile Allah'tan yardım isteyin. Çünkü Allah muhakkak sabredenlerle beraberdir."

(Bakara suresi, 153. ayet.)

"Allah yolunda öldürülenlere 'ölüler' demeyin. Bilakis onlar diridirler, lâkin siz anlayamazsınız."

(Bakara suresi, 154. ayet.)

"Andolsun ki sizi biraz korku ve açlıkla, bir de mallar, canlar ve ürünlerden eksilterek deneriz. Sabredenleri müjdele."

(Bakara suresi, 155. ayet.)

"O sabredenler, kendilerine bir bela geldiği zaman 'Biz Allah'ın kullarıyız ve biz ona döneceğiz.' derler.."

(Bakara suresi, 156. ayet.)

"İşte Rablerinden bağışlamalar ve rahmet hep onlarıdır. Ve doğru yolu bulanlar da onlardır."

(Bakara suresi, 157. ayet.)

ETKİNLİK

⇒ Yukarıdaki ayetler hangi konulardan bahsetmektedir?

⇒ Bu ayetlerden, günlük hayatımıza yönelik hangi mesajları çıkarabiliriz? Belirtiniz.

Kaynak: MEB11. Sınıf DKAB ders kitabının 42. Sayfası

DKAB 11. Sınıf ders kitabının kırk ikinci sayfasındaki bu etkinlik yordama yapmaya örnek olarak gösterilebilir.

Bulmaca: İşlenecek konu ile alakalı öğrenci ya da öğretmen tarafından hazırlanan bulmacalardır.

Şekil 9: DKAB 11. Sınıf Bulmaca Etkinliği

C) Aşağıdaki bulmacayı çözünüz.

Soldan Sağa

2. Yeniden diriltiren insanların büyük bir meydanda toplanması.
3. Öldükten sonra başka bir âlemde yeniden dirilme.
5. İsrail'in (a.s.), Allah'ın (c.c.) izniyle sūra üflemesi sonucu, evrendeki düzenin altüst olması, dünya hayatının son bulması ve ölen tüm insanların yaptıklarının hesabını vermek üzere yeniden diriltilmesi.
8. Yeniden diriltiren insanların, dünyada yaptıklarının ve yapmadıklarının hesabını vermek üzere toplanacakları geniş alan.

Yukarıdan Aşağıya

1. Ahirette, insanların dünyada yaptığı iyilik ve kötülüklerin tartılacağı manevi terazi.
4. Ölümle kıyamet arasındaki zaman dilimi.
6. Dünyada iman etmiş, ibadetlerini yerine getirmiş, güzel davranışlarda bulunmuş insanların ahirette Allah (c.c.) tarafından ödüllendirileceği ebedî mutluluk yurdu.
7. İnanılması gereken şeylere inanmayan ya da inandığı hâlde inanmayanların hayatını sürdüren ve günahı affedilmeyen insanların ahiret âleminde cezalandırılacakları yer.
9. Ölen kişiyi usulüne uygun şekilde kefenlemek.
10. Ölen kişinin yakınlarına başsağlığı dileme ve onları teselli edici sözler söyleme.

Kaynak: MEB 11. Sınıf DKAB ders kitabının 46. Sayfası

DKAB 11. Sınıf ders kitabının kırk altıncı sayfasındaki bu etkinlik bulmacaya örnek olarak gösterilebilir.

Dramatizasyon: Çocukların öğrenen konuları dramatize ederek sunmalarıdır. Araştırma bağlamında incelenen ders kitaplarında ve diğer kaynaklarda “ahirete iman” konusu ile ilgili herhangi bir dramatizasyon örneği verilmemiştir.

Tavsiyede Bulunma: Çocukların işlenecek konular ile alakalı ilgili olan bireylere tavsiyede bulunmalarıdır. Farklı seviyedeki çocuklar, öğrenmiş oldukları konular ile alakalı kendilerinden sonraki çocuklar için tavsiyelerde bulunabilirler. Bu durum öğrencilerin konu ve öğrenme süreci hakkında düşünmelerine imkân tanıyacaktır. Araştırma bağlamında incelenen ders kitaplarında ve diğer kaynaklarda “ahirete iman” konusu ile ilgili herhangi bir tavsiyede bulunma örneği verilmemiştir.

Karşılaştırma: Çocukların öğrenilen bilgiler arasındaki farkları veya benzerlikleri ortaya çıkarmasıdır. Araştırma bağlamında incelenen ders kitaplarında ve diğer kaynaklarda “ahirete iman” konusu ile ilgili herhangi bir karşılaştırma örneği verilmemiştir

Problem Çözme: Çocukların öğrenmiş oldukları bilgileri kullanarak cevabı kaynaklar içinde olmayan problemleri tek başlarına çözmeleridir. Araştırma bağlamında incelenen ders kitaplarında ve diğer kaynaklarda “ahirete iman” konusu ile ilgili herhangi bir problem çözme örneği verilmemiştir

Görüşme Yapma: Çocukların öğrenilen konular ile alakaları birbirlerine veya bilgi alma amaçlı gerçek hayattaki insanlar ile bilgiler alabilme amaçlı sorular sorması ve cevapların kullanılmasıdır.

Şekil 10: DKAB 7. Sınıf Görüşme Yapma Etkinliği

KAZANIM

5. Allah'ın (c.c.) adil, merhametli ve affedicisi olması ile ahiret inancı arasında ilişki kurar.

SÜREÇ

- Öğrencilerden, bir büyükleriyle ahiret inancıyla ilgili röportaj yapmaları istenir.
- Öğrencilere, röportajlarında şu sorulara da yer vermeleri söylenir:
 - Ahirete inanıyor musunuz?
 - Ahirete inanmak sizin hayatınızı nasıl etkiliyor?
 - Ahirete inanmasaydınız nasıl bir hayat yaşardınız?
 - Allah'ın (c.c.) adaletli ve merhametli oluşu duygularınızı ve düşüncelerinizi nasıl etkiliyor?
- Gönüllü öğrenciler yaptıkları röportajları sınıfta arkadaşlarıyla paylaşırlar ve röportaj yapan bütün öğrenciler tebrik edilir.
- Allah'ın (c.c.) adaleti, merhameti ve affediciliğine değinilerek etkinlik bitirilir.

Kaynak: FCM 7. Sınıf DKAB ders kitabının 43. Sayfası

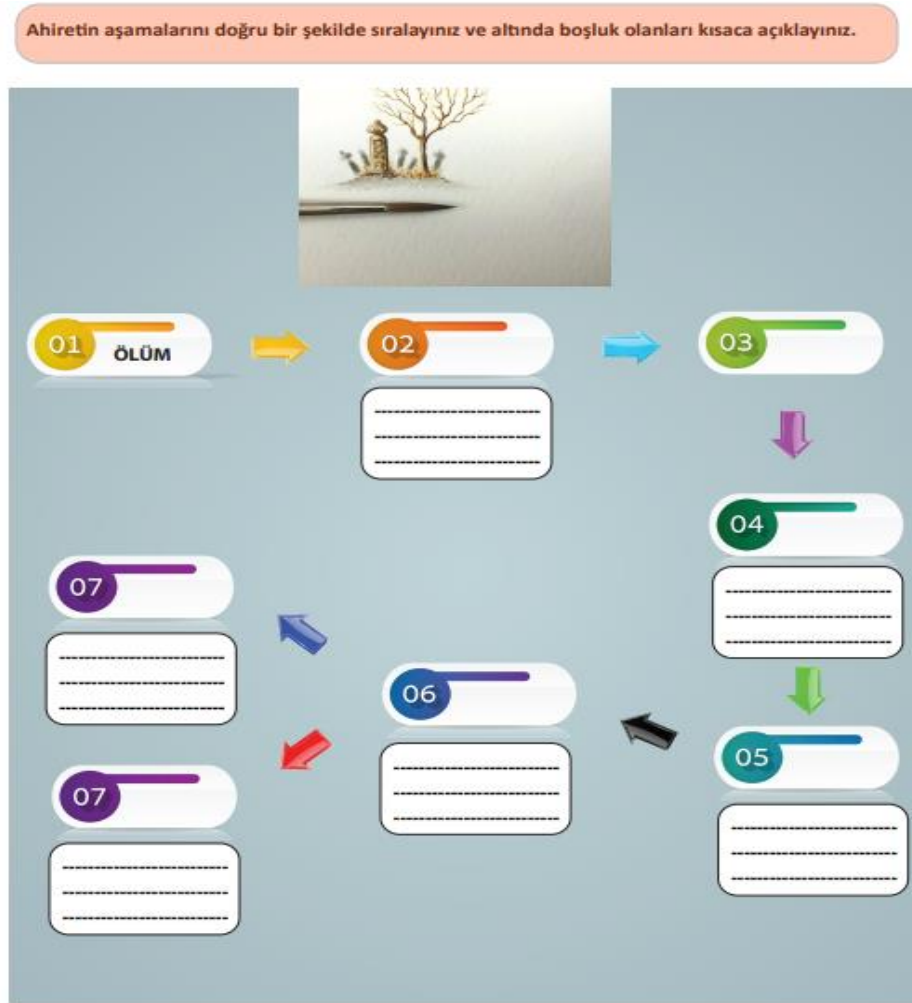
Din Öğretimi Genel Müdürlüğü DKAB 7. sınıf etkinlik kitabının kırk üçüncü sayfasındaki bu etkinlik görüşme yapmaya örnek gösterilebilir.

Alan Gezileri: Çocukların öğrenilen bilgiler ile alakalı mekânlara yapmış oldukları inceleme gezileridir. Yapılan geziler doğal çevreye, müzelere, şehir içinde yer alan kurum ya da farklı yerlere olabilir. Ancak gezilerin hedeflere tam olarak hizmet edebilmesini sağlamak için gezinin öncesinden nelere dikkat edileceğinin ortaya çıkarılması, gezi sırasında gezide tutulan gözlemlerin kayda alınması ve gezi bitiminde toplanılan bilgilerin sınıflandırılması gibi etkinliklere mutlaka yer

verilmelidir. Araştırma bağlamında incelenen ders kitaplarında ve diğer kaynaklarda “ahirete iman” konusu ile ilgili herhangi bir alan gezileri örneği verilmemiştir.

Kavram Haritası Oluşturma: Konu ile alakalı olan kavramların belirlenen merkezi bir kavram çerçevesinde birbirleri ile olan ilişkilerini ortaya çıkaracak bir haritanın hazırlanmasıdır.

Şekil 11: DKAB 11. Sınıf Ahiretin Aşamalarını Sıralama Etkinliği

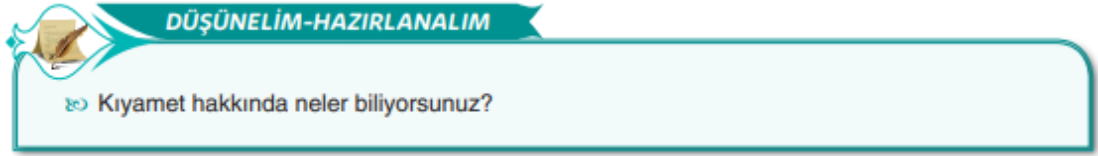

Kaynak: MEB 11. Sınıf DKAB ders kitabının 15. Sayfası

Din Öğretimi Genel Müdürlüğü DKAB 11. sınıf etkinlik kitabının on beşinci sayfasındaki bu etkinlik kavram haritasına örnek gösterilebilir.

Beyin Fırtınası: Çocukların fikirlerini açık olarak ifade edebilecekleri bir konu, olay ya da problem durumu hakkında serbestçe düşünmesi ve fikirlerini mantık çerçevesine takılmadan dile getirmesidir.

Şekil 12: DKAB 7. Sınıf Beyin Fırtınası Etkinliği

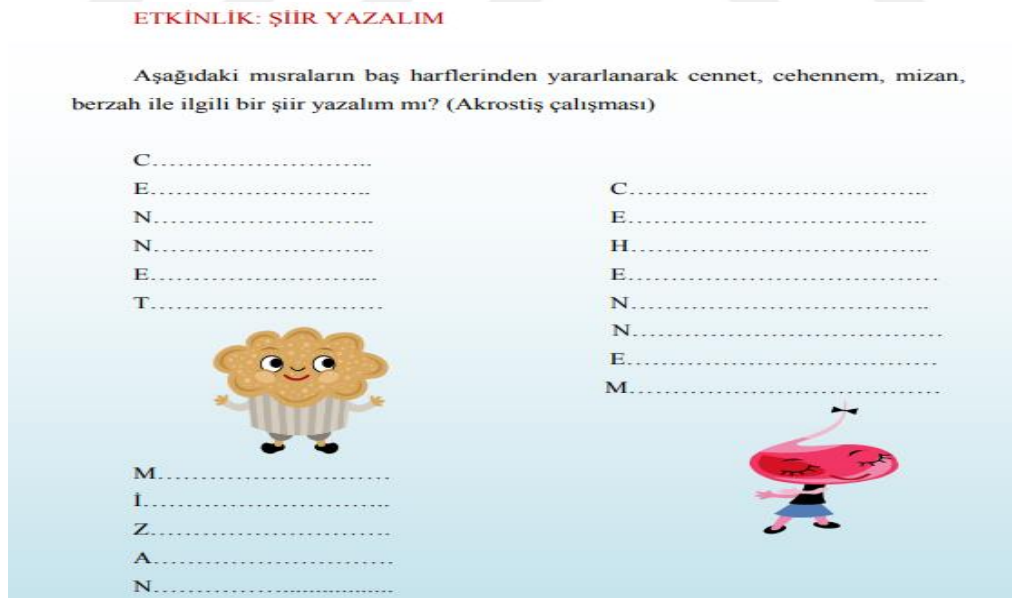

Kaynak: FCM 7. Sınıf DKAB ders kitabının 14. Sayfası

DKAB 7. Sınıf ders kitabının on dördüncü sayfasındaki bu etkinlik beyin fırtınasına örnek olarak verilebilir.

Akrostiş Tekniği: Öğrencilerden sözcüklerin ilk harflerinden bir şifre, kavram, söz öbeği ya da cümle oluşturacak şekilde alt alta sıralamasıdır. Bu teknik bir ünite ya da konunun işlenişinde ana teması ya da kendinin öğrencilere ders süresince ya da bitiminde sürpriz kavram ya da kavramsal oyunla açıklanması, ünite içinde yer alan kavramlara dikkat çekilerek bilinmeyenlerin bulundurulması şeklinde ilgili konu üzerinde bilgiler toplayarak öğrenilmesine imkân sağlar.

Şekil 13: DKAB 7. Sınıf Akrostiş Şiir Yazma Etkinliği

Kaynak: (Semiz, 2010, s. 165.)

Verilen bu etkinlik akrostiş tekniğine örnek gösterilebilir.

Yukarıda verilen etkinliklerden farklı olarak ilköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi dersinde öğretmen tarafından; “empati kurma, değerlendirme, benzetim,

günlük yaşamla ilişkilendirme, not alma, görüş tarama, gözlem, formülleştirme, haber toplama, önceki düşündükleriyle karşılaştırma, bildikleriyle bağ kurma, dosya oluşturma, öykü tamamlama, çalışma yaprağı, koleksiyon yapma, yıllık hazırlama, tersinden düşünme, anlaşma imzalama, pandomim, öğrendiklerini listeleme, proje, gazete çıkarma, yeniden yazma” gibi uygulamalar baz alınarak farklı etkinlikler de hazırlanabilir.

İlköğretim ahiret konusu ile etkinlik örnekleri (DKAB Programı, 2010):

Sınıflandırma: Çocuklardan varlıklar âlemini sınıflandıracak bir kavram haritası yapmaları istenir ve yapılan kavram haritası hakkında konuşulur.

İnsanın Farkı: Kişilerin melekler ve şeytanlardan hangi değişik özellikleri ile ayrıldığı Kur'an-ı Kerim'den ayetler ile örneklendirerek sınıf ortamında konuşulur.

Kavramlar Dünyası: Ahiret, kıyamet, hesap, mizan, melek, şeytan, batıl inanç, hurafe, cennet, cehennem kavramları hakkında sözlük çalışması yürütülür ve adı geçen bu kavramların birbirleri ile olan ilişkilerini ortaya çıkaracak bir şema hazırlanır.

Muhakkak Ödüllendireceğiz: Dünya hayatı içerisinde yapmış olduğumuz iyi davranışların, ahiret hayatında karşılığını göreceğimiz ile ilgili bir konuşma ortamı meydana getirilir.

Kompozisyon Yazıyoruz: Ahirete iman etmenin insanlara kazandırdıkları ya da insanların davranışları üzerinde ne gibi etkileri olduğunu konu alan bir yazılı anlatım çalışması yapılır. Yazılanlar sınıf içerisinde paylaşılır.

Surenin Anlamı Üzerinde Konuşalım: Nas Suresi'nin anlamı hakkında öğrenciler ile sohbet edilir.

Ortaöğretim Ahiret Konusu ile ilgili Etkinlik Örneği (DKAB Programı, 2010):

Hayatı Anlamlandırıyoruz: Öğrencilerin hastaneleri ya da şehitlikleri ziyaret etmeleri sağlanır. Öğrencilere gerçekleştirilen bu ziyaret esnasından neler hissettiklerini açıklamaları söylenir. Açıklanan düşünceleri paylaşmaları istenilerek yaşamın amacını sorgulamaları beklenir.

Öz Denetim Bilincini Geliştiriyoruz: Ahirete iman etmenin hayatımızı nasıl etkilediği hakkında bir kompozisyon hazırlatılır. Yazılan kompozisyonlar sınıf içinde hep birlikte değerlendirilir.

Kendimizi Sorguluyoruz: Öğrencilerden iyilik ve kötülüğe örnek olarak gösterilebilecek davranışları listelemeleri istenir. Oluşturulan bu listeden öğrencilerin kendi yaptıkları davranışları seçmeleri beklenir. Yapmış oldukları ya da yapmamış oldukları davranışlarının nedenlerini açıkça ifade ederler.

Atalarımız Ne demiş? : İyilik ve kötülük konuları ile alakalı olan atasözleri ve özlü sözler bir araya getirilerek bir derleme yapılır. (3. Kazanım) + drama çalışması yapıyoruz: “Öğrencilerin babalarının yıllardır ev almak için biriktirmiş olduğu parayı çaldırması esnasında hissedecekleri duygular” ile ilgili drama çalışmaları yapmaları beklenir.

Kur’an’da Ahiret: Kur’an meali içinden ahiret yaşamı ile ilgili ayetler çıkarılarak sınıf içinde okunur.

Hayatımızdan Bir Kesit: Çocuklardan herhangi bir cenaze töreni veya mevlite katılanlar arasında katılmış olduğu cenaze ya da mevlit hakkında hissetmiş oldukları duygularını, düşüncelerini ve izlenimlerini paylaşmaları istenir.

4.6. ETKİNLİK KİTAPLARINDA AHİRET İLE İLGİLİ YER ALAN ETKİNLİKLER

Bu bölümde Din Öğretimi Genel Müdürlüğünün internet sitesi içeresinde yer alan etkinlik kitaplarına yer verilmiştir. DKAB ders kitaplarını destekleyici olarak verilen bu etkinlik kitaplarında, kazanımların daha iyi pekiştirilmesi için farklı yöntem ve teknikler doğrultusunda birçok etkinlik verilmiştir. 4. Sınıf düzeyinde “İslam’ı Tanıyalım” ünitesinde ahirete iman konusu alt başlık olarak geçmektedir. 7 ve 11. sınıf düzeylerinde doğrudan ahiret ünitesi ve kazanımları yer aldığı için bu sınıf düzeylerinde ahiret ile ilgili etkinlikler yer alırken; diğer sınıf düzeylerinde ahiret ile ilgili bir ünite başlığı olmadığı için ahiret ile ilgili etkinliklere yer verilmemiştir.

4.6.1. DKAB Dersi 4. Sınıf Etkinlikleri

Dördüncü sınıflar için Din Öğretimi Genel Müdürlüğünün hazırlamış olduğu etkinlik kitabı içerisinde ahiret kazanımına yönelik doğrudan bir etkinlik yer almasa da dolaylı olarak ahiret kazanımına yönelik etkinlikler bulunmaktadır.

İslam'ı Tanıyalım Etkinliği

Kazanım: “İslam İnanç Esaslarını Sıralar”

Süreç: “Ek-1’deki bulmaca çoğaltılarak öğrencilere dağıtılır. Bulmacalar çözüldükten sonra İslam inanç esaslarını yer aldığı ayetler Kur’anı Kerim fihristinden yararlanılarak bulunur. Bulunan ayetler sınıfta okunur.

Değerlendirme: İslam inanç esaslarını bilip bilmediği kontrol edilir.

Kazanım Alanı: Bu kazanım bilişsel alanın düzeyinin bilgi basamağına girmektedir.

Şekil 14: DKAB 4. Sınıf İmanın Şartları Kavram Haritası

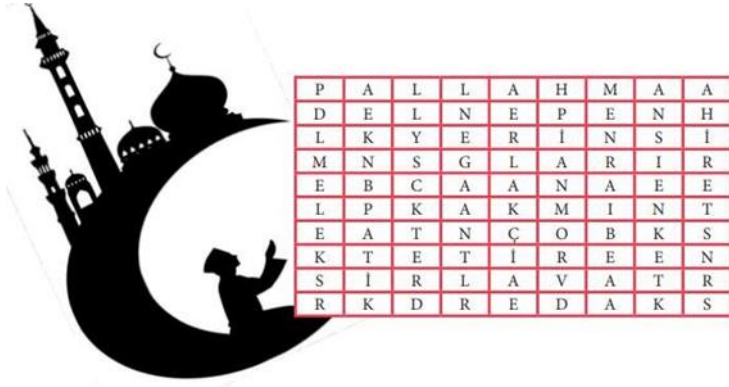

Kaynak: DÖGM 4. Sınıf Etkinlik Kitabı.

4.6.2. DKAB Dersi 7. Sınıf Etkinlikleri

7. sınıflar için Din Öğretimi Genel Müdürlüğünün hazırlamış olduğu etkinlik kitabı içerisinde “Melek ve Ahiret İnancı” konusu ile ilgili birçok etkinlik yer almaktadır. Bu etkinliklere örnek olarak;

Şekil 15: DKAB 7. Sınıf Kodlama Etkinliği

Kaynak: DÖGM 7. Sınıf Etkinlik Kitabı.

1- Kodlama Etkinliği

Kazanım: “Nâs suresini okur, anlamını söyler”

Süreç: “Ek-1’deki bulmaca çoğaltılarak öğrencilere dağıtılır.

Bu etkinlikte nasıl bir sonuca ulaşılacak istendiği açıklanır.

Bulmacada Kur’an-ı Kerim’den bir sure bulunduğu söylenir.

Bulmacanın çözümü için 20 dakika süre verilir.

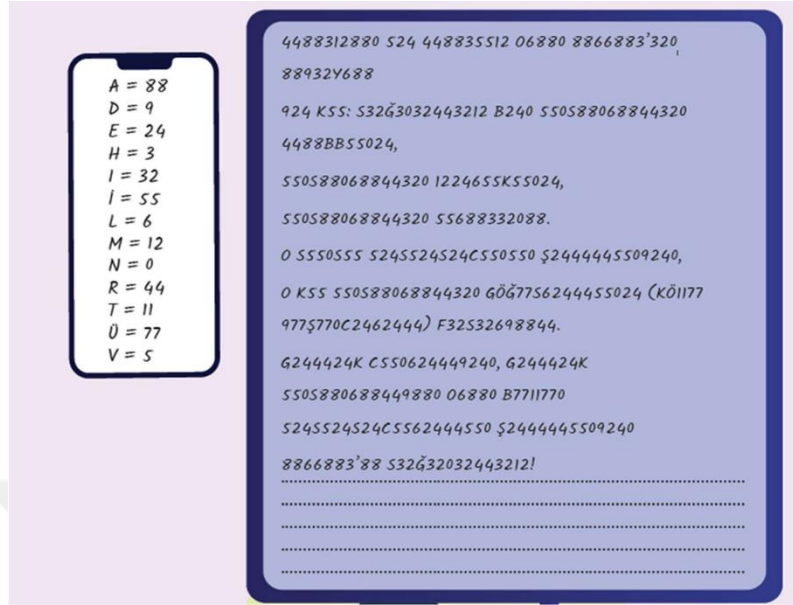
Bulmacayı önce çözen ilk üç öğrenci sınıftaki arkadaşları tarafından alkışlanır”.

Değerlendirme: Öğrencilerin vermiş oldukları cevaplar kontrol edilerek kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği görülür.

Kazanım Alanı: Bu kazanım bilişsel alan düzeyinin bilgi basamağına girmektedir.

“Aşağıdaki bulmacada bir surenin anlamı şifrelenmiştir. Rakamlar belli harflerin karşılığı olarak kullanılmıştır. Bulmacayı çözmek için şifre anahtarından yararlanabilirsiniz”

Şekil 16: DKAB 7. Sınıf Kodlama Etkinliği

Kaynak: DÖGM 7. Sınıf Etkinlik Kitabı.

2- Dört İşlem Etkinliği

Kazanım: “Dünya Hayatı İle Ahiret Hayatı Arasındaki İlişkiyi Yorumlar”

Süreç: “Ek-1’deki bulmaca çoğaltılarak öğrencilere dağıtılır. Bu etkinlikle nasıl bir sonuca ulaşılmak istendiği açıklanır. Bulmacada dünya ve ahiret hayatı ile ilgili bir ayet bulunduğu söylenir. Öğrencilerden bulmacayı çözerek ulaştıkları ayeti not etmeleri istenir. Bulmacanın çözümü için 15 dakika süre verilir. Bulmacayı önce çözen ilk üç öğrenci öğretmen ve sınıftaki arkadaşları tarafından tebrik edilir.

Değerlendirme: Etkinlik sonunda gerçekleştirilen soru-cevap etkinliği ile kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

Kazanım Alanı: Bu kazanım bilişsel alanın düzeyinin kavrama basamağına girmektedir.

Şekil 17: DKAB 7. Sınıf Dört İşlem Etkinliği

9-5	18-13	23+27	7X5	33:3	8:4	23-4	38+3	3:1	7X3	81:9	7X7	41-35
A	B	C	Ç	D	E	G	H	I	İ	K	L	M

91-21	75:5	3X9	36:3	90:9	34-27	13-5	9+13	48+18	2X9	9X9
N	O	R	S	Ş	T	Ü	Ū	V	Y	Z

11	21	70	18	4	41	4	18	4	7	3	4	70	50	4	9	5	21	27

15	18	8	70	66	2	15	18	4	49	4	70	6	4	11	3	27

2	49	5	2	7	7	2	9	21

4	41	21	27	2	7	18	8	27	11	8

4	49	49	4	41	4	9	4	27	10	3

19	2	49	6	2	9	7	2	70	12	4	9	3	70	4	70	49	4	27

21	35	21	70	11	4	41	4	41	4	18	3	27	49	3	11	3	27

41	4	49	4	4	9	3	49

2	27	11	21	27	2	6	21	18	15	27	6	8	12	8	70	8	81	?

E	N	Â	M	S	U	R	E	S	İ	32	.	A	Y	E	T
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	---	---	---	---	---

Kaynak: DÖGM 7. Sınıf Etkinlik Kitabı.

3- Mozaik Bulmaca Etkinliği

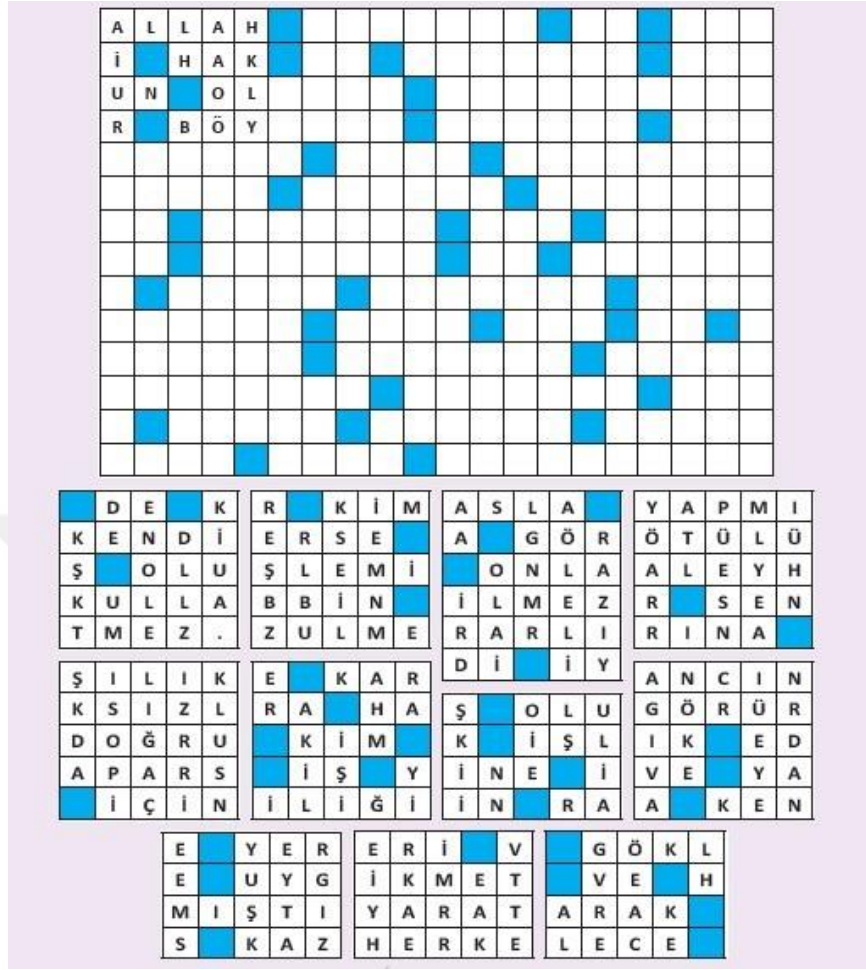
Kazanım: “Allah’ın adil, merhametli ve affedici olması ile ahiret inancı arasında ilişki kurar”.

Süreç: “Ek-1’deki bulmaca çoğaltılarak öğrencilere dağıtılır. Bu etkinlikle nasıl bir sonuca ulaşılacak istendiği açıklanır. Bulmacada Allah’ın (c.c.) adil ve merhametli olması ile ahiret hayatı hakkında ayetler olduğu söylenir. Öğrencilerden bulmacayı çözerek ayetleri not etmeleri istenir. Bulmacanın çözümü için 15 dakika süre verilir.

Değerlendirme: Etkinlik sonunda gerçekleştirilen soru-cevap etkinliği ile kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

Kazanım Alanı: Bu kazanım bilişsel alanın düzeyinin analiz basamağına girmektedir.

Şekil 18: Mozaik Bulmaca Etkinliği

Kaynak: DÖGM 7. Sınıf Etkinlik Kitabı.

“Küçük kutuları bulmacadaki yerlerine yerleştirdiğinizde Allah’ın (c.c.) adil ve merhametli olması ile ahiret hayatı hakkında iki ayetin anlamı çıkacak ortaya.

4- Çizelgeyi Doldur Etkinliği

Kazanım: “Ahiret hayatının aşamalarını açıklar”.

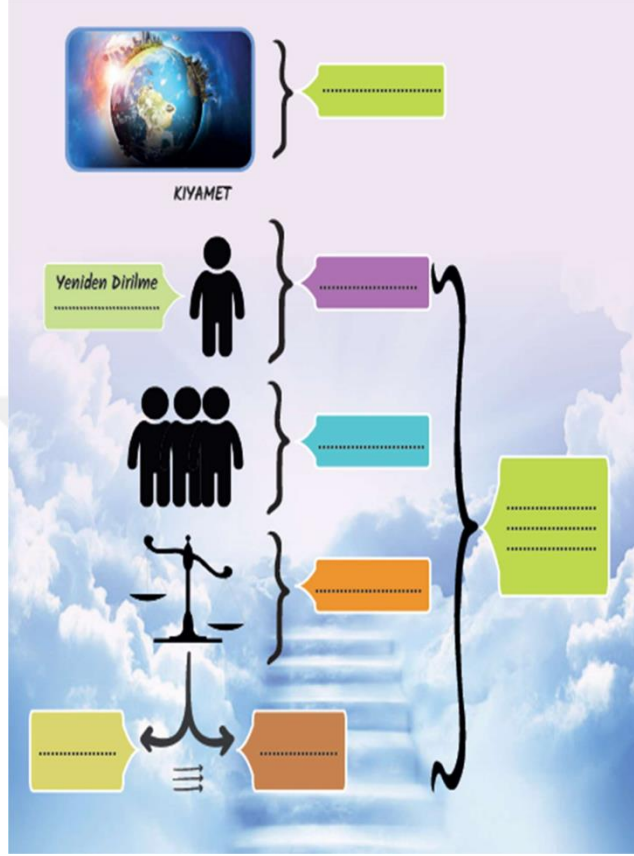
Süreç: “Öğrencilere, ahiret hayatının aşamaları ile ilgili bir çalışma yapılacağı söylenir. Ek-1’deki çalışma kâğıdı öğrenci sayısına çoğaltılarak sınıfa dağıtılır.

Öğrencilerden 10 dakikalık sürede ahiret hayatının aşamaları ile ilgili verilen çizelgedeki boşlukları doldurmaları istenir. Süre bittikten sonra cevaplar kontrol edilir”.

Değerlendirme: Etkinlik sonunda öğrenci performansları gözlemlenerek kazanımların gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

Kazanım Alanı: Bu kazanım bilişsel alanın düzeyinin analiz basamağına girmektedir.

Şekil 19: Çizelgeyi Doldur Etkinliği

Kaynak: DÖGM 7. Sınıf Etkinlik Kitabı.

4.6.3. DKAB Dersi 11. Sınıf Etkinlikleri

11. sınıflar için Din Öğretimi Genel Müdürlüğünün hazırlamış olduğu etkinlik kitabı içerisinde “Melek ve Ahiret İnancı” konusu ile ilgili birçok etkinlik yer almaktadır. Bu etkinliklere örnek olarak;

1- Boşluk Doldurma Etkinliği

Kazanım: “Ahiret hayatının aşamalarını ayet ve hadislerle temellendirir”

Süreç: “Ek-1’deki çalışma kâğıdı çoğaltılarak öğrencilere dağıtılır. Öğrencilerden verilen hadis ve ayetlerde ahiret hayatının hangi aşamasından bahsedildiğinin altına yazılması istenir.

Çalışmayı en hızlı ve doğru şekilde bitiren öğrenci tebrik edilir.

Öğretmenin rehberliğinde hadis ve ayetler sırayla okunur, açıklanır, eşleştirmeler kontrol edilir ve etkinlik sonlandırılır”.

Değerlendirme: Öğrencilerin vermiş oldukları cevaplar kontrol edilerek kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği görülür.

Kazanım Alanı: Bu kazanım bilişsel alanın düzeyinin kavrama basamağına girmektedir.

Şekil 20: Boşluk Doldurma Etkinliği

01
"Sıra bir defa uğurluğunca, yeryüzü ve dağlar kaldığı birbine çapırlınca gite o gün olacak omuştu".
(Bakara suresi, 13-15. ayetler.)

02
"Kitap ortaya konur. Suçlular, kitabın içindekilerden korkuya kapılmış görürsün. Eyvah bize! Bu nasıl bir kitaptır ki küçük, büyük hiçbir şey bırakmadan hepsini sayıp dökmüştü. Onlar, bütün yaptıklarını karşılarda bulurlar. Senin Rabbin hiç kimseye zulmetmez".
(Kahf suresi, 49. ayet.)

03
"Andolsun, ölünüz de öldürülünüz de Allah'ın huzurunda toplanacaksınız".
(Al-i İmran suresi, 158. ayet.)

04
"Siz henüz yokken sizi dünyaya getiren Allah'ı nasıl inkâr ediyorsunuz? Sonra istedi ölümek, sonra yine dirilcektir. En sonunda Örne döndürülecektir".
(Bakara suresi, 28. ayet.)

05
"De ki: Hak, Rabbinizdir. Artık dileyen iman etsin, dileyen inkâr etsin. Biz zalimlere öyle bir ateş hazırladık ki onun alevinden duvarları kendilerini çepece kuşatmıştır. (Susuzluktan) feryat edip yardım diledilerinde, maden eniyiği gibi yüzleri yakıp kavuran bir su ile kendilerine yardım edilir. O, ne kötü bir içecektir!".
(Kahf suresi, 29. ayet.)

06
"Kabir, ahirete giden yoldaki konaklama yerlerinin ilkidir. Kiri ondan sağ salım kurtulursa sonrası daha kolay olur. Eğer kurtulamazsa sonrası daha çetin geçer".
(İbn-i Mâce, es-Sünen, Zühed, 32.)

07
"Fakat Rabbinde karşı gelmekten sakınanlar için üst üste yapılmış ve altlarından imaktı alan köyler vade. Allah, gerek bir vadede bulunmuştur. Allah, vâdinden dönmeyiz".
(Zümer suresi, 20. ayet.)

Kaynak: DÖGM 11. Sınıf Etkinlik Kitabı.

2- Bul-Yorumla Etkinliği

Kazanım: "Bakara suresi 153-157. ayetlerde verilen mesajları değerlendirir”.

Süreç: "Ek-1'deki çalışma kâğıdı öğrencilere verilir.

Öğrencilerden, çalışma kâğıdında yer alan, Bakara suresi 153-157. ayetleri dikkatle okumaları istenir. Birkaç öğrenciye ayetler sesli olarak okutulur. Ayetlerde geçen kavramların anlamı ile ilgili, öğrencilerin görüşleri sorulur. Çalışma kâğıdında yer alan soruları öğrencilerin sözlü olarak cevaplamaları sağlanır. Verilen cevaplar değerlendirilerek etkinlik tamamlanır”.

Değerlendirme: Etkinlik sonunda öğrenci performansları gözlemlenerek kazanımların gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

Kazanım Alanı: Bu kazanım bilişsel alanın düzeyinin değerlendirme basamağına girmektedir.

Şekil 21: Bul-Yorumla Etkinliği

BAKARA SURESİ 153-157. AYETLER:

"Ey iman edenler! Sabır ve namaz ile Allah'tan yardım isteyin.¹ Çünkü Allah muhakkak sabredenlerle beraberdir."

"Allah yolunda öldürülenlere 'ölüler' demeyin. Bilakis onlar diridirler, lâkin siz anlayamazsınız."

"Andolsun ki sizi biraz korku ve açlıkla, bir de mallar, canlar ve ürünlerden eksilterek deneriz. Sabredenleri müjdele."

"O sabredenler, kendilerine bir bela geldiği zaman 'Biz Allah'ın kullarıyız ve biz ona döneceğiz.'derler."

"İşte Rablerinden bağışlamalar ve rahmet hep onlarıdır. Ve doğru yolu bulanlar da onlardır."

Ayetlerde geçen aşağıdaki kavramlarla ilgili düşüncelerinizi paylaşınız.

- Sabır
- Namaz
- Şehitlik
- İmtihan
- Bağışlama
- Rahmet
- Musibet

Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. İnsanın, Allah'tan (c.c.) namaz ve sabırla yardım dilemesinin faydaları neler olabilir? Açıklayınız.
2. Dinimize göre şehitlik nasıl bir makamdır? Mükafatı nedir?
3. Birisinin şehit olduğunu duyduğunuzda ne hissedersiniz? Duygu ve düşünceleriniz nelerdir? Kısaca açıklayınız.
4. Sabır nedir? Nelere ve nasıl sabredilmesi gerekir?
5. Müslümanı üzen her şey musibet olduğuna göre musibetler, insanların başlarına niçin gelir? Bela ve musibetler karşısında insanın tutumu nasıl olmalıdır? Açıklayınız.
6. Bakara suresi 153-157. ayetlerini bir bütün olarak düşündüğümüzde Allah (c.c.) nasıl bir insan olmamızı istemektedir? Kısaca açıklayınız.

Kaynak: DÖGM 11. Sınıf Etkinlik Kitabı.

3- Kompozisyon Yarışması Etkinliği

Kazanım: "Hayatı anlamlandırmada ahiret inancının önemini fark eder"

Süreç: "Öğrencilere "Hayatı Anlamlandırmada Ahiret İnancının Önemi" konulu bir kompozisyon yarışması düzenleme görevi verilir. Gönüllü öğrencilerden en az beş kişilik bir düzenleme kurulu ve jüri heyeti oluşturulur. Öğretmen jüri heyetinin doğal başkanı durumundadır. Öğrencilere iki hafta süre verilir. İlk üç girenlere verilecek hediyeler ilan edilir. Toplanan yazılar jüri tarafından birlikte okunarak değerlendirilir ve ilk üç belirlenir. Bu yazılar sınıfta okunur ve yazarlarına ödülleri takdim edilir.

Yazılar okuldaki uygun bir panoda diğer sınıflardan öğrencilerin de okuyabileceği şekilde sergilenir".

Değerlendirme: Öğrencilerin vermiş oldukları cevaplar kontrol edilerek kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği görülür.

Kazanım Alanı: Bu kazanım duyuşsal alanın alma basamağına girmektedir.

4- Sözlük Hazırlayalım Etkinliği

Kazanım: “Dünya hayatı ile ahiret hayatı arasında ilişki kurar.”

Süreç: ““Dünya ve Ahiret” ünitesi işlenmeden iki hafta önce öğrencilere içinde “dünya ve ahiret” kelimelerinin geçtiği atasözleri ve deyimlerden oluşan bir sözlük hazırlama görevi verilir. Öğrencilere sözlüğü hazırlarken istedikleri materyalleri kullanabilecekleri ifade edilir. İki hafta sonunda hazırlanan sözlükler sınıfa getirilir. Sınıfta sözlüklerde yer alan atasözleri ve deyimlerin açıklanmasıyla ilgili bir bilgi yarışması düzenlenir. Yarışma için dört kişilik bir tertip heyeti oluşturulur. Sorular bu heyet tarafından hazırlanır. Heyetten bir kişi yarışmanın sunucusu, diğer üç kişi de jüri olarak görev yapar. Kalan öğrenciler de üçer kişilik takımlar kurarak yarışmaya katılırlar. Hazırlanan sorular sunucu tarafından yarışmacılara sorulur ve her soru için bir dakika süre verilir. Bir dakikanın sonunda yarışmacılar cevabı yazdıkları kâğıtları kaldırıp jüriye gösterirler. Yarışmacılara on soru yöneltilir. On soru sonunda beraberlik durumu varsa berabere kalan takımlar için yedek beş soruyla yarışma neticelendirilir

Değerlendirme: Öğrencilerin vermiş oldukları cevaplar kontrol edilerek kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği görülür.

Kazanım Alanı: Bu kazanım duyuşsal alanın örgütleme basamağına girmektedir.

4.7. KAZANIMLARIN İNCELENMESİ

Talim ve Terbiye Kurulunun 19.01.2018 tarih ve 2 sayılı kararı ile 2018-2019 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulanmak üzere hazırlanan DKAB dersi öğretim programında ahiret inancı ile ilgili kazanımlar açık olarak 7. ve 11. sınıf ünitelerinde verilmekteyken 4. sınıflarda ise ayrı bir ünite ve açık kazanım şeklinde bulunmamaktadır. Ancak DKAB 4. Sınıf “İslam’ı Tanıyalım” ünitesinin bir alt başlığı olan “Ahirete İman” ile “Âmentü Duası ve Anlamı” konuları içinde yer verilmiştir. Ahiret konusu “4.2.4. Âmentü duasını okur, anlamını söyler” kazanımı ile “4.2.1. İslam’ın inanç esaslarını sıralar” kazanımı ile ilişkilendirilmiştir. Bu

kazanımlar bilişsel alanın bilgi basamağı kapsamındadır. Yenilenen taksonomiye göre “4.2.1. İslam’ın inanç esaslarını sıralar” kazanımı bilgi boyutunun olgusal bilgi basamağındayken, bilişsel süreçler boyutunun hatırlama basamağındadır. “4.2.4. Âmentü duasını okur, anlamını söyler” kazanımı, bilgi boyutunun işlemsel bilgi basamağındayken, bilişsel süreçler boyutunun hatırlama basamağındadır.

İlköğretim 7. sınıflarda ahiret inancı kazanımları birinci ünite “Melek ve Ahiret İnancı” ünitesi ile verilmiştir. Toplamda 7 kazanım 16 ders saati süresi içerisinde öğrencilere verilmektedir. Bu ünite ahiret konusunun doğrudan işlendiği 3 kazanım tespit edilmiştir. Bu üç kazanım da 8 ders saati süresi içinde işlenmektedir. Bu kazanımlar “7.1.3. Dünya hayatı ile ahiret hayatı arasındaki ilişkiyi yorumlar, 7.1.4. Ahiret hayatının aşamalarını açıklar, 7.1.5. Allah’ın adil, merhametli affedici olması ile ahiret inancı arasında ilişki kurar.” DKAB Öğretim Programında yer almaktadır. “7.1.3. Dünya hayatı ile ahiret hayatı arasındaki ilişkiyi yorumlar” kazanımı bilişsel alanının kavrama basamağını kapsamındadır. Yenilenen taksonomiye göre bu kazanım bilgi boyutunun kavramsal bilgi basamağındayken, bilişsel süreçler boyutunun anlama basamağındadır. “7.1.4. Ahiret hayatının aşamalarını açıklar” kazanımı da bilişsel alanının kavrama basamağını kapsamındadır. Yenilenen taksonomiye göre bu kazanım bilgi boyutunun kavramsal bilgi basamağındayken, bilişsel süreçler boyutunun anlama basamağındadır. “7.1.5. Allah’ın adil, merhametli affedici olması ile ahiret inancı arasında ilişki kurar” kazanımı da bilişsel alanının analiz basamağını kapsamındadır. Yenilenen taksonomiye göre bu kazanım bilgi boyutunun kavramsal bilgi basamağındayken, bilişsel süreçler boyutunun çözümleme basamağındadır.

Ortaöğretim 11. sınıflarda ise ahiret ile ilgili kazanımlar birinci ünite olan “Dünya ve Ahiret” ünitesinde verilmiştir. Bu ünite toplamda 5 kazanım 18 ders saati içerisinde öğrencilere verilmektedir. Ahiret konusunun doğrudan işlendiği 4 kazanım tespit edilmiştir. Bu dört kazanım da 12 ders saati süresi içinde işlenmektedir. Bu kazanımların birincisi “11.1.1. Hayatı anlamlandırmada ahiret inancının önemini fark eder” kazanımı duyuşsal alanının alma basamağını kapsamaktadır. Bu kazanımların ikincisi “11.1.2. Dünya yaşamı ile ahiret yaşamı arasında ilişki kurar” kazanımı bilişsel alanının analiz basamağını kapsamaktadır. Yenilenen taksonomiye göre bu kazanım, bilgi boyutunun kavramsal bilgi

basamağındayken, bilişsel süreçler boyutunun çözümleme basamağındadır. Bu kazanımların üçüncüsü “11.1.3. Ahiret hayatının aşamalarını ayet ve hadislerle temellendirir” kazanımı bilişsel alanının kavrama basamağı kapsamındadır. Yenilenen taksonomiye göre bu kazanım, bilgi boyutunun kavramsal bilgi basamağındayken, bilişsel süreçler boyutunun anlama basamağındadır. Bu kazanımların dördüncüsü “11.1.5. Bakara Suresi 153. ve 157. ayetlerde verilen mesajları değerlendirir” kazanımı bilişsel alanının değerlendirme basamağı kapsamındadır. Yenilenen taksonomiye göre bu kazanım, bilgi boyutunun kavramsal bilgi basamağındayken, bilişsel süreçler boyutunun değerlendirme basamağındadır.

İlköğretim ve ortaöğretim DKAB öğretim programları incelendiğinde ahiret konusu ile ilgili kazanımlar 4.ve 7. Sınıf bağlamında tamamen bilişsel alan kazanımlarıyla sınırlı kalmıştır. 11. Sınıf bağlamında incelendiğinde ise duyuşsal alan ile ilgili sadece bir kazanıma yer verilmiştir. Yine bilişsel alan kazanımları ağırlıklı olarak programda yer almıştır. Psikomotor alanla ilgili de yukarıdaki sınıf düzeylerine ait bir kazanıma yer verilmemiştir.

Talim ve Terbiye Kurulunun 19.01.2018 tarih ve 2 sayılı kararı ile 2018-2019 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulanmak üzere hazırlanan DKAB dersi öğretim programında diğer sınıflar için ahiret ile ilgili kazanımlar açıkça yer almamaktadır. Ancak öğrencilere ahiret ile ilgili olan konular dolaylı bir şekilde ayet ve hadisler ışığında verilmeye çalışılmıştır. Her sınıf düzeyinde ahiretle ilgili vurgulamalar tespit edilmiştir. Bu tespitler çalışmanın 4.2. “Ahiret ile İlgili Kazanımların Kitaplardaki İşlenişi” başlığı altında 4. Sınıftan 12. Sınıfa kadar detaylı bir şekilde verilmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Ahiret ismi verilen hayat ölümle birlikte başlayacak olan ve mahşerde gerçekleşecek dirilişin ardından ebediyete kadar devam edecek olan sonsuz bir hayattır. Ahirete iman ise insanların öldükten sonra tekrar diriltilerek amellerine göre cennet ya da cehenneme gideceklerine kesin olarak inanmaktır. Ahirete iman etmek insanların bu dünyadaki hayatları üzerinde önemli etkilere sahiptir. Ahiret gününe iman eden kimseler daha çok öbür dünya için yaşarken, inanmayanlar ise daha çok bu dünya için yaşamaktadırlar. Ahiret inancını doğru bir şekilde içselleştirip davranışlarına yansıtma becerisini gösteren bireyler hayatlarına ahiret inancı ile yön vererek ahlaklı bireyler haline gelip topluma katkı sağlamaktadırlar. (Nur, 2019:1)

İlk ve ortaöğretim kademelerinde 4. sınıftan 12. Sınıfa kadar eğitim-öğretim programı içinde yer alan DKAB dersleri ülkemizde tüm okul kademelerinde zorunlu ders olarak verilmektedir. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin en temel hedefi ise inançlı, bilgili ve güzel ahlaklı bireyler yetiştirmektir. Bu doğrultuda hazırlanan ders kitapları, yıllık ve günlük planlar ile öğrenciler en iyi şekilde yetiştirilip önceden belirlenen hedeflerin öğrenciler tarafından en iyi şekilde kazanılması amaçlanmaktadır.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde kazanımların öğrencilere kazandırılması için hazırlanan DKAB ders kitapları ve planlar ilk olarak çocukların dini ve ahlaki konularda objektif bir şekilde bilgi sahibi olabilmelerini sağlamayı amaçlamaktadır. Çocukların öğrenme ve öğretme süreçlerinde hazırlanan öğretim programları ile kazanımları amaçlanan bilgiler, beceriler, tutumlar, değerler, kavramlar daha çok öğrenci merkezli öğretim yaklaşımı kullanılarak hazırlanmıştır. Çocukların inançları ve hayatları konusunda tercihlerini hür iradeleri ile yapabilmeleri aslında din eğitim ve öğretiminin en temel amacıdır. Bu doğrultuda din öğretimi sırasında bireylere, düşüncelere, özgürlüklere ve kültürel mirasa saygıyı öğretmek önemlidir. DKAB dersi öğretim programları oluşturulurken ve ders kitapları hazırlanırken bu tür yaklaşımların esas alınması çocukların bilişsel ve duyuşsal gelişimleri açısından somut katkılar sunacaktır. DKAB programları hazırlanırken iki bilimsel ölçüt temel alınarak hazırlanır. Bunlardan birincisi öğrencileri, öğrenme ve bilgiyi ortaya çıkarma süreçlerinde aktif kılacak programlar hazırlamak; ikincisi ise din kültürü alanının bilimsel ölçütlerini temel alarak

programlar hazırlamaktır. Bu temellerden ilki eğitimsel yaklaşım bir diğeri ise yapılandırmacı öğretim modeli ile birlikte çoklu zekâ ve öğrenci merkezli olan tüm yaklaşımlardır.

İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders programları toplamda dört temel öğrenme alanından meydana gelmektedir. Bu öğrenme alanları sırasıyla her sınıf düzeyinde inanç, ibadet, Hz. Muhammed (s.a.v) ve kültürel öğrenme alanları olacak şekilde sıralanmaktadır. Çalışmamız içinde inanç öğrenme alanlarının ortaya çıkarılmasına yönelik herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Bunun nedeni inanç öğrenme alanının farklı öğrenme alanları içinde özel ve önemli bir yere sahip olmasıdır. Her sınıf düzeyinde bu alan ile ilgili bir ünitenin olması ve bu ünitelerde birey-din ilişkisi, inanç türleri, tek tanrı inancı, insanın gündelik hayatında ve davranışlarında inancın nasıl bir etkisi olduğu ve hayata anlam katan ahiret inancı gibi bütün insan hayatını ilgilendiren süreçleri kapsar.

DKAB derslerinde öğrencilere kazandırılması hedeflenen kazanımlardan olan “Ahiret” kazanımı ise 7. ve 11. sınıf düzeylerinde hazırlanan ders kitapları ve planlar doğrultusunda öğrencilere verilmektedir. İlköğretim dördüncü sınıftan ortaöğretim on ikinci sınıfa kadar devam eden Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi içerisinde ders kitaplarında ahiret konusu 7. ve 11. sınıf düzeylerinde doğrudan işlenmiştir. Diğer sınıf düzeylerinde ise dolaylı olarak işlenmiş, konulara ayet ve hadisler ile vurgulamalar yapılmıştır. Ayet ve hadisler ise öğrencilerin bilişsel seviyelerine ve kazanımlarına uygun olarak belirlenmiştir.

7. Sınıf “Melek ve Ahiret İnancı” ünitesinin kazanımlarına baktığımız zaman bu kazanımların tamamı bilişsel alana yöneliktir. Duyuşsal alan ve psikomotor alana yönelik herhangi bir kazanım ünite içinde yer almamaktadır. Bunun sebebi öğrencilerin özellikle ahiret hakkında gerekli bilgileri alarak daha sonra bu bilgileri duyuşsal alanda ilişkilendirmelerinin istenmesi olabilir. Herhangi bir konu hakkındaki bilişsel temel oturtulmadan o konunun benimsenmesi, içselleştirilmesi pek mümkün olmayacaktır. Ünite içerisinde dört büyük meleği tanıtırken kullanılan akrostiş yöntemi öğrencilerin konuyu kolay öğrenmelerini ve hatırla tutmalarını kolaylaştırmıştır. Kullanılan kavramlar ve tanımlar öğrencilerin bilişsel gelişim özelliklerine uygun olacak bir biçimde ele alınıp açıklanmaya çalışılmıştır. Kavramlar açıklanırken kullanılan ayet ve hadisler kavramlar ile uyumlu bir şekilde

ilişkilendirilmiştir. “Ölüm bir son olsaydı dünya hayatınız anlamlı olur muydu?”, “Ahiret denildiğinde aklınıza ilk gelen şeyler nelerdir?” gibi konu başlıklarının altında sorulan sorular ile öğrencilerin yaratıcı düşünme becerileri fikir üretme aracı olan beyin fırtınası teknikleri ile desteklenmiştir. Yine ünite içerisinde resimli şemalar kullanılarak soyut öğrenme alanı olan ahiret konusu somutlaştırılmış ve karmaşık olan öğrenmeler daha basit hale getirilmiştir. DKAB yıllık planlarında her kazanımın işleneceği bir konu başlığı verilmiştir. DKAB 7. Sınıf yıllık planında “7.1.5. Allah’ın adil, merhametli affedici olması ile ahiret inancı arasında ilişki kurar” kazanımı “5. Ahiret İnancının İnsan Davranışlarına Etkisi” başlığı altında verilmişken, incelediğimiz 7. Sınıf ders kitabında bu kazanım konu başlığı altında verilmeyip “4. Ahiret Hayatının Aşamaları” konu başlığı altında anlatılmıştır.

11. Sınıf “Dünya ve Ahiret” ünitesinin kazanımlarına baktığımızda ise bu kazanımların genel olarak bilişsel ve duyuşsal alana yönelik olduğu görülmektedir. Bu ünite içinde de psikomotor alana yönelik herhangi bir kazanım bulunmamaktadır. Duyuşsal alana yönelik kazanımlar kişilerin duyguları sebebiyle nasıl bir davranış ortaya koydukları ile ilgilidir. Öğrencilerin duygu, tutum ve hisleri öğrenme sürecinde, duyuşsal alana yönelik kazanımlar önemlidir. Bu aşamada öğrencilerin bilişsel alanda kazanmış oldukları kazanımları duyuşsal alandaki kazanımlar ile içselleştirilmesi beklenmektedir. Kavram ve tanımlar öğrencilerin soyut işlemler dönemine uygun olarak daha kapsamlı şekilde verilmiştir.

Araştırma sonucunda MEB Yayınları’na, Dörtel Yayınları’na ve FCM Yayınları’na ait 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11 ve 12. sınıf ders kitapları, öğretim programları, yıllık ve günlük planların “ahiret” kazanımlarını kazandırmada yeterli olduğu görülmüştür. İlk ve ortaöğretim DKAB öğretim programlarında ve ders kitaplarında ahiret konusu ile ilgili kazanımlar için kullanılan yöntem ve teknikler uygun görülmüştür. Kitaplarda kullanılan etkinliklerin sayı ve çeşitliliği bu yöntem ve teknikleri destekleme konusunda yeterli değildir. Ahiret konusu soyut bir konu olduğu için özellikle ilköğretim DKAB kitaplarında (4 ve 7. Sınıf) görsel ve zihin haritalarının kullanımı yetersiz kalmıştır. İncelediğimiz ders kitaplarında DKAB öğretim programında belirtilen öğretme-öğrenme yöntem ve tekniklerinin bazıları yansıtılamamıştır. Programda anlatım, tartışma, örnek olay, gösteri, soru-cevap, dramatizasyon, beyin fırtınası yöntem ve tekniklerinin kullanımı ahiret konusu

kazanımları işlenirken uygun görülmüştür. Fakat kitapların içeriğini incelediğimizde anlatım, soru-cevap, beyin fırtınası yöntem-tekniklerinin ağırlıklı olarak kullanıldığını örnek olay, dramatizasyon, gösteri yöntem ve tekniklerinin kullanılmadığını tespit ettik.

ÖNERİLER

Araştırma bulguları doğrultusunda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde kazanımların öğretilmesi sırasında birkaç düzenlemenin yapılması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu nedenle aşağıda geliştirilen önerilerin dikkate alınması halinde hedeflenen olumlu sonuçların daha kolay elde edilebileceği düşünülmektedir.

1. Ahiret konusu ile ilgili kazanımlar verilirken öğrencilerin gelişim özellikleri, günümüz şartları göz önünde bulundurularak verilmeye çalışılmalıdır.
2. Konu metinleri, öğrencilerin sınıf seviyelerine uygun, açık, anlaşılır ve sade bir dil kullanılarak hazırlanmalıdır.
3. Ahiret gibi son derece soyut olan bir konunun öğretilmesinde öğretmenlerin konuları öğrencilere daha somut hale getirerek anlatması konunun anlaşılması açısından daha faydalı olacaktır. Buna göre DKAB ders kitap içerikleri görseller, zihin haritaları, çoklu zeka kuramına uygun etkinlikler ile desteklenmelidir.
4. Ahiret ile ilgili kazanımların öğretilmesinde sırasında <http://dogm.meb.gov.tr/> sayfasında bulunan etkinlik kitapları içerisinde yer alan etkinlikler öğrencilere uygulanmalıdır. Öğretimin çeşitlendirilmesi için kitap haricinde DKAB dersi materyal siteleri, içerik paylaşımları, dijital etkinlik uygulamaları daha çok kullanılmalıdır.
5. Ahiret ile ilgili kazanımların öğretilmesinde öğrencilerin bizzat aktif olacağı uygulamalara yer verilmelidir.
6. Ahiret konusu ile ilgili kazanımlar işlenirken DKAB yıllık planlarının içinde yer alan öğretim yöntem ve tekniklerinin tamamına göre ders kitabı içerikleri zenginleştirilmelidir.

7. Öğretmenler ahiret ile ilgili kazanımların öğretilmesinde sadece kitaplara bağlı kalmamalı ve kendileri de farklı etkinlikler uygulayarak öğrencilerin öğrenmelerine katkı sağlamalıdır.
8. Ayrıca öğretmenlerin ve öğrencilerin faydalanması için kurulan Eğitim Bilişim Ağı (EBA)'nın DKAB dersi ahiret konusu ile ilgili içeriklerinin(konu anlatımı, slayt, etkinlik, test, vs.) geliştirilip çoğaltılması gerekmektedir.
9. Ders sırasında kullanılan yöntem ve teknikler öğrenciye görelilik ilkesi göz önüne alınarak daha fazla çeşitlendirilmelidir. Çünkü öğrencilerin öğrenme şekilleri birbirinden farklılık göstermektedir.
10. DKAB dersinde yapılan sınavlarda öğretmenlerin taksonominin alt basamakları olan anlama ve hatırlama basamaklarını içeren soruları daha az tercih edip, çözümleme, değerlendirme basamakları gibi üst düzey basamakları içeren soruları daha fazla tercih etmesi beklenmektedir.
11. 7.1.5. Allah'ın adaletli, merhametli ve affedici olması ile ahiret inancı arasındaki ilişkiyi kurar; Ancak verilen metin öğrencilerin bu kazanımı tam anlamı ile öğrenmelerine yetmemektedir. Öğrencilerin kazanımı daha iyi kavrayabilmeleri için görseller ve etkinlikler kullanılmalı ve böylece öğrenmeler daha somut hale getirilmelidir. (MEB, 7. Sınıf: 23)
12. Ahiret konusu ile ilgili DKAB dersi kazanımları ağırlıklı olarak bilişsel alanda toplanmıştır. Duyuşsal alana yönelik kazanım sayıları artırılabilir.

KAYNAKÇA

Açıkgöz, K. (2003). *Etkili öğrenme ve öğretme*. İzmir: Eğitim Dünyası Yayınları.

Akbaş, O. (2004). *Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyusal Amaçlarının İlköğretim İkinci Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi*. (Yayınlanmış Doktora Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Akgül, M. K. (2020). *Ahiret İnancının Bireysel ve Toplumsal Hayata Etkileri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Baltacı, A. (2017). Nitel Veri Analizinde Miles-Huberman Modeli. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 3 (1): 1-15.

Başol, G. (2008). *Bilimsel Araştırma Süreci ve Yöntem*. İstanbul: Lisans Yayıncılık.

Bektaş, A., Pesen, M.N., Özyurt, S. ve Özüdoğru, F. (2019). Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 9 Ders Kitabı. Ankara:MEB Yayınları

Büyüköztürk, Ş. (2019) *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri* Ankara: Pegem Akademi.

Ceran, Z. (2013). *Kur'anı Kerim'de Ahiret Hayatının Aşamalarını Anlatan Kavramların Tasnif ve Tahlili*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çekin, A. (2008). *Dinden Öğrenme yaklaşımı Değer Öğretimi ve Dinden Öğrenme*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara,

Çelik, R. (2018). *Kuranda Dine Davet Metodu Açısından Ahiret İnancının Yeri Ve Ashabı Kehf Örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Dedemoğlu, Ş. (2019). *Ahiret İnancının İntihar Girişimini Önlemedeki Etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü.

Dedeoğlu, H. ve Erbasan, Ö. (2021). İlkokul 4. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Eğitim Materyalleri Portalı'na İlişkin Bir Değerlendirme, *Milli Eğitim Araştırma Makalesi*. 50(1): 230-235.

Fındık, A. (2013). *Kurana Göre Ahirete İman Ve Sorumluluk Duygusu*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Geçit, H. (2015). *Ortaokul Öğrencilerinin Ahiret İnancı Algıları*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Karaman: Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Gögen, A. (2012). *Ehl-i Sünnet Mezhebine Göre Âhiret Öğretisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karasar, N. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.

Kavuştu, M. (2007). *Kuran'da Ahiret Hayatı*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kıral, B . (2020). Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 8 (15): 170-189.

Konaklı, N., Çınar, H. ve Emiroğlu, S. (2019). Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 10 Ders Kitabı. Ankara:MEB Yayınları

Kula, N . (2018). Âyetlerle İman Esaslarının Bütünlüğü. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , (20): 342-356.

Macit, S. (2019). Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 7 Ders Kitabı. İstanbul:FCM Yayıncılık

Madge, J. (1965). *The tools of science an analytical description of social science techniques*. New York: Anchor Books Doubleday and Comp.

MEB, (2018). Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (İlköğretim 4,5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı. <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=318>, (30.09.2020)

MEB, (2018). Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (Ortaöğretim 9,10,11 ve12. Sınıflar) Öğretim Programı. <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=319>, (30.09.2020)

MEB, (1983). Milli Eğitim Temel Kanunu. *Madde 12 – (Değişik: 16/6/1983 - 2842/4 md.)* <https://www.mevzuat.gov.tr/>, (11.09.2020)

Nayır, S., Açık, A., Beyazal, M. ve Paksoy, H.B. (2020). Ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 8 Ders Kitabı. Ankara:MEB Yayınları

Nur, S. (2019). *Ahiret İnancının Ortaöğretim Öğrencilerini Davranışlarına Yansıması*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özdemir, S. (2019). Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 6 Ders Kitabı. Ankara:Dörtel Yayıncılık

Pınarbaşı, B. ve Özdemir, F. (2019). Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 11 Ders Kitabı. Ankara:Dikey Yayıncılık

Pınar, F. (2016). İslam Düşüncesinde Ahiret İnancının Temel Dayanakları. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (5):197-214.

Selçuk, M. (1998). Din Öğretimi Özgürleştiren Bir Süreç Olabilir Mi?. *İslamiyat*. 1(1): 73-87.

Semiz, E. (2010). *İlköğretim vu. Sınıf Müfredatındaki (2007) 'Melek ve Ahiret İnancı' Ünitesinin İşleniş*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Konya: Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Toprak, S. (2015). *Ahirete İman*. Ankara: Diyanet İşleri Bakanlığı Yayınları.

Tosun, C. (2005). *Din Eğitimi Bilimine Giriş*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Tutgun, A. (2011). *Tehafütlere Göre Nefs ve Ahiret*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yeşilyurt, T. ve Taşdelen, M. (2012). Ahiret İnancının Pratik Yansımaları. *Kelam Araştırmaları Dergisi*.10(2): 55-68.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldız, M. (2021). Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (4-8) Öğretim Programı'ndaki Bilişsel Kazanımların Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi. *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 19(19): 307-342

Yılmaz, F., Doğan, H.İ., Özkan, S. ve Öztürk, Y. (2019). Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 12 Ders Kitabı. Ankara:MEB Yayınları

Yılmaz, M. (2014). İnanç Öğrenme Alanları Açısından Lise Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarının İncelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 18(3):117-134.

Yiğit, H., Açık, A., Doğan, E. Ö., Dirlik, E. E. Ve Macit, A. (2019). Ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5 Ders Kitabı. Ankara:MEB Yayınları

Yiğit, H., Doğan, E. Ö., Kırman, S, Özüdoğru, F. ve Menküç, D. (2019). İlkokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 4 Ders Kitabı. Ankara:MEB Yayınları

